

Cum pot toți profesorii să sprijine educația pentru cetățenie și drepturile omului: un cadru pentru dezvoltarea competențelor

Peter Brett, Pascale Mompoin-Gaillard, Maria Helena Salema

Contribuții: Virgilio Meira Soares, Vedrana Spajic-Vrkas,
Sulev Valdmaa, Ulrike Wolff-Jontofsohn

Editor: Sarah Keating-Chetwynd

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2013

Opiniile exprimate în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar politica oficială a Consiliului Europei.

Toate drepturile sunt rezervate. Nicio parte a acestei publicații nu poate fi tradusă, reprodusă sau transmisă, în nici o formă și prin nici un mijloc, electronic (CD-Rom, Internet etc.) sau mecanic, inclusiv fotocopiere, înregistrare sau stocare de informații, fără acordul scris al Departamentului de Informare Publică și Publicații al Consiliului Europei., Directoratul Comunicare și Cercetare (F-67075 Strasbourg Cedex sau publishing@coe.int).

Coperta: Departamentul Realizare Publicații și Documente (SPDP), Consiliul Europei

Layout: Ogham/Mourreau

Editura Consiliului Europei

<http://book.coe.int>

F-67075 Strasbourg Cedex

ISBN 978-92-871-6555-8

© Consiliul Europei, martie 2009

Traducerea în limba română: Claudia Butaru

Traducerea a fost revizuită de: Laura Căpiță, Angela Tesileanu, Simona Velea

© Consiliul Europei, 2009

© Institutul de Științe ale Educației, 2013 (pentru versiunea în limba română)

Versiunea în limba română a acestui manual este realizată cu acordul Consiliului Europei.

Traducerea și publicarea s-a realizat în cadrul Proiectului Pilot *Travel Pass to democracy: Supporting Teachers in Preparing Students for Active Citizenship*, finanțat de Consiliul Europei și Uniunea Europeană. Traducerea nu este oficială, iar opiniile exprimate nu reflectă punctul de vedere oficial al Consiliului Europei sau al Uniunii Europene.

Publicat la Editura Universitară

București, 2013

Cum pot toți profesorii să sprijine educația pentru cetățenie și drepturile omului : un cadru pentru dezvoltarea competențelor / trad.: Claudia Butaru. - București : Editura Universitară, 2013
ISBN 978-606-591-878-8

I. Butaru, Claudia (trad.)

37

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Cuprins

Rezumat	p. 5
Mulțumiri	p. 7
1. Prefață	p. 9
2. Introducere	p. 13
3. Prezentare generală a competențelor și a documentului	p. 17
4. Grupul A: cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO:	p. 21
5. Grupul B: activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO în clasă și în școală	p. 33
6. Grupul C: activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO prin parteneriate și prin implicarea comunității	p. 47
7. Grupul D: implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO	p. 59
8. Resurse pentru alți factori interesați	p. 69
9. Concluzii	p. 75
10. Anexe	p. 77
11. Referințe și resurse	p. 81

Rezumat

În contextul etapei actuale a Programului ECD/EDO al Consiliului Europei - A învăța și a trăi democrația pentru toți (2006-2009) - această publicație reprezintă un răspuns la scopurile și obiectivele cheie de „consolidare a capacității de formare și dezvoltare a cadrelor didactice, în toate statele membre, atât în cadrul educației, cât și în parteneriat cu societatea civilă, în special cu comunitățile și ONG-urile”. Este recunoscut rolul profesorilor în promovarea valorilor democratice prin abordări didactice active, participative. O dată cu apariția noilor tendințe sociale, a unei mai mari interdependențe, a schimbărilor în comunitățile locale și în cea globală, succesul educației pentru cetățenie democratică (ECD) și al educației pentru drepturile omului (EDO) depinde în mare măsură de formatori și de cadrele didactice.

Această publicație prezintă competențele de bază care definesc capacitățile necesare cadrelor didactice în vederea implementării ECD/EDO în clasă, în școală și în comunitate. Manualul se adresează cadrelor didactice și formatorilor de cadre didactice, astfel: tuturor cadrelor didactice, specialiști în domeniul ECD/EDO, precum și profesorilor care predau alte discipline; formatorilor cadrelor didactice care lucrează în instituții de învățământ superior sau în alte structuri, în cadrul formării inițiale sau continue.

Sunt prezentate 15 competențe, organizate în patru grupuri, în mod progresiv, care corespund întrebărilor și problemelor cu care se întâlnesc cadrele didactice și formatorii cadrelor didactice în practica ECD/EDO:

- cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO
- activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO în clasă și la școală (planificare, managementul clasei, predare și evaluare)
- activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO prin parteneriate și implicarea comunității (ECD/EDO în acțiune)
- implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO.

Fiecare grup de competențe corespunde unui capitol, în cadrul căruia competențele sunt descrise în detaliu și exemplificate. Cititorul va găsi o diagramă de progres pentru fiecare competență: aceste diagrame au rolul de a ajuta cadrele didactice și formatorii cadrelor didactice să determine nivelul corespunzător practicii lor profesionale și să identifice astfel ce ameliorări pot să producă. Și alți factori interesați pot găsi resurse relevante pentru practica și implementarea ECD/EDO: factori responsabili de adoptarea politicilor, conduceri de școli și de instituții de învățământ superior.

Manualul se alătură altor trei importante publicații ale Consiliului Europei pe tema ECD/EDO:

- *Manual pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației pentru cetățenie democratică și al educației pentru drepturile omului* [Huddleston, T et. al, (2005), versiunea în limba română Tehne (2005)], care prezintă recomandări pentru guverne și autoritățile în domeniul educației din statele membre în vederea recunoașterii necesității unor abordări sistematice și coordonate cu privire la formarea cadrelor didactice în domeniul ECD/EDO;
- *Democratic Governance of Schools* (Backman, E. & Trafford, B., 2007), (Guvernarea democratică a școlilor), care explorează aspecte ce privesc școala în ansamblu și aspecte de leadership legate de ECD/EDO.
- *Manual pentru asigurarea calității educației pentru cetățenie democratică în școală* (C. Birzea et al, 2005; versiunea în limba română Tehne, 2005), un document/instrument de referință care aplică principiile și procesele asigurării calității la domeniul ECD/EDO.

Prin pilotarea acestor activități și prin recomandările propuse în acest document, sperăm că profesorii vor dobândi capacitatea de a preda aceste teme - deseori dificile și controversate - și de a crea un mediu de învățare adecvat pentru a-i educa pe tineri astfel încât să devină cetățeni responsabili, activi și implicați în viitor.

Mulțumiri

Această inițiativă reprezintă rezultatul unui an întreg de căutări de idei, de consultări și de elaborări. Este prin urmare important să le mulțumim diferiților actori care au contribuit la realizarea acestui manual și să le recunoaștem rolurile specifice.

Grupul inițial responsabil de elaborarea manualului s-a reunit pentru prima dată în luna iunie 2007, fiind format din Peter Brett, Virgílio Meira Soares, Maria Helena Salema, Vedrana Spajic-Vrkaš și Sulev Valdmaa.

Deși nu s-a stabilit de la început cine va fi autorul principal, după prima rundă de consultări, membrii grupului l-au ales pe Peter Brett să preia rolul principal în elaborarea manualului. Acesta a fost prin urmare responsabil de realizarea secțiunilor care nu se regăsesc menționate mai jos și a fost principalul responsabil de redactare pe parcursul proiectului.

Virgílio Meira Soares a asigurat complementaritatea cu programul pentru învățământ superior al Consiliului Europei și a elaborat secțiunile referitoare la învățământul superior.

Maria Helena Salema a elaborat competențele nr. 5, 9, 13 și 14 și a răspuns parțial de diferite secțiuni ale manualului și de suportul teoretic care a stat la baza investigațiilor cu privire la ECD și formarea cadrelor didactice, fiind implicată îndeaproape în proces pe tot parcursul anului.

Vedrana Spajic-Vrkaš a contribuit la conceptualizarea generală a manualului.

Sulev Valdmaa a contribuit la formularea competențelor nr. 1 și 8 și a realizat legătura cu programul de formare Pestalozzi al Consiliului Europei, care se adresează formatorilor de cadre didactice și multiplicatorilor în domeniul educației.

În septembrie 2008, Ulrike Wolff-Jontofsohn s-a alăturat grupului de experți și a contribuit la realizarea secțiunilor dedicate învățământului superior și formării inițiale a cadrelor didactice.

Pascale Mompoin-Gaillard, ca urmare a consultărilor detaliate cu grupul Pestalozzi pentru ECD, din luna martie 2008, a reformulat în mod considerabil manualul, atât ca structură, cât și prin conținuturi suplimentare.

Ólöf Ólafsdóttir, șeful Departamentului Școlar și Extrașcolar al Consiliului Europei, a asigurat o solidă fundație a manualului referitoare la drepturile omului, inclusiv egalitatea dintre sexe. Josef Huber a sprijinit elaborarea manualului prin programul Pestalozzi. Heather Courant și Sharon Lowey au asigurat sprijinul administrativ neîntrerupt.

Și, în sfârșit, aș dori să le mulțumesc coordonatorilor ECD, Rețelei ECD din Europa de Sud-Est și Grupului Consultativ Ad hoc privind Educația pentru Cetățenie Democratică (ED-EDCHR) - în special președintelui Reinhild Otte, care a oferit un sprijin continuu și sfaturi valoroase.

Doresc să le mulțumesc tuturor autorilor și celor care și-au adus o contribuție. Mi-a făcut plăcere să răspund de acest proiect, nu numai deoarece cred că produsul final va fi util, ci și fiindcă acest proces a fost o ocazie de a lucra cu educatori dedicați, cu experiență și inovatori.

*Sarah Keating-Chetwynd
Liderul echipei de proiect și editor
Strasburg, decembrie 2008*

1. Prefață

Este recunoscut faptul că rolul profesorilor în promovarea educației pentru democrație prin abordări active, participative este crucial. Succesul educației pentru cetățenie democratică (ECD) și al educației pentru drepturile omului (EDO) depinde în mare măsură de profesia didactică.

De aceea ministerele educației din cele 47 de state membre ale Consiliului Europei, în „Declarația finală a Conferinței permanente a miniștrilor europeni ai educației (Istanbul, mai 2007)”, au inclus competențele civice în rândul celor cinci categorii de competențe pentru promovarea culturii democratice și coeziunii sociale (celelalte fiind: competența interculturală; competența plurilingvistică; angajamentul social; abordarea bazată pe solidaritate și perspectivele multiple). Acest document reprezintă un răspuns la declarația miniștrilor europeni ai educației, menționată mai sus și se bucură prin urmare de o puternică susținere politică.

La 3 octombrie 2008, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a mers un pas mai departe prin adoptarea Recomandării 1849 (2008) pentru promovarea unei culturi a democrației și a drepturilor omului prin formarea profesorilor¹.

Adunarea a recomandat, printre altele:

“Comitetul de Miniștri face apel la guverne și la autoritățile competente ale statelor membre să ia în considerare experiența și expertiza Consiliului Europei în acest domeniu, în special:

...

5.2. competențele necesare pentru promovarea culturii democrației și a drepturilor omului în clasă este necesar să fie introduse în curriculumul pentru formarea profesorilor indiferent de disciplina predată.”

Lucrarea trebuie să fie văzută în contextul mai larg al activității Consiliului Europei privind ECD/EDO, începând din anul 1997, și ca răspuns la scopurile și obiectivele cheie ale etapei actuale a activității Consiliului Europei cu privire la ECD/EDO - „A învăța și a trăi democrația pentru toți” (2006-2009) -

„... consolidarea capacității de formare și de dezvoltare a cadrelor didactice, în toate statele membre, în cadrul educației și în parteneriat cu societatea civilă, în special cu comunitățile și ONG-urile”².

Există o distanță între idealurile politicilor oficiale și discursul cu privire la ECD/EDO din multe țări europene și practica propriu-zisă din școli³. Un studiu Eurydice a arătat că în ciuda faptului că educația pentru cetățenie a devenit mai răspândită în cadrul programelor școlare, numai în câteva țări europene aceasta se regăsește în formarea inițială a cadrelor didactice.⁴

Una dintre provocările recent identificate este capacitatea de „a dezvolta programe mai eficiente și mai cuprinzătoare de formare a cadrelor didactice, atât la nivelul formării inițiale, cât și la nivelul formării continue”:

„Modelul general în regiunea Europei de Vest este cel al unei formări limitate, sporadice a cadrelor didactice cu privire la ECD/EDO, care are, în cea mai mare parte, un conținut general, în formarea inițială a cadrelor didactice și care este opțională în formarea continuă. Această situație nu corespunde rolului crucial al cadrelor didactice în dezvoltarea unor practici efective privind ECD/EDO. Se pun serioase întrebări legate de abilitatea și eficiența cadrelor didactice de a promova abordări mai active, participative, asociate cu reformele în domeniul educației pentru cetățenie din multe țări”.⁵

¹ Text adoptat de Adunarea Parlamentară la 3 octombrie 2008 (Sesiunea 36).

² Consiliul Europei, Educație pentru cetățenie democratică și drepturile omului, Programul de activități (2006-2009) „A învăța și a trăi democrația pentru toți” DGIV / EDU / CAHCIT (2006) 5, 14 martie 2006, 3.

³ Naval, C., Print, M. & Iriate, C. (2003); Osler și Starkey (2005). A se vedea detalii în capitolul 10: „Referințe și resurse”.

⁴ Eurydice (), *Citizenship Education at School in Europe* (Educația civică în școlile din Europa), 2005

⁵ Birzea C. et al., *All European Study in Education for Democratic Citizenship Policies*, (Studiu paneuropean cu privire la politicile de educație pentru cetățenie democratică), Consiliul Europei, Strasburg, 2004.

Această publicație se alătură altor activități/publicații ale Consiliului Europei:

- Formarea cadrelor didactice s-a evidențiat în cadrul activităților Consiliului Europei din sfera educației, incluzând implicarea în organizarea și desfășurarea Anului european al cetățeniei (2005). În acest cadru, Consiliul Europei a publicat un *Manual pentru formarea cadrelor didactice în domeniul educației pentru cetățenie democratică și al educației pentru drepturile omului*⁶ care conține recomandări pentru guverne și pentru autoritățile din domeniul educației din statele membre în vederea recunoașterii necesității unor abordări sistematice și coordonate cu privire la formarea cadrelor didactice în domeniul ECD/EDO. În acest manual au fost caracterizate și descrise bune practici privind abordările din formarea inițială a cadrelor didactice. S-a făcut apel la un efort suplimentar pentru a elabora și a exemplifica competențele de bază cu privire la educația pentru cetățenie și la educația pentru drepturile omului pentru formarea inițială a cadrelor didactice, iar proiectul pe care se bazează această publicație reprezintă un răspuns la acest apel:

„...aceștia (profesorii) sunt cei care introduc și explică elevilor noile concepte și valori, facilitează dezvoltarea noilor abilități și competențe, creează condițiile care să le permită aplicarea acestor abilități și competențe în viața de zi cu zi, acasă, la școală sau în cadrul comunității locale”⁷.

- Lucrarea grupului de autori poate fi privită și ca însoțind publicația *Democratic Governance of Schools* (Guvernarea democratică a școlilor)⁸, care a explorat aspecte ce privesc școala în ansamblul ei și aspecte de leadership legate de ECD/EDO. Lucrarea noastră cu privire la competențe răspunde nevoilor individuale ale cadrului didactic, la nivel de clasă.

„În prezent, se acordă multă atenție performanțelor academice ale elevilor, dar nu trebuie să uităm de un alt rol important al educației: acela de a promova valori și competențe sociale care reprezintă o condiție pentru conviețuirea pașnică în societatea globalizată modernă.”⁹

- Lucrarea „Scoping Study on Effective Practice in the Democratic Governance of Schools in Europe” (Investigație cu privire la practicile efective de guvernare democratică a școlilor din Europa)¹⁰ a arătat că oportunitățile pentru participarea elevilor la guvernarea școlară tind să fie mai eficiente atunci când sunt strâns legate de ceea ce se învață în cadrul curriculumului formal:

„Pentru a valorifica potențialul de învățare al acțiunilor de participare, se pare că elevii au nevoie de oportunitatea de a reflecta critic asupra a ceea ce învață din acestea, precum și să fie capabili să vadă „imaginea mai amplă” a modului în care aspectele guvernării democratice în școală au legătură cu aspectele guvernării democratice în lumea reală. Se sugerează dezvoltarea nu numai a unui mediu critic și reflectiv în general în sala de clasă, ci și a oportunităților la clasă de a reflecta la standardul practicii democratice chiar în cadrul școlii, a limbajului și a conceptelor cu care se poate discuta despre aceasta.”

- *Manual pentru asigurarea calității educației pentru cetățenie democratică în școală*¹¹, un document/instrument de referință care aplică principiile și procesele asigurării calității la domeniul ECD/EDO.

„Pentru a avea succes, școlile trebuie să adere la aceleași principii ca și curriculumul pentru ECD.”

Acest manual a beneficiat de o serie de consultări. În martie 2008, programul Pestalozzi, proiect al Consiliului Europei de formare a cadrelor didactice, a avut un rol esențial în sprijinirea procesului de

⁶ Huddleston, T. (ed.), *Tool on teacher training for education for democratic citizenship and human rights education*, Council of Europe, Strasbourg, 2005, versiunea în limba română Tehne, 2005.

⁷ Ibid., p. 15.

⁸ Backman, E. and Trafford, B., *Democratic governance of schools*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007.

⁹ Ibid., p. 43.

¹⁰ Huddleston, T., *From student voice to shared responsibility: effective practice in democratic school governance in European schools*, Network of European Foundations and Council of Europe, 22 May 2007, p. 28.

¹¹ Bîrzea, C. et al., *Tool for quality assurance of education for democratic citizenship in schools*, Council of Europe Publishing, Council of Europe, 2005, versiunea în limba română Tehne, 2005.

elaborare a acestor competențe pentru cadrele didactice. Această publicație a fost revizuită ca urmare a consultărilor cu rețeaua Pestalozzi a formatorilor de cadre didactice, reprezentând 14 țări europene și a început să fie testată în diverse contexte naționale de formare în cadrul programului, în primăvara și vara anului 2008.

Coordonatorii ECD, care s-au întâlnit în aprilie 2008 la Viena, au oferit, de asemenea, consultanță, așa cum au furnizat și rețelele regionale din Europa de Sud-Est, în iunie 2008, la Zagreb, și Rețeaua Marea Baltică / Marea Neagră.

2. Introducere

2.1. Obiectivele manualului și grupul țintă

Obiectivul specific al acestui manual este de a defini și a exemplifica o serie de competențe de bază pentru cadrele didactice în domeniul ECD/EDO și de a răspunde nevoilor individuale ale profesorilor la nivel de clasă.

Formatori ai cadrelor didactice din Croația, Estonia, Anglia, Franța, Germania și Portugalia au lucrat în echipă cu scopul de a identifica și a defini competențe cheie referitoare la ECD/EDO. Au încercat apoi să găsească exemple pentru a demonstra cum se pot aplica aceste competențe în diverse situații (posibil în toate cele 47 de țări membre ale Consiliului European) pentru formatorii cadrelor didactice și pentru cei care le utilizează la clasă atunci când se gândesc cum să abordeze și să dezvolte teme, abilități și valori ECD/EDO precum și proiecte privind cetățenia activă la clasele lor.

Acest manual este conceput astfel încât să poată fi utilizat de cadrele didactice și de formatorii cadrelor didactice în cadrul formării inițiale și continue. Competențele nu sunt concepute doar pentru specialiști în domeniul ECD/EDO, ci se doresc a fi relevante pentru toate cadrele didactice, la nivelul învățământului primar și secundar.

Competențele prezentate în acest document nu sunt obligatorii. Scopul lor este să-i ajute pe profesori și pe furnizorii de formare, nu să îi sperie! Competențele nu trebuie să provoace frică (sau să fie folosite ca o amenințare de către autorități). Spiritul în care aceste competențe au fost concepute este unul de abilitare a profesorului. Scopul este acela de a sprijini și a îmbunătăți metodele de predare și învățare în domeniul ECD/EDO și nu de a judeca. Ideile și îndrumările prezentate pot fi folosite, în totalitate sau parțial, ca material suport pentru formarea cadrelor didactice. Ne așteptăm la flexibilitate și adaptare în ceea ce privește utilizarea lor în diferite contexte naționale, deoarece admitem că statele încorporează ECD/EDO în sistemele lor naționale de învățământ în moduri diferite.

2.2. Definiții

Definițiile ECD/EDO sunt deschise interpretării

Per ansamblu, educația eficientă pentru cetățenie democratică contribuie la dezvoltarea cunoașterii orientate spre valori, a abilităților bazate pe acțiune și a competențelor concentrate pe schimbare care le conferă tinerilor, responsabilități și consolidează dreptatea socială.

Consiliul European subliniază importanța esențială a ECD/EDO în pregătirea și în responsabilizarea oamenilor pentru a trăi și a acționa într-o societate democratică. Se subliniază obiectivul central al ECD/EDO de a-i încuraja și a-i sprijini pe elevi astfel încât aceștia să devină cetățeni activi, informați și responsabili. Astfel de cetățeni sunt:

- conștienți de drepturile și de responsabilitățile lor în calitate de cetățeni;
- informați cu privire la lumea politică și socială;
- preocupați de binele altora;
- clari, atunci când își exprimă opiniile și argumentele;
- capabili să aibă o influență în lume;
- activi în cadrul comunităților în care trăiesc;
- responsabili în acțiunile pe care le exercită în calitate de cetățeni.¹²

¹² Bîrzea, C. et al., 2005, op. cit., p. 25.

Este necesar ca profesorii să fie foarte clari în legătură cu modul în care și motivația pentru care își dezvoltă propriile raționamente privind ECD/EDO în cadrul diferitelor contexte naționale.

*„Un număr de **teme, concepte și dimensiuni** interconectate sunt comune ECD/EDO. Printre acestea se regăsesc următoarele **teme**: menținerea unor lucruri, precum societatea democratică și drepturile asociate cu aceasta; noțiunea de participare în societate; pregătirea sau dezvoltarea capacității tinerilor în vederea participării active și informate; focalizarea pe includere sau integrare în societate; concentrarea pe societatea contemporană; încurajarea parteneriatelor; promovarea unei perspective internaționale...*

***Conceptele cheie** care susțin ECD/EDO sunt democrație, drepturi, responsabilități, toleranță, respect, egalitate, diversitate și comunitate. Aceste concepte, ca și însăși ECD/EDO, pot fi contestate și problematice în diferite contexte.*

*ECD/EDO implică și **dimensiunile** cunoștințelor și înțelegerii, abilităților, atitudinilor și valorilor. Aceste **dimensiuni** sunt reunite prin abordările didactice, care au drept obiectiv principal formarea și modificarea atitudinilor și comportamentului tinerilor în viața lor de adulți.”¹³*

Sunt disponibile multe definiții ale termenului „competență”

Contextul acestui proiect cuprinde și idei anterioare referitoare la rolul și natura competențelor cadrelor didactice. Ca parte a „Strategiei de la Lisabona”, Comisia Europeană a elaborat „Principiile europene comune pentru competențele și calificările cadrelor didactice”¹⁴. Cadrelor didactice li se cere un număr tot mai mare de noi competențe, iar acestea nu sunt numai individuale sau definitive și statice. Noi competențe au apărut ca urmare a noilor nevoi sociale și comunitare identificate în școală (precum managementul conflictelor, receptivitatea culturală, sensibilitatea și comunicarea interculturală, perspective globale și multiple, consiliere etc..).

Dezvoltați pentru prima dată în domeniul managementului, termenii „competență” și „competențe” - în limba engleză „competence”, „competences”, „competency” și „competencies” (n.t.) - sunt deseori folosiți în același sens. Nu putem formula aici o definiție completă a termenului „competență”. Termenul are o mare varietate de sensuri și poate fi exprimat prin termeni precum „abilitate”, „aptitudine”, „capacitate”, „eficiență” și „îndemânare”. Competența poate fi atribuită persoanelor, grupurilor sociale sau instituțiilor, „atunci când acestea au sau dobândesc condițiile de realizare a unor obiective specifice de dezvoltare și de răspuns la cerințe importante venite din mediul extern”¹⁵.

OECD a definit competența după cum urmează:

„...mai mult decât cunoștințe și abilități. Aceasta presupune capacitatea de a răspunde unor cerințe complexe, prin valorificarea și mobilizarea resurselor psiho-sociale (inclusiv abilități și atitudini) într-un anumit context.”¹⁶

„E-Forumul UNESCO cu privire la abordările pe baza competențelor”, din anul 2006, a urmărit să ofere un spațiu multiplu, deschis și constructiv pentru împărtășirea la nivel interregional a experiențelor legate de modificarea și dezvoltarea curriculumului pe baza abordărilor prin competențe. Această acțiune cu durata de 3 săptămâni s-a bazat pe un document care a dezvoltat conceptul de „*competențe contextualizate*”:

„De acum înainte, în afară de a alcătui pur și simplu liste sau inventare de competențe decontextualizate, trebuie să se acorde prioritate descrierii acțiunii competente a unei persoane într-o anumită situație în vederea dezvoltării unei abordări contextualizate a competenței.”¹⁷

¹³ D Kerr, “Citizenship: Local, National and International” (Cetățenia: local, național și internațional) în L. Gearon (ed.), *Learning to Teach Citizenship in the Secondary School* (Să învățăm să predăm cetățenia în școala secundară), 2003, p.7-8.

¹⁴ European Commission, Directorate General of Education and Culture, *Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications*, presented at the European Testing Conference on Common European Principles for teacher competences and qualifications. 20-21 June 2005, Brussels.

¹⁵ Weinert, Franz E., *Concepts of competence*, Max Planck Institute for Psychological Research, Munich, 1999.

¹⁶ OEDC, “The Definition and Selection of Key Competencies” (Definirea și selectarea competențelor cheie), DeSeCo publications, 2005, <http://www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf>.

¹⁷ ORE (Observatoire des Reformes en Education), *Revisiting the Concept of Competence as an Organizing Principle for Programs of Study: From Competence to Competent Action* (Revederea conceptului de competență ca principiu organizator al programelor de studii: de la competență la acțiune competentă), Montreal, 2006

În această lucrare, prin competențe de bază avem în vedere o imagine cu multiple aspecte a competențelor, implicând capacități generale care interacționează în sinergie pentru îndeplinirea obiectivului predării ECD/EDO.

În general, putem defini competențele drept o abordare care implică aspecte precum:

- cunoștințe (a ști că);
- atitudini și comportamente (a fi conștient de cum acționezi, în context și de ce);
- dispoziții (a fi deschis la schimbare, a simți motivația)
- abilități procedurale (a ști cum să faci);
- abilități cognitive (tratarea informațiilor, gândirea critică și analiza critică);
- abilități bazate pe experiență (a ști cum să reacționezi și să te adaptezi, pe baza cunoștințelor și abilităților sociale anterioare).

2.3. Care sunt beneficiile ECD/EDO?

- ECD/EDO le oferă tinerilor șansa de a se implica în problemele contemporane care îi interesează.
- ECD/EDO încorporează multe forme active de învățare și oportunități pentru tineri de a discuta și a dezbate subiecte controversate.
- Să predai ECD/EDO este plăcut! Clasele și mediile de învățare din afara clasei sunt pline de idei, opinii și pasiune.
- Ce este mai important decât ca oamenii la nivel local, național și global să conviețuiască în pace și să colaboreze? ECD/EDO este o formă de educație „pentru viitor” (în care tinerii se gândesc activ cu privire la modul în care pot face lumea un loc mai bun).
- ECD/EDO oferă oportunități naturale și „reale” atât pentru tineri, cât și pentru profesori, „să facă o diferență” și să susțină schimbarea.
- ECD/EDO își are rădăcinile în noțiunea de implicare în comunitate - tinerii și profesorii se pot implica într-un dialog cu partenerii din afara școlii.
- ECD/EDO creează spațiul necesar în curriculum pentru ca tinerii să aibă posibilitatea de a afla mai multe despre teme precum legile, drepturile omului, teme politice și referitoare la mediu, care altfel nu s-ar regăsi în disciplinele studiate.
- ECD/EDO asigură oportunități de a adopta o atitudine pozitivă împotriva aspectelor negative din societate (ca rasismul, stereotipurile din mass-media, concepțiile greșite legate de migrația globală).
- ECD/EDO le permite tuturor profesorilor (indiferent de specializare) să conecteze activitatea lor didactică cu probleme de actualitate - îi ajută să facă învățarea semnificativă și relevantă.
- ECD/EDO îi poate abilita pe profesori într-o perioadă în care, prin diferite presiuni, se pot simți lipsiți de autoritate prin ordine venite de sus.

2.4. Răspuns la provocările legate de implementarea ECD/EDO

Echipa de dezvoltare care a lucrat la acest proiect nu și-a făcut iluzii. Este dificil să introduci ECD/EDO ca o nouă caracteristică a programelor școlare. Cele mai multe țări europene au încercat abordarea prin intermediul disciplinelor existente, cum ar fi istoria sau științele sociale.

Nu este necesar ca acest manual să ajungă la aprecieri dogmatice cu privire la meritele diferitelor modele curriculare pentru ECD/EDO, cu toate că trebuie menționat că abordările transcurriculare pot tinde să fie mai solide pe hârtie decât sunt în realitate la clasă, când educația referitoare la cetățenie

poate fi implicită, fragmentară sau iluzorie¹⁸. Rezultatele nu au fost în general pe măsura așteptărilor, iar aceste încercări sunt treptat abandonate în favoarea unei abordări mai focalizate: de exemplu, o educație pentru cetățenie distinctă cu un curriculum bine definit, o interdisciplinaritate mai autentică, educație bazată pe proiecte, proiecte pentru cetățenia activă, zile/săptămâni dedicate unor anumite teme ECD/EDO sau într-adevăr o combinație bogată a acestor abordări.

Profesorii sunt cu siguranță specialiști într-o disciplină - istorici, geografi, oameni de știință, de exemplu - dar sunt mult mai mult decât atât. Toate cadrele didactice trebuie să fie capabile să se gândească la bazele disciplinelor lor, să le abordeze în mod critic, să realizeze conexiuni cu alte domenii, precum cetățenia și să exploreze utilitatea lor socială, relevanța și relația cu cultura contemporană, promovând toleranța, egalitatea, diversitatea ca bun colectiv, respectul și dezvoltarea drepturilor omului.

¹⁸ For example, see Bolivar, *Non scholae sed vitae discimus: limites y problemas de la transversalidad [Limits and problems of the cross-curricular approach]* Revista de Educacion, 309, pp. 23-65, Enero-Abril 1995.

3. Prezentare generală a competențelor și a documentului

3.1. Scurtă descriere a motivației pentru organizarea competențelor în 4 grupuri:

Ca urmare a consultării cu diferiți factori interesați, precum Rețeaua Pestalozzi a Consiliului Europei, de formatori de cadre didactice pentru ECD/EDO reprezentând 14 țări, coordonatorii ECD/EDO și experți din domeniu, am identificat un total de **cincisprezece competențe** a căror achiziție le poate da cadrelor didactice posibilitatea de a preda ECD/EDO cu încredere și eficient.

Aceste 15 competențe au fost organizate în **4 grupuri**, (A, B, C, D) ce corespund întrebărilor și problemelor cu care se întâlnesc cadrele didactice și formatorii cadrelor didactice în practica ECD/EDO. Prezentăm mai jos un rezumat al celor 4 grupuri și o privire de ansamblu asupra celor 15 competențe, înainte de a intra în detalii.

Denumirea grupului	Întrebări asociate
Cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO	CE PUTEM SĂ FACEM?
Activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO în clasă și în școală (planificare, managementul clasei, predare și evaluare)	CUM PUTEM SĂ FACEM?
Activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO prin parteneriate și implicarea comunității (ECD/EDO în acțiune)	CU CINE PUTEM SĂ FACEM?
Implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO	CUM PUTEM SĂ FACEM MAI BINE?

Tabelul 1: Cele 4 grupuri și codul cromatic al acestora

Grupurile au fost identificate pornind de la o preocupare pragmatică. Ele corespund întrebărilor pe care cadrele didactice și formatorii cadrelor didactice și le pot adresa atunci când implementează ECD/EDO în contextul lor profesional:

Grupul A: „Ce putem să facem ca să ne pregătim pentru implementarea ECD/EDO?”
Grupul B: „Cum putem implementa ECD/EDO în școala noastră?”
Grupul C: „Împreună cu cine putem dezvolta cetățenia activă a tinerilor?”
Grupul D: „Cum putem să îmbunătățim ceea ce facem / dezvoltarea profesională?”

Tabelul 2: Grupurile și întrebările asociate

3.2. Cum găsim ceea ce căutăm: structura documentului și codurile cromatice

Fiecare grup are un cod cromatic pentru a facilita lectura și găsirea rapidă a informațiilor. În tot documentul se folosește același cod cromatic. (A se vedea tabelele 1 și 2.)

Autorii au dorit ca acest manual să fie pe cât posibil de practic, accesibil profesorilor, precum și formatorilor profesorilor, în diverse situații. Pentru fiecare grup și fiecare competență am adoptat un format similar (însă flexibil):

- pentru fiecare grup (capitolele 3, 4, 5, 6): cititorul va găsi o scurtă descriere a bazei teoretice referitoare la cercetările, dovezile și contextul recomandărilor noastre;
- pentru fiecare competență (capitolele 3.1- 3.4, 4.1- 4.4, 5.1- 5.4, 6.1- 6.4): cititorul va găsi:
 - o scurtă definiție a competenței;
 - exemple de moduri în care cadrele didactice și formatorii cadrelor didactice pot demonstra realizarea diferitelor competențe în practică;
 - o diagramă de progres care îi ajută pe profesori și formatori să identifice „unde se află” în ceea ce privește cunoașterea și înțelegerea competenței respective și, în consecință, care ar putea fi „pașii următori”.

Pe lângă acest model de competențe, cititorul va găsi și alte resurse în anexe:

- materiale pentru alți factori interesați: deși acest document se adresează cadrelor didactice și formatorilor de cadre didactice, recunoaștem că implementarea ECD/EDO implică *participarea activă a diferiților factori interesați*, precum factori responsabili de adoptarea politicilor, directori de școală și actori din sistemul de învățământ superior, pentru a numi doar câțiva dintre aceștia. Cititorul va găsi aici câteva recomandări referitoare la modul în care acești factori interesați pot folosi modelul de competențe pe care îl propunem, pentru a *deveni actori competenți ai ECD/EDO*. Diagramele de progres similare diagramelor din capitolele dedicate competențelor au rolul de a-i ajuta pe cei interesați să identifice „unde se află” în ceea ce privește realizarea competențelor și - în consecință - care ar putea fi „următorii pași”;
- instrumente de autoevaluare: este recomandat un proces de autoevaluare pentru a le permite cadrelor didactice și formatorilor de cadre didactice să-și înregistreze în mod sistematic progresele atunci când își dezvoltă propria cunoaștere, înțelegere și planificare a ECD/EDO sau pe cele ale elevilor lor.

3.3. Prezentare generală a celor 15 competențe

Grupul A	Grupul B	Grupul C	Grupul D
Cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO	Planificare, managementul clasei, predare și evaluare	ECD/EDO în acțiune - parteneriate și implicarea comunității	Implementarea și evaluarea abordărilor participative
<p>Competența 1</p> <p>Scopurile și obiectivele ECD/EDO; cunoștințe orientate spre valori, abilități bazate pe acțiune și competențe focalizate pe schimbare</p>	<p>Competența 5</p> <p>Planificarea abordărilor în vederea încorporării cunoștințelor, abilităților, dispozițiilor, atitudinilor și valorilor specifice ECD/EDO, în cadrul cărora învățarea activă și implicarea elevilor au un rol esențial</p>	<p>Competența 10</p> <p>Un mediu de învățare care le permite elevilor să analizeze subiecte sau evenimente politice, etice, sociale și culturale de actualitate, în mod critic, folosind informații din diferite surse, inclusiv din mass-media, statistici și resurse TIC</p>	<p>Competența 13</p> <p>Evaluarea măsurii în care elevii au un cuvânt de spus cu privire la lucrurile care îi afectează și asigurarea de oportunități pentru ca elevii să participe la luarea deciziilor</p>
<p>Competența 2</p> <p>Cadrele și principiile internaționale cheie cu privire la ECD/EDO și concepte cheie ale ECD/EDO</p>	<p>Competența 6</p> <p>Încorporarea principiilor și practicilor ECD/EDO în disciplinele specializate(ECD/EDO transcurricular) pentru a îmbunătăți cunoștințele, abilitățile și participarea și a contribui la abilitarea tinerilor cetățeni într-o democrație</p>	<p>Competența 11</p> <p>Colaborarea cu partenerii potriviți (precum familii, organizații ale societății civile, comunitatea și reprezentanți politici) pentru a planifica și implementa o serie de oportunități pentru implicarea elevilor în probleme de cetățenie democratică din comunitățile lor</p>	<p>Competența 14</p> <p>Modelarea unor valori, atitudini și dispoziții pozitive ale ECD/EDO, care sunt așteptate de la tineri; un stil democratic de predare; implicarea elevilor în planificarea și inițierea activităților educaționale</p>
<p>Competența 3</p> <p>Conținutul programelor școlare ECD/EDO, cuprinzând dimensiunile politică și juridică; socială și culturală; economică; europeană și globală</p>	<p>Competența 7</p> <p>Stabilirea unor reguli de bază și a unui climat susținut de încredere, deschidere și respect reciproc. Managementul clasei și al comportamentelor recunoaște principiile ECD/EDO în vederea asigurării unui etos școlar pozitiv</p>	<p>Competența 12</p> <p>Strategiile pentru a pune în discuție toate formele de prejudecăți și discriminare, și pentru a promova anti-rasismul</p>	<p>Competența 15</p> <p>Ocazia și dorința de a revizui, monitoriza și evalua metodele de predare și învățarea elevilor, utilizarea evaluării în vederea fundamentării planificării viitoare și dezvoltării profesionale</p>
<p>Competența 4</p> <p>Contextele implementării ECD/EDO: abordări transcurriculare; cultura școlară; implicarea comunității</p>	<p>Competența 8</p> <p>O serie de strategii didactice și metodologii, - inclusiv adresarea de întrebări relevante la nivel de clasă - pentru a dezvolta abilitățile de discuție ale elevilor, în special cu privire la subiecte delicate, controversate</p>		
	<p>Competența 9</p> <p>Folosirea unei serii de abordări ale evaluării (inclusiv autoevaluarea elevilor și evaluarea colegilor) pentru a obține informații și a marca progresele și realizările elevilor în domeniul ECD/EDO</p>		

Tabelul 3: Prezentare generală a competențelor pentru ECD/EDO

4. Grupul A: cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO

Acest grup de competențe se referă la semnificația ECD/EDO și la pregătirea fundamentelor cunoașterii profesorilor astfel încât să știe clar ce urmăresc atunci când le predau elevilor. Corespunde întrebării „Ce putem să facem?” pentru a implementa ECD/EDO în clasă, școală și în comunitate în sens mai larg. Cadrele didactice vor avea nevoie de răspunsuri la întrebări precum:

- Care sunt cunoștințele și principiile esențiale ale ECD/EDO?
- Care sunt principalele concepte?
- Ce abilități, valori, atitudini și dispoziții urmăresc profesorii să promoveze atunci când planifică lecțiile și experiențele ECD/EDO?
- Cum pot fi împărțite componentele unui curriculum ECD/EDO în elemente ușor de gestionat pentru a se potrivi mai bine contextului școlar?

4.1. Scurtă descriere și bazele teoretice

Toate cadrele didactice trebuie să dobândească și să demonstreze că dețin o cunoaștere solidă și o bună înțelegere a următoarelor aspecte:

Competența 1: Scopurile și obiectivele ECD/EDO

Înțelegerea contribuției distinctive a ECD/EDO cu scopul de a îmbunătăți cunoștințele orientate spre valori, abilitățile bazate pe acțiune și competențele focalizate pe schimbare care le conferă responsabilitate tinerilor, consolidează dreptatea socială și libertatea democratică.

Competența 2: Cadrele și principiile internaționale cheie cu privire la ECD/EDO

Cunoașterea cadrelor dezvoltate de sistemul ONU, Consiliul Europei și Uniunea Europeană cu privire la principiile și conceptele cheie ale ECD/EDO, așa cum au evoluat prin dialog internațional; transpunerea acestora în politicile naționale, locale și școlare și în rolurile profesionale ale cadrelor didactice în clasă și în afara clasei.

Competența 3: Conținutul programelor școlare sau al programelor de studii în domeniul ECD/EDO

Cunoașterea celor patru dimensiuni interconectate: politică și juridică; dimensiunea socială și culturală; dimensiunea economică; dimensiunea europeană și globală. Profesorii trebuie să fie capabili să dezvolte cunoștințele, abilitățile, atitudinile, valorile și dispozițiile elevilor legate de cetățenie pentru o participare activă și să interconecteze aceste diferite aspecte ale învățării.

Competența 4: Diferitele contexte posibile ale implementării ECD/EDO

Înțelegerea ECD/EDO ca disciplină școlară specifică; ca parte a unei abordări transcureculare; ca o componentă fundamentală a culturii școlare în ansamblu; locul central al implicării și legăturii cu comunitatea.

Tabelul 4: Grupul A: cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO

Contextul teoretic

Scopul de a atinge niveluri superioare ale cunoștințelor civice și ale angajamentului civic a constituit recent, la nivel global, punctul de interes al cercetătorilor în domeniul educației. Asociația Internațională de Evaluare a Randamentului Școlar (IEA), de exemplu, a ajuns la concluzia că „Elevii

din cele mai multe țări dețin o înțelegere a valorilor și instituțiilor fundamentale democratice - dar profunzimea înțelegerii este...deseori superficială.”¹⁹

Ian Davies a susținut o perspectivă holistică asupra cunoștințelor specifice ECD/EDO, nu numai sub formă de corp de informații cunoscute, ci și ca înțelegere detaliată a cadrelor conceptuale, a structurilor de conexiuni și abilităților necesare pentru deslușirea semnificației²⁰. Acesta a explorat natura cunoașterii și înțelegerii ECD/EDO în contextul educației cadrelor didactice prin prisma ideilor unor teoreticieni precum Shulman²¹ și McNamara²². Autorii au subliniat importanța reprezentării disciplinei într-un fel care să-i permită să fie înțeleasă de ceilalți, în special copii și tineri, de exemplu, prin analogii, ilustrații, exemple și explicații. Cheia constă în ceea ce ar putea fi denumit cunoștințe aplicate.

Ceea ce contează este cunoașterea și înțelegerea conținutului, conceptelor și valorilor cheie și a principiilor organizatoare ale ECD/EDO. Profesorii care cunosc foarte bine o disciplină tind să fie mai interesanți, eficienți și aventuroși în felul în care predau; tind să structureze mai bine lecțiile individuale și etapele învățării; sunt capabili să creeze și să selecteze metode și activități de predare-învățare care dezvoltă în mod corespunzător înțelegerea și abilitățile elevilor. Dacă profesorii au doar cunoștințe limitate despre conceptele și principiile ECD/EDO, este posibil să nu dorească să îi implice pe elevi în aspecte mai complexe ale cetățeniei democratice și să predea într-o manieră didactică, împiedicând participarea și întrebările din partea elevilor și nevalorificând astfel experiența tinerilor.

Scopurile și obiectivele ECD/EDO pot fi radicale. S-a vorbit despre „schimbarea culturii politice”²³. Tinerii trebuie să înțeleagă ce este cetățenia democratică, să dețină un nivel rezonabil de cunoștințe pentru a înțelege procesele politice și să fie totodată capabili să ia decizii motivate privind diferite dimensiuni ale cetățeniei. Prin urmare, cadrele didactice trebuie să promoveze o serie de „cunoștințe”²⁴ privind cetățenia atunci când lucrează cu tinerii. Distingem 4 tipuri de „cunoștințe” de actualitate: politice și juridice, sociale și culturale, economice, europene și globale:

- cunoștințele politice și juridice se referă la drepturile și îndatoririle politice referitoare la sistemul politic și la domnia legii. Înțelegerea domeniului politic/juridic implică cunoașterea și înțelegerea cadrelor internaționale pentru ECD/EDO, bazate pe ideea istorică a valorii egale și a demnității tuturor ființelor umane, indiferent de sex, rasă, culoare, etnie, naționalitate, religie sau mediu socio-economic²⁵. Profesorii trebuie să învețe despre drepturile omului și mecanismele de protecție asociate și să dobândească totodată abilități de a le aplica zilnic. Elevii trebuie să poată să fie capabili să reflecteze la valori, să dezvolte atitudini și să acționeze pentru a apăra și promova drepturile omului. Poate părea ceva „greoi” și neinteresant pentru profesori, însă cunoștințele care trebuie să fie „aplicate” la clasă pot să nu fie atât de substanțiale; este ceva obișnuit, de exemplu, pentru elevi destul de mici să lucreze la clasă pe teme precum dorințe și nevoi sau drepturi și responsabilități;
- cunoștințele sociale și culturale se referă la relațiile dintre indivizi într-o societate; la elemente precum valorile pe care le împărtășesc, perspectivele lor asupra lumii și felul în care stabilesc bazele conviețuirii împreună. Profesorii trebuie să cunoască unele concepte cheie: diversitate socială, natura dinamică a culturii și identității etc. Trebuie să reflecteze la valorile sociale și să dezvolte competențe interculturale, atitudini sociale și abilități care promovează incluziunea socială, anti-discriminarea și anti-rasismul;

¹⁹ In Torney-Purta, J. et al., *Citizenship education in twenty-eight countries: civic knowledge and engagement at age fourteen*, IEA Secretariat, Amsterdam, 2001.

²⁰ Davies, I., “What subject knowledge is needed to teach citizenship education and how can it be promoted? A discussion document for consideration by initial teacher education tutors”, 2003, Cited website: www.citized.info.

²¹ Schulman, L., “Those who understand : knowledge growth in teaching”, *Educational Researcher*, 15, pp. 4-14, 1986.

²² McNamara, D., “Subject knowledge and its application: problems and possibilities for teacher educators”, *Journal of Education for Teaching*, 17 (2), pp. 113-128, 1991.

²³ In Crick, B., *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools*, the Crick report, QCA, 1998.

²⁴ În Reece, P. & Blackall, D. *Making News: literacy for citizenship* (Realizarea știrilor: cunoștințe pentru cetățenie) - <http://makingnewstoday.uow.edu.au/> (March 2008). Citat în Habermas, 1984, 1987 și Luke et al., 1997.

²⁵ Printre textele fundamentale se numără: *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (1948) și mai târziu *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului* (1989); *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, care prezintă drepturile și libertățile omului universale, inalienabile și indivizibile, care sunt obligatorii prin lege în toate statele membre și *Convenția europeană a drepturilor omului* (1950).

- cunoștințele economice se referă la relația dintre indivizi/grupuri și situația economică dintr-o societate (piața muncii și de consum, protecția socială, salariul minim, puterea de cumpărare etc...). Profesorii trebuie să știe și să înțeleagă cum funcționează economiile, inclusiv rolul agenților economici, corporațiilor și serviciilor financiare; drepturile și responsabilitățile consumatorilor; relațiile dintre angajatori și angajați; efectele consumului etic. Aceștia trebuie să îi implice pe elevi în legătură cu noțiuni de drepturile omului, precum dreptul la muncă și la un nivel minim de subzistență;
- cunoștințele europene și globale sau „cetățenia globală” pot fi văzute distinct. Acestea se referă la recunoașterea și promovarea interdependenței globale, la probleme de dezvoltare durabilă și la grija față de generațiile viitoare. Cadrele didactice trebuie să fie conștiente de unitatea și diversitatea societăților europene, să înțeleagă lumea ca pe o comunitate globală și să recunoască implicațiile politice, economice, sociale și asupra mediului ale acestui fapt. Profesorii trebuie să fie capabili să îi ajute pe elevi să înțeleagă noțiunea de interdependență, apelând la contexte familiare tinerilor și copiilor.

În cele mai multe dintre statele membre ale Consiliului Europei, ECD/EDO este văzută ca principiu organizator care susține obiectivele curriculumului pentru învățământul primar și secundar. ECD/EDO reprezintă o referință ca scop educațional general, care se poate regăsi în diferite moduri la nivelul întregului curriculum și structurilor școlare mai mari. Totuși, modul în care ECD/EDO este inclusă în curriculum poate să difere foarte mult de la un sistem de educație la altul - în funcție de tradițiile și conceptele educației civice, etapei de educație etc. Recomandarea Consiliului Europei (2002) 12 a Comitetului de Miniștri privind educația pentru cetățenie democratică exprimă clar faptul că toate nivelurile și rutele sistemului de educație trebuie să se implice în implementarea ECD/EDO în curriculum, ca disciplină școlară specifică, disciplină integrată în alte discipline sau ca temă transcurriculară. Recomandările accentuează necesitatea unor abordări pluridisciplinare pentru a facilita achiziția de cunoștințe, atitudini și abilități necesare ca oamenii să trăiască împreună într-o societate pluralistă și democratică.

În funcție de vârsta elevilor, etapa de educație și organizarea curriculumului din fiecare țară, educația civică poate fi oferită

- ca disciplină separată de sine stătătoare, care poate fi obligatorie sau opțională;
- sub formă de curriculum integrat într-una sau mai multe discipline (adesea istorie, studii sociale, educație morală și religioasă, etică, filosofie, geografie, limbi moderne);
- sau ca temă sau principiu educațional transcurricular, astfel încât perspectivele ECD/EDO pot fi prezente implicit sau explicit în toate disciplinele curriculumului și la toate nivelurile de învățământ, în cadrul școlilor și în afara școlii.

Pericolul în cazul ultimei abordări este acela că un domeniu care se vrea a fi peste tot în curriculum poate ajunge să nu mai fie nicăieri. Atunci când ceva ține de responsabilitatea tuturor, poate să devină responsabilitatea nimănui!

Este important să remarcăm aici că aceste diferite abordări curriculare nu se exclud reciproc, ci se pot susține una pe cealaltă.

4.2. Competența 1

Competența 1: Scopurile și obiectivele ECD/EDO

Înțelegerea contribuției distinctive a ECD/EDO cu scopul de a îmbunătăți cunoștințele orientate spre valori, abilitățile bazate pe acțiune și competențele focalizate pe schimbare care le conferă responsabilitate tinerilor, consolidează dreptatea socială și libertatea democratică.

4.2.1. Descriere și exemple: „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO pot da dovadă în mod specific, de exemplu, că:

- Sunt conștienți de modul în care este definită sfera cunoașterii și înțelegerii ECD/EDO. Cele mai multe cursuri de formare a cadrelor didactice, în cele mai multe țări și pentru cele mai multe specializări, le cer acestora să exploreze natura, filosofia și scopurile educației, iar pentru cei din învățământul secundar, disciplinele specializate. Acest exercițiu este deosebit de important în contextul ECD/EDO unde, pe termen mediu, puțini profesori vor fi experimentat ei înșiși acest domeniu la școală sau în instituțiile de învățământ superior.
- Sunt capabili să transmită emoția, posibilitățile și trăsăturile distinctive ale ECD/EDO active și de calitate.

Aceasta presupune spațiu în cadrul programelor de formare pentru a lua în considerare, de exemplu:

- De ce se acordă o mai mare importanță ECD/EDO în societatea modernă?
- Ce rol pot avea școlile și profesorii într-un astfel de context?
- Care este natura definițiilor concurente referitoare la ECD/EDO, care au implicații pentru aria de acoperire și orientarea abordărilor didactice?
- Care sunt oportunitățile și provocările pentru ECD/EDO - prin ce se distinge?
- Ce cunoștințe, limbaj, abilități, valori, atitudini și dispoziții urmărește ECD/EDO să promoveze?
- Care sunt conceptele cheie ale ECD/EDO?
- Ce spun cercetările legate de ECD/EDO - la nivel național, european și global?

4.2.2. Diagramă de progres

Competența 1: Scopurile și obiectivele ECD/EDO	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Nu sunteți familiarizați cu ECD/EDO, cu importanța sa, cu scopurile sale. Nu știți foarte multe despre seria de „cunoștințe” legate de cetățenie și despre felul în care școlile le pot dezvolta.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Familiarizați-vă cu esența ECD/EDO, cu scopurile și obiectivele sale. • Clarificați-vă pentru dvs. diferențele cunoștințe specifice ECD/EDO. • Gândiți-vă la domeniul dvs. de specializare și găsiți conexiuni cu ECD/EDO pentru propria practică profesională. • Decideți ce cunoștințe pot fi dezvoltate prin disciplina dvs. și prin alte discipline apropiate. • Căutați informații despre bune practici ale colegilor de la nivel local, național și european, referitoare la implementarea ECD/EDO la clasă. • Gândiți-vă la modalități de a încorpora cunoștințe ECD/EDO orientate spre valori, abilități bazate pe acțiune și competențe focalizate pe schimbare la orele dvs.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>V-ați familiarizat cu fundamentele ECD/EDO și știți teoretic cum poate fi promovată de sistemul de educație și de politicile naționale, dar încă încorporați rareori ECD/EDO în activitatea dvs. didactică.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Căutați în curriculumul dvs. subiecte și teme în cadrul cărora ați putea include ECD/EDO la orele dvs. • Stabiliți obiective pe termen scurt și mediu pentru dezvoltarea locului și statutului ECD/EDO în curriculumul și/sau disciplina dvs. • Identificați unitățile de învățare adecvate pentru a promova cunoștințe orientate spre valori, a dezvolta abilități bazate pe acțiune și a include competențe focalizate pe schimbare. • Decideți ce metode de predare și învățare veți folosi pentru a promova cunoștințele, abilitățile și competențele ECD/EDO. • Planificați și predăți câteva lecții de ECD/EDO!
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Ați pregătit lecții de ECD/EDO pentru orele dvs. și dobândiți mai multă încredere în ceea ce privește cunoștințele și motivația legate de ECD/EDO. Totuși, nu aveți siguranța să abordați aspecte și concepte complexe și să adoptați metode didactice riscante sau „mai deschise”. Nu sunteți siguri de eficiența și impactul eforturilor lor dvs.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiți explicit față de elevi în legătură cu scopurile și obiectivele urmărite prin includerea ECD/EDO la orele dvs. • Stabiliți ce „cunoștințe” legate de cetățenie urmăriți să dezvoltați de fiecare dată. • Planificați feedbackul referitor la eficiența eforturilor dvs. (de exemplu, clarificați în prealabil criteriile de succes specifice unor sarcini). • Analizați și treceți în revistă ce au învățat elevii după fiecare lecție, aducând modificări dacă este cazul. • Verificați includerea diferitelor „cunoștințe” ECD/EDO în activitatea dvs. didactică.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Ați dobândit cunoștințe teoretice bune și abilități practice pentru a preda ECD/EDO la disciplina dvs. Înțelegeți cum dobândesc elevii diferite cunoștințe ECD/EDO la orele dvs. Aveți capacitatea de a evalua realizările lor în materie de cetățenie.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Împărtășiți-le experiența dvs. colegilor de la alte discipline. • Găsiți parteneri în comunitate care să vă ajute să vă dezvoltați obiectivele și să vă pregătiți pentru implementarea proiectelor ECD/EDO cu elevii dvs. • Contribuiți la dezvoltarea ECD/EDO ca abordare a întregii școli și ca parte a etosului școlar.

4.3. Competența 2

Competența 2: Cadrele și principiile internaționale cheie cu privire la ECD/EDO

Cunoașterea cadrelor elaborate de sistemul ONU, Consiliul Europei și Uniunea Europeană cu privire la principiile și conceptele cheie ale ECD/EDO, așa cum au evoluat prin dialog internațional; transpunerea acestora în politicile naționale, locale și școlare și în rolurile profesionale ale cadrelor didactice în clasă și în afara clasei.

4.3.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO pot demonstra, de exemplu, că pot reflecta critic asupra unora dintre următoarele probleme și întrebări:

- Care sunt ideile și valorile de bază din spatele dialogului internațional și european?
- Cum funcționează sistemul internațional și european pentru susținerea și promovarea ECD/EDO? Care este natura obligațiilor internaționale și europene față de principiile drepturilor universale ale omului? Care este diferența dintre documentele cu efecte juridice și cele cu implicații morale sau politice?
- Care sunt rolurile specifice ale organizațiilor internaționale și europene, ale guvernelor, instituțiilor și organizațiilor naționale și locale în îndeplinirea angajamentelor internaționale și europene?
- Care sunt valorile, politicile, principiile și programele internaționale și europene legate de ECD/EDO, inclusiv cele dezvoltate de sistemul Națiunilor Unite, sistemul Consiliului Europei, Uniunea Europeană și OSCE?; Cum au fost dezvoltate?; Care sunt asemănările și diferențele dintre ele în ceea ce privește conceptele cheie și metodologiile?; Care este legătura dintre diferite concepte?
- Cum sunt interconectate politicile și principiile internaționale și europene ale ECD/EDO cu schimbările din domeniul educației la nivel național, local și instituțional, inclusiv cu schimbările privind formarea profesorilor?
- Care sunt rolurile factorilor responsabili de adoptarea politicilor la nivel național și local, ale instituțiilor de formare a cadrelor didactice, institutelor de cercetare, instituțiilor de învățământ, societății civile și indivizilor în promovarea obiectivelor și valorilor internaționale comune legate de ECD/EDO? De ce cetățeanul individual are un rol central în promovarea valorilor și principiilor internaționale și europene?
- Cum pot contribui profesorii la promovarea principiilor și politicilor internaționale ale ECD/EDO în școlile și la clasele lor?
- Care sunt avantajele și obstacolele din calea promovării principiilor și politicilor internaționale ale ECD/EDO? Cum pot fi îndeplinite aceste idealuri prin cooperare internațională și europeană?

4.3.2. Diagramă de progres

Competența 2: Cadrele și principiile internaționale cheie cu privire la ECD/EDO	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p>Nu sunteți familiarizați cu contextul internațional al principiilor, politicilor și practicilor ECD/EDO. De fapt, toate acestea par copleșitoare, abstracte și neinteresante! Nu vă sunt clare rolurile specifice ale organizațiilor internaționale și europene. Principiile ONU și convențiile europene par că nu au nicio legătură cu practica zilnică de la clasă.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Familiarizați-vă cu câteva rezumate ușor de parcurs ale principalelor documente de politici în acest domeniu - Declarația Universală a drepturilor omului a ONU, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și Convenția europeană a drepturilor omului. Există suprapuneri semnificative. Identificați ceea ce considerați a fi principalele 10 principii care au legătură cu rolul dvs. de cadru didactic. Informați-vă și încercați dacă este posibil să urmați un curs de formare în domeniu.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p>Sunteți conștienți că politicile și principiile internaționale legate de ECD/EDO există și cunoașteți teoretic cum pot fi promovate prin politicile naționale și școlare, dar încă încorporați rareori ECD/EDO în activitatea dvs. didactică.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aflați cum factorii responsabili de politicile la nivel național și local au încercat să transpună obiectivele și valorile internaționale comune ale ECD/EDO în practică, în contextul dvs. specific. Unde se regăsesc acestea în curriculumul și manualele dvs.? Identificați câteva activități potrivite pentru vârsta elevilor dvs. care pot fi utilizate pentru a explora aspecte legate de drepturi și responsabilități. Consiliul Europei și UNICEF au elaborat mai multe resurse educaționale pe această temă, în multe dintre statele membre ale Consiliului Europei. Identificați filme și/sau fragmente de filme care pot ilustra politicile și principiile ECD/EDO.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p>Dobândiți mai multă încredere în ceea ce privește cunoștințele și motivația legate de ECD/EDO. Dimensiunea globală este prezentă în mai mare măsură la orele dvs. și includeți din ce în ce mai multe aspecte internaționale. Înțelegeți fundamentalele domeniului referitoare la drepturile omului. Totuși, practica dvs. didactică este oarecum vagă în ceea ce privește dimensiunea europeană și este concentrată pe activitatea la clasă.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Căutați parteneri și aliați externi - de exemplu, ONG-uri în domeniul dezvoltării internaționale sau organizații ca Amnesty International și UNICEF, care să vă ajute să îi implicați mai mult pe elevii cu privire la probleme legate de drepturile omului. Gândiți-vă la potențialul rețelelor școlare - căutați modalități în acest sens, iar în statele membre UE identificați oportunități de finanțare prin proiecte Comenius. Gândiți-vă să implicați toți elevii de aceeași clasă sau toată școala într-o zi internațională a Europei (acestea sunt sărbătorite periodic). Astfel tinerii vor înțelege mai bine diferențele culturale și probleme europene prin desfășurarea de diferite activități practice și antrenante (de exemplu, clase diferite pot căuta informații despre diferite țări, se pot realiza prezentări și expoziții în cadrul unui bazar european).
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p>Prin activitatea dvs. la clasă și angajamentul mai general față de dimensiunea internațională, începeți să îi ajutați pe tineri să dobândească o înțelegere profundă a cetățeniei. Cunoașterea politicilor internaționale referitoare la ECD/EDO au contribuit la o deschidere autentică a școlii dvs.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Căutați să participați la inițiative internaționale care le permit tinerilor să întreprindă proiecte comune dincolo de granițele naționale. Găsiți parteneri în comunitate care să vă ajute să vă dezvoltați obiectivele. Implicați tot personalul didactic din școală și dirijați aceste inițiative. Continuați să încercați să creați o coerență mai mare și să obțineți progrese în cadrul curriculumului școlar în ceea ce privește dimensiunea europeană și globală. Gândiți-vă cum puteți aprofunda progresiv temele de la an la an.

4.4.4.5. Competența 3

Competența 3: Conținutul programelor școlare sau al programelor de studii în domeniul ECD/EDO

Cunoașterea celor patru dimensiuni interconectate: politică și juridică; dimensiunea socială și culturală; dimensiunea economică; dimensiunea europeană și globală. Profesorii trebuie să fie capabili să dezvolte cunoștințele, abilitățile, atitudinile, valorile și dispozițiile elevilor legate de cetățenie pentru o participare activă și să interconecteze aceste diferite aspecte ale învățării.

4.4.1.4.5.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO pot demonstra, de exemplu, că:

- Înțeleg felul în care cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO are impact asupra activității lor didactice. Aceasta poate însemna, de exemplu, să dea dovadă că înțeleg conceptele și abilitățile asociate cu ECD/EDO și că știu care sunt cele mai întâlnite concepții greșite și erori ale elevilor lor.
- Profesorii vor arăta de asemenea că pot structura informațiile, inclusiv prezentarea în linii mari a conținutului și obiectivelor, marcând tranzițiile și rezumând punctele cheie pe măsură ce avansează în lecție. Aceștia vor putea face o prezentare clară a conținutului în jurul unui set de idei cheie ale ECD/EDO, folosind un vocabular specific adecvat și întrebări eficiente care să corespundă direcției în care se îndreaptă lecția.
- Recunosc nivelul la care gândesc elevii și cum vor progresa probabil aceștia în ceea ce privește cunoștințele, abilitățile și participarea la ECD/EDO. Îi vor sprijini pe elevi să învețe oferindu-le o idee clară despre punctul de destinație, gândindu-se coerent la valorificarea cunoștințelor anterioare și la bazele necesare pentru învățarea și realizările viitoare în domeniul ECD/EDO. Trebuie să identifice diferitele aspecte ale învățării, de exemplu:
 - cunoștințe și concepte cheie: conceptele de democrație și cetățenie; drepturile și responsabilitățile civile ale cetățenilor (inclusiv Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene); drepturile omului, cunoștințe politice; domnia legii; diversitate și identități sociale și culturale; dezvoltare durabilă; interdependența globală; forțele economice care operează la nivel local, național și global; consum etic; procesele participării, solidarității și coeziunii sociale;
 - abilități: gândire critică; investigație; rezolvare de probleme; lucrul în echipă; planificarea și luarea deciziilor; utilizarea TIC pentru investigații și comunicare; a vedea lucrurile din perspectiva altora; justificarea rațională a opiniilor și deciziilor; argumentare și dezbatere; asertivitate; rezolvarea conflictelor; comunicare orală și scrisă a ideilor; revizuire și autoreflexie;
 - atitudini și dispoziții: respect față de diferențe și moștenirea socială și culturală; înțelegerea interdependenței drepturilor și responsabilităților cetățenilor; cooperarea și parteneriatul; atitudine deschisă; angajament față de adevăr; toleranță; empatie; respect față de diversitatea culturală, anti-rasism și dreptate socială; dispoziție de a rezolva pașnic neînțelegerile; angajament față de voluntariatul în folosul comunităților;
 - valori: drepturile omului (respect față de demnitatea umană, responsabilitatea de a susține drepturile celorlalți); respect față de valorile și practicile democratice - inclusiv față de domnia legii, pluralism politic, libertăți democratice și noțiuni de egalitate; dorința de a gândi în mod durabil; angajament față de pace/non-violență, corectitudine și echitate; aprecierea implicării și cetățeniei active.
- **Participarea activă:** acțiunea fundamentată și responsabilă la diferite niveluri; votul; reprezentarea, lobby, inițierea unor campanii și a unor acțiuni de susținere.

4.5.2. Diagramă de progres

Competența 3: Conținutul programelor școlare sau al programelor de studii în domeniul ECD/EDO	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p>Dețineți o înțelegere limitată a ECD/EDO, în ceea ce privește conținutul, amploarea și obiectivele. Oferta curriculară pentru ECD/EDO este neplanificată și fragmentară. Nu înțelegeți legăturile posibile ale ECD/EDO cu alte discipline. Nu v-ați gândit prea mult la valorile democratice în educație.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Găsiți oportunități de a vedea ce înseamnă ECD/EDO de calitate, astfel încât să fiți siguri de motivația de a-i acorda mai multă atenție în activitatea dvs. didactică. Prin cunoașterea unor bune practici, contactul cu formatori sau experți externi entuziaști sau prin vizite la alte școli, vă puteți face o imagine despre „viziunea” ECD/EDO. • Identificați un aspect despre care vă lipsesc cunoștințele solide de ECD/EDO, dar pentru care există oportunități de a elabora câteva planuri noi de lecție. Vorbiți despre aceste planuri cu alte cadre didactice. Aranjați să vedeți cum predă un coleg mai experimentat o temă asemănătoare. Predați lecția și reflectați asupra succesului avut. • La începutul planificării, țineți minte că abilitățile și procesele implicate în dezvoltarea ECD/EDO și cunoștințele sunt la fel de importante. Acordați prioritate la planificarea lecțiilor în mod explicit proceselor învățării.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p>Ați început să predăți unele elemente ECD/EDO la orele dvs. Tindeți să vă bazați mai mult pe resurse publicate și manuale decât să elaborați propriile materiale. Încă mai aveți „lipsuri” mari în ceea ce privește cunoștințele specifice - de exemplu, ezitați să abordați probleme și concepte politice. Ați beneficiat de o oarecare formare, dar vă aflați într-o etapă incipientă în ceea ce privește transpunerea teoriei în practică.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Începeți să colectați materiale din mass-media - decupaje din ziare sau fragmente de știri care exemplifică probleme, întrebări și concepte cheie ale ECD/EDO. Încrederea dvs. în cunoștințele specifice va avea de câștigat, iar elevii vor aprecia materialele de actualitate. • Treceți în revistă în mod critic resursele pe care le utilizați. Ce funcționează și/sau îi implică pe elevi? Există și alte resurse online de calitate pe care să le vedeți - produse de ONG-uri, organizații de caritate, asociații profesionale? Întrebați-vă cum puteți face activitățile de învățare ECD/EDO semnificative, memorabile și relevante pentru elevi. • Alegeți un concept central ECD/EDO - precum democrația, egalitatea, libertatea sau corectitudinea și planificați o lecție sau o serie de lecții care să le permită elevilor să înțeleagă mai bine aceste idei. Aplicați conceptul la o problemă care îi interesează pe elevi. La fel ca dvs. (!), aceștia pot considera structurile sau instituțiile politice „plictisitoare” - verificați dacă gândesc astfel despre problemele politice.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p>Aveți încredere în disciplina dvs. Din ce în ce mai puține teme sunt „de neatins”. Considerați că rolul dvs. de profesor este de a transmite elevilor nu numai cunoștințe și abilități legate de ECD/EDO, ci și valori. Programul ECD/EDO se dezvoltă la nivelul școlii, la diferite discipline.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gândiți-vă cu atenție cum puteți îmbunătăți abilitățile ECD/EDO ale elevilor prin activități curriculare planificate - de ex., creșteți calitatea, rigoarea și profunzimea abilităților de investigație ale elevilor; aveți explicit în vedere dezvoltarea învățării prin colaborare sau în echipă; sau ajutați-i pe elevi să-și justifice opiniile în moduri din ce în ce mai sofisticate și persuasive . • Căutați să utilizați mai bine TIC în promovarea învățării legate de ECD/EDO, nu numai pentru investigații, ci și pentru comunicarea și prezentarea eficientă a informațiilor. • Gândiți-vă cum puteți aplica ceea ce știți despre activitățile de învățare la curriculumul ECD/EDO.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p>Înțelegeți valoarea implicării elevilor în alegeri justificate legate de ceea ce învață. Se discută periodic despre ECD/EDO la întâlnirile dedicate disciplinei și cu toată școala. Vă pricepeți tot mai bine să dezvoltați în profunzime competențele elevilor cu privire la diferite aspecte ECD/EDO.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recunoașteți că o trăsătură distinctivă a ECD/EDO este capacitatea sa de a-i implica pe elevi în abordarea unor probleme reale și în susținerea unui anumit tip de „acțiune pentru schimbare” (A se vedea Competența 11). Încercați să faceți ceea ce puteți, ca profesor, pentru a promova implicarea relevantă a comunității. Cum ar putea partenerii din comunitate să îmbunătățească experiența ECD/EDO a elevilor din clasa dumneavoastră? • Continuați să vă concentrați pe abilitățile dvs. de a utiliza întrebările pentru a trezi interesul elevilor față de ECD/EDO. Cereți-le colegilor să observe lecțiile dvs. ca formă potențială de sprijin colegial și dezvoltare profesională continuă. • Împărtășiți experiența dvs. cu alte școli - gândiți-vă la rețelele școlare - în țară sau internațional.

4.5.4.6. Competența 4

Competența 4: Diferitele contexte posibile ale implementării ECD/EDO

Înțelegerea ECD/EDO ca disciplină școlară specifică; ca parte a unei abordări transcuroiculare; ca o componentă fundamentală a culturii școlare în ansamblu; locul central al implicării și legăturii cu comunitatea.

4.5.1.4.6.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO pot da, de exemplu, dovadă că:

- Înțeleg și pot oferi exemple din propria experiență cu privire la ceea ce ar putea fi caracterizat drept cei trei „C” ai ECD/EDO - ECD/EDO în acțiune în cadrul întregii culturi școlare; ECD/EDO așa cum este predată la clasă ca parte a curriculumului; și ECD/EDO în măsura în care acceptă comunitatea și lucrează în parteneriat cu aceasta - comunitatea din afara sălii de clasă și din afara școlii.
- Posedă competența profesională de a gestiona provocările unor situații educaționale complexe și de a face alegeri corespunzătoare în ceea ce privește utilizarea și adaptarea diferitelor strategii de predare și învățare. Această capacitate profesională are scopul de a asigura pentru tineri ,experiențe la clasă (și dincolo de sala de clasă), care transpun principiile ECD/EDO în activități specifice de învățare, adaptate vârstei, maturității, abilității și nevoilor unor elevi diferiți.
- Aleg, adaptează și aplică metodologii ECD/EDO corespunzătoare.
- Înțeleg - și sunt capabili să dezvolte - participarea activă și implicarea în școală și în comunitate înțeleasă în sens mai larg.
- Competența profesională a acestora trebuie să aibă legătură și cu:
 - cunoașterea oportunităților disponibile de implicare;
 - capacitatea de a planifica și gestiona participarea activă în cadrul comunității școlare, în comunitatea înțeleasă în sens mai larg, precum și în mediu, la nivel global.

4.6.2. Diagramă de progres

Competența 4: Diferitele contexte posibile ale implementării ECD/EDO	
<p>Pasul 1 (Focalizare): Nu realizați că există diferite contexte ale implementării ECD/EDO. În general, vă limitați la lucruri legate de ceea ce predați la clasă. La acest nivel, știți că ECD/EDO există și că anumite aspecte ale sale se suprapun cu materia pe care ați predat-o în trecut.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vedeti „imaginea mai mare”. Întrebați-vă cum experimentează ECD/EDO elevii din școala dvs. Realizați o diagramă din cercuri suprapuse referitoare la elevii dvs., în care notați modul în care aceștia experimentează ECD/EDO în diferite contexte. Întreaga cultură școlară poate cuprinde votul, participarea la cluburi, înfrățiri sau activități reciproc de predare. De ce experiențe curriculare au în prezent parte? Care este legătura dintre curriculum și problemele și preocupările comunității?
<p>Pasul 2 (Dezvoltare): Începeți să realizați că ECD/EDO poate fi mai eficientă atunci când vă deplasați atenția asupra unor probleme și evenimente din afara sălii de clasă. Puteți vedea beneficiile încorporării unei dimensiuni comunitare în activitatea dvs. didactică.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificați trei modalități din practica dvs. didactică prin care puteți face legătura cu conținutul disciplinei ECD/EDO. Acum treceți în revistă lista de posibile „acțiuni pentru schimbare” de la pagina 66. Ce aliați utili din comunitate ați putea avea pentru problema/cunoștințele ECD/EDO pe care le-ați ales?
<p>Pasul 3 (Fixare): În trecut, nu v-ați gândit serios că vă priveșc prea mult politicile școlii sau etosul școlar legate de ECD/EDO. Aceasta este considerată o responsabilitate a profesorilor cu vechime și a conducerii școlii. Dar deveniți tot mai conștienți de structurile școlare în schimbare, care acordă mai multă atenție opiniilor elevilor despre lucrurile care îi afectează.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Familiarizați-vă cu structurile existente în școală care le permit elevilor să își exprime opiniile cu privire la probleme care îi afectează. În ce măsură punctele de vedere și ideile elevilor din clasa dvs. au șansa de a fi transmise la un nivel reprezentativ superior? Întrebați-vă dacă puteți să faceți ceva personal pentru a sprijini o cultură mai democratică în cadrul școlii dvs. • Căutați mereu să vedeți dacă se pot crea legături mai puternice și mai coerente între evenimentele de la nivelul școlii și experiența curriculară a elevilor.
<p>Pasul 4 (Aprofundare): Dezvoltați o viziune a ECD/EDO realizând conexiuni între politicile și practicile școlii, oportunitățile curriculare și din sala de clasă și parteneriatele cu comunitatea. Sunteți implicați personal într-un fel sau altul în toate cele trei dimensiuni ECD/EDO: ECD/EDO în acțiune în cadrul întregii culturi școlare; ECD/EDO așa cum este predată la clasă ca parte a curriculumului; și ECD/EDO în măsura în care acceptă comunitatea - și lucrează în parteneriat cu aceasta - comunitatea din afara sălii de clasă și din afara școlii.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Recomandați ca în școală să existe sisteme care încurajează periodic feedbackul de la factori cheie interesați - elevi, profesori și părinți, cu privire la aspecte ale predării și învățării ECD/EDO. • Gândiți-vă cum ați putea folosi TIC pentru a îmbunătăți abilitățile elevilor, împărtășirea bunelor practici și comunicarea cu partenerii externi. • Vedeti dacă puteți extinde noțiunea de „comunitate” utilizată în școală pentru a accepta comunitățile europene și globală, cu care ați putea colabora.

5. Grupul B: activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO în clasă și în școală

Acest grup de competențe se referă la implementarea abordărilor ECD/EDO la clasă și în școală. Răspunde la întrebarea „Cum putem implementa ECD/EDO în școala noastră?”. Cadrele didactice vor încerca să găsească răspunsuri la întrebări precum:

- Cum îmi voi planifica activitățile pentru ca elevii să aibă un rol activ în învățare?
- Cu ce profesori pot colabora pentru a introduce ECD/EDO la diferite discipline?
- Ce valori vor orienta climatul în clasă și cum lucrăm împreună ca o comunitate care învață?
- Cum pot să fiu sigur și încrezător atunci când predau subiecte controversate?
- Ce practici bune de evaluare a elevilor pot folosi în activitatea mea?

5.1. Scurtă descriere și bazele teoretice

Toate cadrele didactice trebuie să dobândească și să demonstreze că dețin o cunoaștere solidă și o bună înțelegere a următoarelor lucruri:

Competența 5: Planificarea abordărilor, metodelor și oportunităților de învățare

Planificarea abordărilor, metodelor și oportunităților de învățare în vederea încorporării cunoștințelor, abilităților, dispozițiilor, atitudinilor și valorilor specifice ECD/EDO, în cadrul cărora învățarea activă și implicarea elevilor au un rol esențial.

Competența 6: Încorporarea principiilor și practicilor ECD/EDO în disciplinele specializate

Încorporarea principiilor și practicilor ECD/EDO în disciplinele specializate (ECD/EDO transcurencular) pentru a îmbunătăți cunoștințele, abilitățile și participarea și a contribui la abilitarea tinerilor cetățeni într-o democrație pluralistă.

Competența 7: Stabilirea unor reguli de bază pentru un etos școlar pozitiv

Stabilirea unor reguli de bază pentru un climat susținut de încredere, deschidere și respect reciproc. Managementul clasei și al comportamentelor recunoaște principiile ECD/EDO pentru a asigura o învățare semnificativă și eficientă.

Competența 8: Dezvoltarea unei serii de strategii pentru a facilita abilitățile de dezbateri ale elevilor

O serie de strategii didactice și metodologii - inclusiv discuții cu toată clasa, pornind de la întrebări - pentru a dezvolta abilitățile de dezbateri ale elevilor, în special cu privire la subiecte delicate, controversate.

Competența 9: Utilizarea unei serii de abordări ale evaluării

Utilizarea autoevaluării elevilor și a evaluării realizate de colegi, pentru a obține informații și a marca progresele și realizările elevilor în domeniul ECD/EDO.

Tabelul 5: Grupul B: activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO în clasă și în școală

Contextul teoretic

Notă: Competențele din acest grup, în special competențele 5 și 6, sunt strâns legate de competența 4, deoarece activitățile de planificare și definirea abordărilor transcurenculare necesită o bună cunoaștere a contextului implementării ECD/EDO și se pot realiza doar printr-un efort de colaborare în cadrul unor

echipe de cadre didactice. Vom descrie, în continuare, în detaliu ce presupune fiecare dintre cele 5 competențe.

Dezvoltarea competenței de planificare necesită timp, sprijin, reflecție și colaborare. Astfel, aceasta are legătură cu competența 4 referitoare la contextul implementării ECD/EDO: implică înțelegerea de către profesor a modelului de realizare - disciplinar, interdisciplinar, la nivelul întregii școli sau o abordare cu perspective multiple.

Planificarea activităților de învățare pentru cetățenia democratică și activă este o competență cheie deoarece implică:

- formularea și comunicarea unor obiective clare ale învățării;
- stabilirea punctului central de interes al activităților de învățare, selectarea subiectelor și a timpului alocat lecțiilor;
- stabilirea relevanței subiectului pentru elev și selectarea unor activități variate, adecvate, accesibile și totuși provocatoare;
- identificarea resurselor care vor sprijini cel mai bine participarea activă;
- feedbackul efectiv al elevilor cu privire la procesele de predare și învățare.

Această competență presupune conceperea unor activități de învățare adaptate stilurilor diferite de învățare ale elevilor, în care elevii să construiască semnificația și care să valorifice activ experiențele lor și structurile cognitive anterioare legate de subiectele și problemele ECD/EDO²⁶. Indiferent de disciplina predată, profesorul va orienta participarea elevului în procesul de planificare a învățării, prin includerea elevilor în discutarea și în acest fel, în adoptarea unei poziții informate și deschise cu privire la curriculum, la metodele preferate de predare, la alegerea resurselor de învățare și a unor mijloace adecvate de evaluare.

Încorporarea ECD/EDO într-o abordare transcurriculară urmărește dobândirea cunoștințelor ECD/EDO prin predarea diferitelor discipline. Este un lucru important și necesită atenția *tuturor cadrelor didactice*. Multe concepte și conținuturi ECD/EDO, (de ex., dispute în societatea civilă, un mediu durabil etc.) se pot regăsi în anumite forme în curriculumul diferitelor discipline. Profesorii trebuie să realizeze un *audit al curriculumului* și să colaboreze pentru a identifica bazele comune. Aceasta presupune evitarea fragmentării și crearea unei experiențe coerente de învățare pentru elevi. Integrarea între discipline este legată și de urmărirea în comun a unor abilități. De exemplu, dacă scopul este de a dezvolta abilitățile de autoexprimare ale elevilor ca trăsătură importantă a ECD/EDO, atunci toți profesorii trebuie să contribuie în acest sens. Ce discipline pot și trebuie să fie implicate depinde de fiecare școală în parte și de cadrele didactice.

În practică, poate fi mai bine dacă ECD/EDO se limitează la un număr ușor de gestionat de „discipline purtătoare”. O disciplină „purtătoare” are o anumită afinitate naturală sau se suprapune din punct de vedere al conținutului curricular cu ECD/EDO. Cele mai evidente candidate la acest statut sunt științele umaniste și sociale, fără a le exclude pe altele - precum matematică, științele naturii, arte și design. De exemplu: felul în care ne implicăm în activitățile sportive și atitudinile pe care ni le formăm cu privire la „sportivitate” pot fi „purtătoare” ale ECD/EDO.

Managementul clasei și elaborarea unor reguli de bază pentru un mediu pozitiv în clasă sunt esențiale pentru ECD/EDO. Instituțiile și societățile democratice au nevoie de mai mult de la membrii lor decât supunerea necritică în fața regulilor și legilor. Au nevoie de cetățeni capabili să se gândească critic și moral la practici și la instituții și să fie capabili să se comporte corect, să interpreteze regulile și legea în contextul vieții lor. Bill Rogers accentuează faptul că politicile și metodele referitoare la comportamente, atât la nivelul școlii, cât și al clasei, trebuie să se refere explicit la conceptele cheie legate de drepturi, responsabilități și corectitudine:

„Abordați toate disciplinele din perspectiva drepturilor, regulilor și responsabilităților comune. Aceasta înseamnă că punctul central de interes al disciplinelor nu este reprezentată de simpla putere relativă și de autoritatea profesorului (mai degrabă câștigate decât impuse), ci de

²⁶ Duerr, K., Spajic-Vrkas, V. and Ferreira Martins, I., *Strategies for learning democratic citizenship*, Council of Europe, 2000.

drepturile comune ale tuturor membrilor unei clase. [...] O trăsătură importantă a disciplinei pozitive este aceea că profesorii încearcă să orienteze responsabilitatea elevilor pentru propriul comportament... utilizând un limbaj care pune accentul pe alegerea elevului, nu pe amenințarea profesorului.”²⁷

Competența „predarea unor subiecte controversate” trebuie să fie un punct de interes pentru profesorii care au nevoie de suficientă încredere ca să nu evite astfel de subiecte. ECD/EDO le cere tinerilor să comunice opinii și idei cu privire la probleme din viața reală care îi afectează pe ei și comunitatea în care trăiesc (ca infraționalitatea, nedreptatea, drepturile copilului, mediul etc.). Astfel de probleme pot fi controversate sau delicate, ori ambele. Profesorii care predau ECD/EDO trebuie deci să învețe cum pot să îi încurajeze pe tineri să exprime în mod asertiv ceea ce cred și să respecte în același timp puncte de vedere diferite. Trebuie să fie conștienți și când ei - ca profesori - sunt îndreptățiți să-și exprime propriile opinii cu privire la un subiect controversat.

Atunci când trebuie să se ocupe de probleme controversate, într-un mod structurat și delicat, poate fi util pentru profesori să aibă în vedere următoarea listă de întrebări de verificare:

- Care sunt principalele trăsături și ramificații ale acestei probleme?
- Cât de convinși suntem de exactitatea informațiilor?
- Ce grupuri sunt implicate în această problemă?
- Care sunt interesele și valorile acestor grupuri?
- Cum, unde și cine se poate ocupa de aceste probleme?
- Ce alte opțiuni mai există?
- Cum pot/trebuie să fie convinși oamenii să acționeze sau să-și schimbe punctele de vedere?
- Cum putem influența rezultatul - cum ne afectează?

Evaluarea elevilor implică punerea în practică a unor abordări ale evaluării pentru învățarea în domeniul contextelor ECD/EDO. În prezent există multe dezbateri cu privire la evaluare. În ultimii ani, comunitatea educațională a cântărit beneficiile evaluării sumative față de cele ale evaluării formative²⁸. Abordările participative, ca autoevaluarea și evaluarea colegilor, sunt adecvate pentru a obține informații și a marca progresele și realizările elevilor în domeniul cunoștințelor, abilităților specifice ECD/EDO și participării active. Nu există o singură „rețetă” care să arate cum se construiește și se implementează evaluarea. Cu toate acestea, orice combinație de abordări s-ar adopta, trebuie să fie prevăzute în toate cazurile mijloace eficiente de coordonare și evaluare a progreselor elevilor. Elevii vor beneficia de un feedback bine gândit.

Pot exista preocupări justificate în multe țări europene legate de faptul că o abordare prea rigidă a evaluării ECD/EDO riscă să anihileze spiritul unor proiecte active, antrenante ale tinerilor. Riscul crește dacă se adoptă abordări „sumative” și strategii de „evaluare a învățării”. Pe de altă parte, „evaluarea pentru învățare” are potențialul de a fi în prim plan în domeniul ECD/EDO, deși această abordare a fost deocamdată adoptată doar parțial de statele și școlile din Europa. Un studiu din 2003 a definit astfel „evaluarea pentru învățare”: „Procesul de a căuta și interpreta dovezi care să fie utilizate de elevi și de către profesorii lor pentru a stabili unde se află elevii în învățare, unde trebuie să ajungă și cum pot face acest lucru cel mai bine”²⁹. Abordarea pune accentul pe împărtășirea obiectivelor și criteriilor de succes cu tinerii și subliniază valoarea implicării elevilor în procesele de autoevaluare și de evaluare a colegilor.

²⁷ Rogers, B., *The language of discipline: a practical approach to effective classroom management*, Northcote House Publishers, Plymouth, 1994, pp. 14-15.

²⁸ Black, P. et al., *Assessment for learning: putting it into practice*, Open University Press, New York, 2003.

²⁹ Ibid.

5.2. Competența 5

Competența 5: Planificarea abordărilor, metodelor și oportunităților de învățare

Planificarea abordărilor, metodelor și oportunităților de învățare în vederea încorporării cunoștințelor, abilităților, dispozițiilor, atitudinilor și valorilor specifice ECD/EDO, în cadrul cărora învățarea activă și implicarea elevilor au un rol esențial.

5.2.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO pot demonstra, de exemplu, că:

- Pot alege și planifica activități de învățare adecvate pentru diferite contexte ale ECD/EDO: de exemplu, în contextul unei discipline specifice sau într-un context transcurocurricular, pot să aleagă subiecte specifice care scot în mod explicit în evidență cunoștințele și procesele ECD/EDO. De exemplu: obiectivele mileniului ale Națiunilor Unite pot constitui subiecte pentru o abordare la nivelul școlii sau pentru o zi specială de activități în afara orarului școlar; puterea nucleară s-ar putea preda la fizică cu componente ECD/EDO.
- Știu să planifice secvențele lecțiilor pentru a asigura progresele în învățare, pe termen mediu și lung, într-o manieră corespunzătoare curriculumului și obiectivelor transversale de la alte discipline, înțeleg perspectivele disciplinare și planifică activitățile în mod structurat și coerent.
- Cunosc stilurile de învățare și sunt conștienți de importanța predării în moduri care răspund unor stiluri de învățare diferite: de exemplu, abordări senzoriale multiple pentru a răspunde celor care, într-o clasă, învață vizual, kinestezic, fonetic și verbal; învățare prin cooperare/prin competiție; comunicare centrată pe o temă/ comunicare centrată pe asociere de teme; învățare pas cu pas/ învățare independentă; abordări bazate pe reflecție/abordări spontane; detașare emoțională față de domeniul abordat/sensibilitate față de domeniu, tolerarea ambiguității etc.
- Cunosc care sunt cunoștințele anterioare ale elevilor și modurile lor de a gândi și de a simți și știu cum să planifice strategii și să pună întrebări referitoare la cunoștințele anterioare ale elevilor. Pot încadra obiectivele urmărite și oferi structuri clare pentru lecții astfel încât să se asigure că elevii înțeleg ce se așteaptă de la ei și că pot lucra activ și prin cooperare.
- Acordă atenție ordonării unei serii de elemente precum: introducere; întrebări cheie; oportunități pentru activități cu clasa, în grupuri, în perechi și individual; elemente de tranziție; resurse necesare; tipuri variate de activități (de exemplu, verbale, vizuale, orientate spre mișcare, rezolvarea de probleme; investigații, strategii de cooperare, utilizarea TIC și a altor resurse, recapitularea plinară a lucrurilor învățate și oportunități de punere în practică).
- Înțeleg problemele actuale care îi privesc pe tineri în cadrul comunităților lor. Sunt apoi capabili, de exemplu, să-i ajute pe tineri să dezvolte proiecte proprii legate de mediu pentru comunitatea lor, precum curățirea unui parc local sau organizarea unei campanii privind siguranța rutieră etc. Profesorul planifică lucrurile pe care le pot învăța elevii din aceste proiecte și îi ajută pe tineri să le organizeze.
- Știu cum să planifice activități, cum ar fi jurnalele de reflecții ale elevilor, astfel încât elevii să fie conștienți de experiențele lor personale și de emoțiile lor cu privire la aspectele cetățeniei din viața lor.
- Sunt conștienți că activitățile de planificare pentru ECD/EDO reprezintă un bun punct de pornire, dar că planificarea trebuie să fie și flexibilă. Reflecțiile profesorilor cu privire la activitatea lor didactică sunt esențiale pentru a adapta strategiile și activitățile, pentru a răspunde diverselor stiluri de învățare și nevoi ale elevilor și pentru a valorifica experiențele anterioare ale acestora în domeniul ECD/EDO.

5.2.2. Diagramă de progres

Competența 5: Planificarea abordărilor, metodelor și oportunităților	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Simțiți că aveți nevoie de mai multe informații și de sprijin pentru a planifica activitățile de învățare, de un plan detaliat referitor la principalele concepte legate de teme, abilitățile, atitudinile, dispozițiile și valorile ECD/EDO care pot fi incluse în lecții. Aveți nevoie de timp pentru planificare. Vă sunt necesare informații despre strategii mai eficiente pentru a promova participarea în societatea civilă sau în comunitate. Sunteți nesiguri și aveți nevoie de motivații pedagogice pentru a vă schimba practica. Vă întrebați cum vor reacționa elevii la noile activități de învățare.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Găsiți ocazii de a discuta cu profesori mai experimentați. • Trebuie să vedeți exemple bune de activități la orele profesorilor mai experimentați sau cu toată școala și să încercați să apreciați planificarea (scopuri, subiecte, abordări, strategii de învățare). • Reflectați la așteptările dvs. legate de succesul planificării pentru elevi. Cum v-a afectat personal această nouă activitate de planificare pentru ECD/EDO? • Ascultați ce spun și alți profesori începători și exprimați-vă așteptările și preocupările. • Alegeți un aspect al planificării pentru care simțiți că aveți nevoie de o expertiză mai bună. De exemplu, abilitatea dvs. de a analiza probleme sociale și politice recente care par relevante pentru a fi planificate și introduse la ore. Cereți-i unui coleg să vă explice cum alege subiectele și cum ia decizii referitoare la planificare în funcție de nivelul și de vârsta elevilor.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Ați început să predați unele elemente ECD/EDO la orele dvs. Vă preocupă calitatea rezultatelor învățării pentru activitățile planificate. Ați planificat o activitate, dar în timpul activității și după aceea, ați simțit că ați pierdut controlul și ați gestionat foarte greu dezbaterile și participarea elevilor.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alegeți și analizați un singur aspect al activității la clasă. De exemplu, cum ați gestionat comunicarea dintre dvs. și elevi și dintre elevi; puteți să-i cereți unui coleg mai experimentat să vă observe și comparați apoi notițele dvs. cu cele ale colegului. • Reflectați: Cum pot îmbunătăți comunicarea ținând cont de participarea democratică a elevilor și de obiectivele lecției? Am pus întrebări deschise? I-am ajutat pe elevi să-și clarifice concepte noi sau abstracte? Ce valori ECD/EDO a evidențiat subiectul?
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Alegeți cu încredere subiecte pentru ECD/EDO, în funcție de relevanța lor pentru schimbările din viața elevului și competențele sale civice. Planificați cu încredere strategiile de comunicare în funcție de interesele elevilor. Alegeți cu încredere procese didactice adecvate pentru un subiect ECD/EDO specific. Doriți să împărtășiți ideile dvs. colegilor.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reflectați la ipotezele și valorile dvs. implicate atunci când planificați activitățile. De ce am ales subiectul X? De ce am aplicat o strategie de învățare inductivă și nu una deductivă? Am procedat așa pentru elevi sau pentru mine? De ce am decis să aplic o activitate de proiect și nu una de lucru în echipă? Care au fost ipotezele și valorile mele legate de capacitatea de învățare a elevilor? • Încercați să vă autoevaluați ipotezele din perspectiva elevilor și a întâmplărilor de la clasă. • Împărtășiți ideile dvs. colegilor și părinților.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Recunoașteți responsabilitatea dvs. de profesor de a le asigura elevilor cunoștințe, abilități și valori astfel încât aceștia să fie capabili să participe în societate. Sunteți conștienți de funcția dvs. ca model de roluri. Simțiți că trebuie să planificați activități împreună cu alții în cadrul unei abordări interdisciplinare și cu toată școala. Recunoașteți valoarea participării active a elevilor în comunitate, gândindu-vă la o cetățenie globală.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urmăriți constant să vedeți dacă există o lipsă de coerență între responsabilitatea dvs. de profesor și ceea ce planificați pentru elevii dvs. • Verificați dacă planificați activitățile implicându-i pe elevi în planificare sau în planificarea împreună cu ceilalți. • Planificați activități împreună cu alții, apreciind factorii interesați și partenerii pentru contribuția lor, precum și ca potențiali beneficiari: mai mult decât parteneriat, este un adevărat „angajament democratic”³⁰ în care vă implicați atunci când planificați și luați decizii cu privire la activități.

³⁰ 30. Bäckman, E., and Trafford, B., 2007, op. cit., p. 28.

5.3. Competența 6

Competența 6: Încorporarea principiilor și practicilor ECD/EDO în propria activitate didactică

Încorporarea principiilor și practicilor ECD/EDO în disciplinele specializate (ECD/EDO transcurricular) pentru a îmbunătăți cunoștințele, abilitățile și participarea și a contribui la abilitarea tinerilor cetățeni într-o democrație pluralistă.

5.3.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO pot da dovadă, de exemplu, că:

- Apreciază problemele ridicate de predarea ECD/EDO „prin” alte discipline. Profesorii trebuie să se ocupe uneori direct de probleme dificile ridicate de predarea ECD/EDO, de exemplu, prin istorie, geografie sau alte discipline din categoria științelor sociale și umaniste.
- Înțeleg în ce punct „legăturile” cu ECD/EDO încetează a mai fi implicite și superficiale (coincidență de conținuturi) și devin explicite și dezvoltate.
- Încearcă să „împace” atât obiectivele de bază ale învățării din cadrul disciplinei gazdă, cât și pe cele ale ECD/EDO (încep să deslușească ceea ce este distinctiv la ECD/EDO când se implică în diferite modele de desfășurare a lecțiilor, care servesc unor scopuri diferite, după cum se poate demonstra).

Notă: Patru sau cinci contribuții de calitate și posibil interconectate la nivelul curriculumului pentru un an de studii sunt probabil mai eficiente și coerente decât un număr mare de contribuții prost definite și conectate superficial. Dacă se încearcă să se identifice conținuturile ECD/EDO la nivelul întregului curriculum, se obțin atât de multe legături încât sunt dificil de gestionat fără a avea un cadru coerent.

Istorie

Cum s-au dezvoltat în timp drepturile civile și drepturile omului? Se justifică vreodată protestele violente? Comparație între sclavia din trecut și sclavia din secolul XXI.

Arte

Cum pot contribui artele și designul la îmbunătățirea comunității noastre? Ce ne poate învăța arta despre aprecierea diversității culturale? Cum se pot folosi artele vizuale în proteste și campanii?

Geografie

Care sunt avantajele comerțului corect? Avem nevoie de mai multe sau mai puține drumuri? Ce ar trebui să facă Europa pentru a promova dezvoltarea durabilă?

EDC: Baza esențială

Concepțiile de democrație și cetățenie; drepturile și responsabilitățile civile ale cetățenilor (inclusiv Carta drepturilor fundamentale a UE); drepturile omului, cunoștințe politice; rolul guvernului; drept penal și civil; diversitate și identități sociale și culturale; anti-rasismul; dezvoltarea durabilă; interdependența globală; forțe economice operând la nivel local, național și global; situația actuală; procesele participării, solidaritatea și dreptatea socială.

Științele naturii

Ar trebui să fie interzisă clonarea umană? Ar trebui să se presupună că există consimțământul pentru donarea de organe? Ar trebui să fie permise culturile modificate genetic?

Limbă/Literatură

Explorați prejudecăți rasiale și hotărârea personajelor de acțiune corect. Explorați și discutați despre noțiunea de egalitate și nediscriminare.

Matematică

De ce contează statisticile referitoare, de exemplu, la sărăcia la nivel global și la munca în rândul copiilor? Cum pot fi manipulate statisticile?

5.3.2. Diagramă de progres

Competența 6: Încorporarea principiilor și practicilor ECD/EDO în propria activitate didactică	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Nu sunteți siguri care sunt aceste principii și practici. Este posibil să vedeți ECD/EDO ca pe o „amenințare” pentru disciplina dvs. Înțelegeți sarcina dvs. de profesor ca pe o misiune curriculumului și recomandărilor naționale.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Familiarizați-vă cu conceptele ECD/EDO, aflați care sunt principiile și practicile ECD/EDO. • Analizați curriculumul dvs. pentru a identifica elementele comune; găsiți (posibile) suprapuneri și „puncte de întâlnire” în ceea ce privește conținutul, abilitățile, conceptele și valorile. • Implicați-vă în discuții cu colegii dvs. din școală care predau educație civică sau științe sociale. Gândiți-vă la beneficiile unei abordări „reunite” și mai coerente pentru elevi, care introduce aspecte ale ECD/EDO în curriculum, în mod natural și fluent.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Sunteți, în general, familiarizați cu conceptele ECD/EDO, cu principiile și practicile sale. Puteți identifica suprapunerile dintre cunoștințele, abilitățile și valorile ECD/EDO și cele specifice curriculumului disciplinei dvs.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planificați cum să încorporați principiile și practicile ECD/EDO în activitatea dvs. didactică: identificați conținuturi și aspecte corespunzătoare. • Întâniți-vă cu colegii și împărtășiți informații despre predarea ECD/EDO. Consolidați-vă eforturile. Practic, planificați întâlniri periodice pentru a discuta despre ECD/EDO în cadrul calendarului de reuniuni al școlii. • În timp ce predați, încercați să vă asigurați că elevii apreciază integrarea disciplinelor și faceți ca ceea ce învață despre ECD/EDO să fie explicit, nu implicit.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Există o viziune clară cu privire la abordarea ECD/EDO în curriculumul școlar. Profesorii colaborează la planificare și includ principiile și practicile ECD/EDO în activitatea lor didactică. ECD/EDO constituie și o componentă substanțială a etosului școlar.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Explorați cum puteți extinde proporția activităților ECD/EDO din afara clasei și a școlii, în activitatea dvs. didactică. • Căutați oportunități de excursii și vizite (de exemplu, la muzee, expoziții, sediul consiliului/parlamentului, festivaluri). • Includeți vizitatori externi în procesul didactic. • Faceți ca elevii să devină partenerii dvs. în clasă. Împărtășiți cu ei obiectivele și acordați-le șansa de a participa la planificare. Cereți-le să ofere feedback.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>ECD/EDO este un element curent, natural și de durată în activitatea dvs. didactică. Elevilor li se asigură periodic oportunități de acțiune cu privire la problemele ridicate în clasă (în diferite contexte de învățare).</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Experimentați și implementați o varietate de metode de predare și învățare. • Ajuțați-i pe colegii dvs., în cadrul dezvoltării lor profesionale, să extindă abordările ECD/EDO în activitatea lor didactică. • Continuați să vă îmbogățiți practica. • Găsiți parteneri în comunitate care să vă ajute să vă dezvoltați obiectivele.

5.4. Competența 7

Competența 7: Stabilirea unor reguli de bază pentru un etos școlar pozitiv

Stabilirea unor reguli de bază pentru un climat susținut de încredere, deschidere și respect reciproc. Managementul clasei și al comportamentelor recunoaște principiile ECD/EDO pentru a asigura o învățare semnificativă și eficientă.

5.4.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO dau dovadă, de exemplu, că:

- Urmăresc să crească potențialul tuturor elevilor de a învăța prin menținerea unor așteptări înalte în ceea ce privește comportamentul lor.
- Modelează și promovează valorile care susțin scopurile ECD/EDO, precum căutarea adevărului și respectul față de opiniile celorlalți.
- Întreprind acțiuni pentru a stabili relații individuale pozitive cu elevii, fac efortul de a asculta punctele de vedere ale elevilor cu privire la ceea ce învață și îi tratează cu respect. Sunt consecvenți, deschiși și corecți față de elevi.
- Pot stabili reguli și rutine clare și explicite la clasă, recompense și sancțiuni care sunt clar legate de principiile ECD/EDO cu privire la drepturi și responsabilități și politica școlii în ceea ce privește comportamentul. Aceasta se realizează prin:
 - stabilirea unui număr mic de reguli cu o formulare pozitivă, pe care elevii le înțeleg;
 - oferirea de ocazii pentru ca elevii să formuleze și revizuiască regulile atunci când este posibil;
 - folosirea strategică a laudelor și recompenselor pentru comportamentul pozitiv;
 - folosirea unui limbaj care respinge comportamentele nepotrivite, dar nu pe elevi personal.
- Se poate face referință la cei patru „R” (*engl. rights, n.t.*), ai managementului comportamentelor, și anume: drepturile altora, nevoia existenței unor reguli, valoarea rutinelor, nevoia de a accepta responsabilitatea personală.
- Profesorii evită să le vorbească elevilor într-o manieră care le afectează stima de sine și distruge relațiile, dar folosesc frecvent laudele și limbajul pozitiv, adecvat vârstei și circumstanțele.
- Înțeleg o serie de strategii la nivel individual și de grup pentru ajuta elevii să-și gestioneze mai bine comportamentul.
- Recunosc tensiunile pe care le pot experimenta elevii între normele de comportament ale „străzii” și așteptările privind comportamentul la școală și ajută pe elevii să vadă clar diferențele și să discute problemele implicate.
- Încurajează luarea deciziilor în mod independent, prin crearea de oportunități pentru decizii democratice în clasă; de exemplu, votul „cu ochii închiși”, pentru a nu se lăsa influențați să voteze „cum au votat colegii”.

5.4.2. Diagramă de progres

Competența 7: Stabilirea unor reguli de bază pentru un etos școlar pozitiv	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Profesorii aplică regulile lor la clasă - chiar și atunci când elevilor le displace acest lucru sau nu le acceptă. Se negociază foarte puțin sau deloc. Responsabilitățile sunt accentuate și drepturile minimizezate. Regulele sunt reguli și se permite foarte puțin sau deloc diversitatea, contextele sau nevoile speciale. Lipsa unor reguli de bază acceptate reduce posibilitățile de discuții libere și respectuoase.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deveniți mai conștienți de factorii din școală sau de la clasă care provoacă comportamente nedorite. • Susțineți formarea întregului personal sau la nivelul întregii școli, cu sprijinul unui expert extern, pentru creșterea conștientizării cu privire la acest aspect și învățați strategii la nivel individual și de grup pentru a-i ajuta pe elevi și personalul să-și gestioneze mai bine comportamentul. • Acționați pentru a stabili relații individuale pozitive cu elevii, faceți efortul de a asculta punctele de vedere ale elevilor cu privire la ceea ce învață și tratați-i cu respect. • Încercați consolidarea pozitivă, de ex., oferiți puncte pentru recompensarea comportamentului și când ajungeți la 15 puncte, clasa primește ceva special (activitate, joc...).
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Profesorii stabilesc și impun regulile la clasă. Există unele încercări de a-i consulta pe elevi, însă răspunsul tinde să fie dezamăgitor, poate fiindcă elevii nu percep consultația ca sinceră. Elevii sunt lipsiți de puterea de a se face auziți. Atunci când discuțiile la clasă au într-adevăr loc, nu se ascultă sau lipsește respectul față de alte puncte de vedere.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Implicați elevii în stabilirea regulilor de bază ale școlii și clasei. Căutați sfatul lor cu privire la gestionarea diversității din clasă (diversitatea stilurilor de învățare, ex. fete/băieți cu nevoi și stiluri diferite; niveluri lingvistice diferite, dizabilități sau dificultăți de învățare). • Aduceți în prim plan principiile și limbajul ECD/EDO - în loc de a vorbi de reguli și pedepse, folosiți termeni ca „responsabilități”, „drepturi”, „bine comun”, „respect reciproc”, „toleranță” etc. • Când trebuie să aplicați pedepse, fiți clari, consecvenți și moderați. Criticați fapta, nu persoana. De ex., puneți accentul pe responsabilitatea tuturor pentru atmosfera din școală, întrebând: „Care sunt consecințele acestui comportament asupra altora, asupra grupului?”
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Unele reguli ale școlii și ale clasei sunt negociate și acceptate de structurile reprezentative ale elevilor. Profesorii folosesc un limbaj pozitiv și îi orientează pe elevi să-și asume responsabilitatea pentru propriul comportament, punând accentul pe alegerile lor, nu pe amenințările profesorului. Mai este de lucru cu privire la discuții și abilitățile de ascultare .</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Implicați cu adevărat elevii în stabilirea regulilor. Respectați rolul consiliului școlii (și al consiliilor clasei/de an) în stabilirea regulilor de bază ale clasei. Experiența sugerează că elevii vor adopta reguli realiste și ușor de urmat, atmosfera din clasă fiind importantă și pentru ei. • Acordați-le elevilor mai mari roluri specifice și precizați gradul de responsabilitate pe care vă așteptați să și-o asume. Gruparea elevilor mai mici cu elevi mai mari este o modalitate eficientă de a aplica valorile ECD/EDO. • Aflați opiniile elevilor despre probleme precum violența, vandalismul și despre felul în care cred că școala poate deveni o comunitate de învățare mai bună, mai înțeleghătoare și mai sigură.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Regulile de comportament ale clasei/școlii sunt stabilite prin consultare și negociere cu consiliile școlii și ale elevilor. Toate punctele de vedere sunt auzite. Elevii își joacă rolul de cetățeni responsabili în implementarea și aplicarea codurilor de conduită. Există un climat intercultural autentic, fără o atitudine de genul „ei și noi” între membrii comunității școlare. Săile de clasă sunt spații unde învățarea are sens și este animată.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asigurați oportunități pentru ca regulile clasei să fie revizuite/reanalizate periodic de către elevi și de personal. • Continuați să aveți încredere în elevi să-și asume rolul în extinderea libertăților lor , ex. dezvoltăți un climat în care cu cât își asumă o mai mare responsabilitate, dobândesc mai multe drepturi. • Încurajați vizitele unor observatoricare să aprecieze calitatea dezbaterilor și a interacțiunilor ECD/EDO și respectul arătat față de punctele de vedere ale altora. • Continuați să lucrați împreună cu colegii dvs. pentru a vă dezvolta abilitățile .

5.5. Competența 8

Competența 8: Dezvoltarea unor strategii pentru a facilita abilitățile de dezbatere ale elevilor în special privind subiecte controversate

O serie de strategii didactice și de metodologii - inclusiv formularea de întrebări de calitate pentru toată clasa - pentru a facilita discuțiile elevilor cu privire la subiecte sensibile/controversate.

5.5.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO demonstrează, de exemplu, că:

→ Înțeleg tipurile de abilități necesare în discuțiile despre cetățenie. De exemplu:

- abilități sociale și de comunicare precum argumentarea, prezentarea clară a ideilor, vorbitul pe rând, folosirea comunicării nonverbale;
- un vocabular adecvat și concepte ECD (precum „cetățean”, „bine comun”, „pledoarie” etc.) și evitarea insultelor și a clișeele;
- recunoașterea diferitelor forme de discuție - de exemplu, de adversitate sau de explorare;
- tehnici de dezbatere - de exemplu, abilitatea de a-i convinge pe alții; negocierea compromisului sau consensului; recunoașterea și utilizarea retoricii;
- cunoașterea cadrului legal cu privire la limitele libertății de expresie a elevilor în domeniul contextelor ECD/EDO.

→ Cunosc o serie de strategii care ar putea să ajute elevii să-și dezvolte abilitățile de discuție. Elevii au nevoie să fie învățați cum să discute. Printre strategii se numără:

- discuții relevante - faceți legătura cu interesele și experiențele elevilor;
- discuții amuzante - folosiți mijloace media care să facă discuția interesantă; de exemplu, o relatare, un videoclip, fotografie, artă etc.
- clarificarea scopului prezentând subiectele și întrebările care urmează a fi discutate; încurajați-i pe elevi să genereze ei întrebările de discuție; de exemplu, să formuleze propriile întrebări cu privire la un subiect și apoi să voteze „în orb” pe care să le discute;
- diversificarea proceselor de grup și a metodologiilor de cooperare; re-așezarea elevilor - grupuri mici, perechi, în cerc, semicerc;
- repetarea/menținerea regulilor de bază privind ascultarea/vorbitul pe rând - preferabil, implicând elevii în aplicarea acestor reguli;
- nu vorbiți dvs. prea mult - permiteți-le elevilor să vorbească.

→ Înțeleg abordările posibile ale predării unor subiecte controversate. Vârsta elevilor le poate determina pe cele mai potrivite. Orice abordare are neajunsuri dacă este folosită cu rigiditate. Folosite înțelept și în combinație, toate contribuie la reducerea riscului de părtinire. În mare, există trei abordări:

- neutră - nu se exprimă deloc opinii personale;
- echilibrată - se prezintă o serie de puncte de vedere, inclusiv cele cu care personal nu sunteți de acord;
- dedicată - se fac cunoscute propriile opinii.

→ Sunt mereu atenți pentru a evita părtinirea atunci când predau. De ex.: asigurați-vă că se fac auzite toate părțile; prezentați puncte de vedere opuse în mod echilibrat; puneți sub semnul

întrebării punctele de vedere populare/convenționale; nu prezentați opiniile ca fapte sigure; nu vă impuneți ca singura sursă de autoritate; jucați rolul de „avocat al diavolului”.

- Pot promova gândirea ECD/EDO de calitate prin întrebările formulate. Exemple de întrebări ECD/EDO eficiente: Credeți că este corect? Are x dreptul să facă asta? Cine ar trebui să aibă un cuvânt de spus? Ar trebui să existe o lege? Cine ar trebui să plătească pentru asta? De unde vine dreptul acesta? Care este motivul pentru care susțineți asta? Ce ar fi mai bine pentru toată lumea? Care sunt lucrurile cu care toată lumea este de acord?

5.5.2. Diagramă de progres

Competența 8: Dezvoltarea unor strategii pentru a facilita abilitățile de dezbateri ale elevilor, în special privind subiecte controversate	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p>Nu aveți încrederea necesară pentru a vă ocupa de subiecte controversate. Strategia dvs. principală este de evitare. Simțiți că unele probleme sunt prea spinoase pentru a vă ocupa de ele. Vă preocupa managementul clasei în cazul în care elevii au puncte de vedere puternice și opuse. V-ați săturat de reacțiile părinților legate de alegerea subiectelor de discuție la clasă.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Îmbunătățiți-vă perspectiva observând cum organizează un profesor mai experimentat o discuție pe o temă controversată/sensibilă. • Predați o lecție urmând structura/lista de verificare recomandată mai sus, cu o temă pentru care aveți încredere în cunoștințele dvs. • Evaluați eficiența acestei lecții. • Familiarizați-vă cu cele 3 abordări posibile legate de predarea subiectelor controversate și cu strategiile pentru a evita părtinirea. • Citiți textele recomandate în acest document pentru a înțelege și a căpăta încredere în legătură cu importanța discutării subiectelor controversate.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p>Sunteți conștienți de natura controversată a unor subiecte și ați început să le includeți în curriculum și planificarea lecțiilor dvs. Sunteți conștienți de evitarea părtinirii atunci când predați. Unele subiecte rămân „de neatins” pentru dvs.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Începeți să vă gândiți la alte abilități de discuție pe care elevii trebuie să le dezvolte și să le exerseze. • Experimentați câteva dintre strategiile recomandate mai sus. • Gândiți-vă la oportunități de a încorpora unele subiecte ECD/EDO contemporane și controversate, în mod natural la orele dvs. și începeți să revizuiți planificarea curriculumului. • Urmați o formare specifică în acest domeniu, apelând la surse externe de calitate.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p>Ați beneficiat de o oarecare formare cu privire la abordarea problemelor controversate și sensibile. Implementați în mod conștient o serie de strategii pentru a ajuta elevii să-și dezvolte abilitățile de discuție.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să variați modul în care structurați discuțiile pe teme controversate. • Găsiți oportunități de formare pentru întreg personalul cu privire la metodologiile de cooperare și dinamica grupurilor. • Concentrați-vă pe abilitățile dvs. de folosire a întrebărilor - apăsați la un repertoriu de întrebări ECD/EDO eficiente care pot promova gândirea superioară despre concepte ECD/EDO cheie. • Gândiți-vă la modalități de a răspunde problemelor ridicate spontan de elevi care creează oportunități de învățare; răspundeți la întrebări printr-o altă întrebare, încurajați elevii să genereze propriile întrebări de discuție.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p>Subiectele controversate sunt considerate un punct central al curriculumului ECD/EDO. Încurajați elevii să le exploreze și să reflecteze la un echilibru al răspunsurilor. Înțelegeți importanța întrebărilor de calitate și promovați gândirea ECD/EDO de calitate superioară atunci când le adresați întrebări elevilor.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să împărtășiți experiențele dvs. cu alți profesori și de la alte discipline. Dezvoltați această capacitate prin formarea internă între colegi; reuniunile personalului prezintă oportunități în acest sens. • Aplicați abilitățile dvs. didactice la noi arii ale curriculumului pe care școala încearcă să le dezvolte (de exemplu., promovarea coeziunii comunității sau rezolvarea conflictelor). • Identificați subiecte actuale care preocupă comunitatea școlară; de exemplu, rasismul, violența, hărțuirea, „îmbrâncire în glumă” și viața privată/utilizarea etică a tehnologiei mobile... • Găsiți parteneri în comunitate care să vă ajute să vă dezvoltați obiectivele.

5.6. Competența 9

Competența 9: Utilizarea unei serii de abordări ale evaluării

Utilizarea autoevaluării elevilor și a evaluării realizate de colegi, pentru a obține informații și a marca progresele și realizările elevilor în domeniul ECD/EDO.

5.6.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD pot demonstra că:

- Înțeleg că procesul evaluării cetățeniei trebuie să le aparțină în cele din urmă elevilor - aplicat cu ei nu „la” ei.
- Folosesc o serie de strategii de evaluare a progreselor elevilor, având în vedere diferite forme de cunoștințe, abilități, valori și dispoziții și participarea. Profesorii începători pot fi încurajați să încerce următoarea listă de opțiuni cu elevii lor:

Cunoștințe faptice și conceptuale

- chestionare cu variante multiple de răspuns;
- găsirea corespondenței dintre cuvânt și definiție;
- identificarea ideilor/informațiilor cheie dintr-un pasaj sau text;
- explicarea contextului unui titlu de ziar sau al unei relatări;
- scrierea argumentelor pentru și împotriva cu privire la subiectul controversat;
- analiza unor statistici;
- discutarea problemelor legate de propunerea introducerii unei noi legi.

Investigații și comunicare

- demonstrarea abilităților de comunicare prin intermediul scrierii persuasive;
- crearea unei prezentări PowerPoint pentru susținerea unei schimbări de orice fel;
- crearea unei imagini sau inițiative de conștientizare cu privire la o anumită problemă din cadrul școlii;
- căutarea de informații despre un subiect (individual sau în grupuri mici) folosind o serie de surse, apoi prezentarea, oral sau în scris;
- scrierea unei scrisori adresate unei persoane publice (de ex., un consilier; șeful poliției; redactorul unui ziar local) pentru a o convinge în legătură cu un subiect de actualitate.

Participare și acțiune responsabilă

- contribuția cu succes la activitatea grupului, demonstrând cunoașterea seriei de roluri necesare pentru funcționarea eficientă a unui grup și abilitatea de a reflecta la felul în care grupul a funcționat ca o unitate;
- identificarea nevoii de acțiune socială și elaborarea de strategii care ar putea produce schimbarea;
- înțelegerea felului în care se pot influența opiniile cu privire la un subiect, fie opinia publică, fie opiniile factorilor responsabili de politici la nivel local sau național;
- cunoașterea modului de a adresa întrebări „experților” vizitatori pentru a obține informații despre un subiect (de ex., întrebări către poliția locală despre probleme legate de infracționalitate și prevenirea sa sau către experți în domeniul mediului despre probleme de dezvoltare durabilă și Agenda 21 la nivel local);
- încurajarea elevilor să-și dezvolte propriile criterii de succes pentru sarcini (de exemplu, întrebând „Cum știm dacă am reușit acest lucru?”).
- pot învăța practici eficiente de evaluare de la alte discipline și le pot aplica la ECD. Acestea pot oferi modele pentru a progresa în proiectele ECD.

5.6.2. Diagramă de progres

Competența 9: Utilizarea unei serii de abordări ale evaluării	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Evaluai rareori activitatea elevilor legată de ECD sau faceți acest lucru în mod arbitrar. Deoarece ECD nu are o definiție și/sau un profil în școala dvs., este practic imposibil să le oferiți elevilor feedback cu privire la realizările și progresele lor. Lecțiile care pot încorpora unele conținuturi sau abilități ECD au obiective ale învățării neclare.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Definiți scopurile planificării dvs. cu privire la cunoștințele, abilitățile sau participarea ECD. Clarificați obiectivele lecțiilor dvs. Comunicați-le elevilor obiectivele legate de ECD înainte de lecție. Ajutați-i să înțeleagă criteriile de succes ale activității legate de temele și proiectele ECD. Alocați timp în cadrul lecțiilor pentru ca elevii să reflecteze la ceea ce învață. Încurajați-i pe elevi să explice abilitățile și procesele ECD învățate, de exemplu, prin scurte sesiuni plenare după fiecare activitate și la sfârșitul lecției.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Există o oarecare evaluare a activității ECD, dar aceasta este în principal sumativă și se concentrează pe dimensiunea cunoștințelor, prin exerciții și teste care verifică înțelegerea. Unele lecții au planificate obiective clare ECD. Nu există mecanisme pentru a evalua progresele în timp. Cetățenia activă și participarea elevilor nu sunt evaluate.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Încercați o varietate de moduri de a evalua activitatea ECD a elevilor dvs. - nu numai lucrări, ci și crearea de imagini, prezentări PowerPoint, proiecte de colaborare, discuții persuasive pentru diferite categorii de public etc. Găsiți modalități de a obține dovezi privind activitățile elevilor în contexte ECD prin foldere, portofolii, astfel încât să puteți marca realizările și să planificați ce vor învăța în viitor. La sfârșitul unei unități ECD sau proiect, experimentați diferite forme de autoevaluare și/sau evaluare între colegi. Ce aspecte ale ECD cred elevii că au învățat și le-au aplicat bine? Cum își îmbunătățesc activitatea cu o altă ocazie?
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Există o abordare la nivelul școlii cu privire la evaluarea și înregistrarea progreselor referitoare la ECD, utilizată de toți profesorii. Ați început să experimentați diferite strategii de evaluare, inclusiv autoevaluarea elevilor și evaluarea colegilor. Elevii primesc feedback cu privire la activitatea și/sau proiectele lor ECD.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Încercați diverse forme de autoevaluare și evaluare a colegilor (declarații; revizuire orientată). Renunțați la grilele tradiționale de evaluare în favoarea unor tipuri mai prietenoase (ex., culori indicatoare ale încrederii; fețe zâmbitoare/nezâmbitoare; „două stele și o dorință” (două elemente specifice ale activității elevilor lăudate; o critică specifică constructivă pentru învățarea viitoare). Încurajați „cartografia” transcurriculară pentru a stabili ce se învață legat de ECD la diferite discipline predate în școală. Discutați cu colegii despre cum evaluați ce au învățat elevii la ECD/EDO. Încercați gândirea prin colaborare la nivelul școlii.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Planurile de lecție au rezultate ale învățării ECD bine definite. Evaluarea îi implică pe elevi în proces, identifică și marchează realizările lor. Activitatea lor este evaluată „formativ” astfel încât își pot valorifica cunoștințele, abilitățile și participarea ECD în activități sau proiecte ulterioare. Înțelegeți că procesul evaluării ECD le aparține în cele din urmă elevilor.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Încercați să cunoașteți mai bine diferitele stiluri de învățare ale elevilor. Încorporați apoi unele idei în activitățile de autoevaluare pentru ECD (de ex., folosind limbajul și cuvintele; modelele și logica; vizualizarea unor imagini; abordări chinestezice pentru a analiza lucrurile; emoțional sau prin diagrame; gândirea focalizată; și senzorial). Implicați elevii în elaborarea unor metode de evaluare adaptate la rezultatele învățării. Dați-le elevilor posibilitatea să refacă/îmbunătățească ce au lucrat legat de ECD, după revizuire și vorbiți cu ei despre strategii de îmbunătățire în viitor. Organizați activități de formare împreună cu colegii, cu privire la strategii inovatoare de evaluare (vă rugăm să consultați CD-ROM-ul inclus pentru sursele de formare).

6. Grupul C: activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO prin parteneriate și implicarea comunității

6.1. Scurtă descriere și bazele teoretice

O societate multiculturală sănătoasă se implică în dialog și în interacțiuni democratice care depășesc granițele sociale și culturale. Școlile sunt instituții care pot contribui la construirea de legături și îndepărtarea barierelor în comunități în care tinerii pot trăi „vieți paralele”. Un aspect important al cetățeniei inclusive presupune o abordare pozitivă și activă față de anti-rasism și drepturile omului. Școlile trebuie să încerce să folosească și să se inspire din contextul lor local. Ca agenți cheie în construirea coeziunii comunității, dacă nu leagă educația pentru diversitate de contextul lor local, școlile riscă să rămână la un efort simbolic în loc să găsească o soluție practică, tratând doar superficial lucrurile în loc să exploreze oportunități. Profesorii trebuie să încorporeze „acțiunile pentru schimbare” în activitatea lor didactică ca pe ceva natural mai degrabă decât ceva extraordinar sau ceva rar.

Acest grup de competențe implică deplasarea ECD/EDO în afara sălii de clasă. Răspunde la întrebarea „Cu cine putem să facem asta?”. Acțiunile ECD/EDO ale tinerilor nu vor fi probabil eficiente dacă nu sunt și fundamentate. Prin urmare, principalele întrebări pentru acest grup sunt:

- Ce abilități de abordare a informațiilor și de gândire critică reprezintă condiții preliminare pentru participarea activă?
- Ce tipuri de proiecte pentru cetățenia activă sunt cele mai potrivite pentru tinerii care doresc să acționeze în vederea schimbării?
- Cum pot cadrele didactice lucra cu parteneri externi pentru a facilita susținerea de către tineri a unor subiecte care îi interesează?
- Cum și de ce concepem proiecte legate de subiecte precum prejudecăți, discriminare și anti-rasism?

Această competență este legată de competența 8 în mare măsură, deoarece îi implică pe elevi în acțiuni pentru schimbare, ocupându-se prin urmare de subiecte controversate uneori, și situează utilizarea întrebărilor ca proces central al actului didactic:

- „În ce fel de societate trăim?”
- „În ce fel de societate și de lume dorim să locuim în viitor?”
- „Ce pot face eu și ce pot face ceilalți pentru a schimba lucrurile și a avea o influență în lumea în care trăim?”

Competența 10: Un mediu de învățare care promovează utilizarea unor surse diverse

Un mediu de învățare care le permite elevilor să analizeze subiecte sau evenimente politice, etice, sociale și culturale de actualitate, în mod critic, folosind informații din diferite surse, inclusiv mass-media, statistici și resurse TIC.

Competența 11: Colaborarea în cadrul unor parteneriate adecvate cu comunitatea

Colaborarea cu partenerii potriviți (precum organizațiile comunitare, ONG-uri sau reprezentanți ai acestora) pentru a planifica și a implementa o serie de oportunități pentru implicarea elevilor în probleme de cetățenie democratică din comunitățile lor.

Competența 12: Strategii pentru a pune în discuție orice formă de discriminare

Strategiile pentru a pune în discuție toate formele de prejudecăți și discriminare și a promova anti-rasismul.

Tabelul 6: Activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO prin parteneriate și implicarea comunității

Contextul teoretic

Înțelegerea pe care profesorii o au cu privire la ECD/EDO trebuie să cuprindă *o perspectivă mai largă a educației* pentru cetățenia activă. Potrivit viziunii lui Dewey's³¹ de „școală ca spațiu democratic”, profesorii trebuie să încerce să le ofere elevilor oportunități să-și dezvolte atitudini și comportamente civice lucrând la proiecte la nivel de școală sau comunitate. Principalul scop al acestei concepții mai ample asupra ECD/EDO este să încurajeze elevii să exploateze ceea ce au învățat despre ECD/EDO și să-și transpună abilitățile cognitive și sociale în participarea practică și activă. Profesorii care predau ECD/EDO trebuie să fie capabili să gestioneze și să sprijine diferite forme de inițiative participative în școală (precum consiliile ale elevilor, inițiative comune ale elevilor și părinților, proiecte comunitare, învățarea prin servicii în comunitate etc.).

Crearea unui mediu de învățare care promovează utilizarea unor surse diverse; găsirea, analizarea și utilizarea informațiilor sunt esențiale deoarece cetățenii trebuie să fie capabili să analizeze politicile publice și reflectarea în mass-media a problemelor contemporane, pe baza unor dovezi raționale. Multe arii diferite ale curriculumului includ procesarea informațiilor ca un element esențial al învățării, cuprinzând colectarea de date, analiza critică, abordările comparative, perspectivele multiple etc. Internetul, presa, cărțile, televiziunea și industria cinematografică toate oferă materiale bogate pentru a încuraja elevii să analizeze subiecte politice, etice, sociale și culturale de actualitate. Astfel, profesorii de la toate disciplinele trebuie să fie conștienți că desfășurând astfel de activități cu elevii lor, în cadrul planurilor de activitate, planurificărilor și proceselor didactice, dezvoltă importante abilități ECD/EDO. Diferite forme de resurse din mass-media, statisticile sau TIC oferă numeroase oportunități pentru a exersa aceste abilități în clasă. Dacă tinerii doresc să-și justifice opiniile sau să susțină o schimbare, să găsească și să utilizeze fapte și exemple în mod eficient, este esențial să aibă încredere în abilitățile lor de a lucra cu informații.

Colaborarea în cadrul unor parteneriate adecvate cu comunitatea va implica proiecte de cetățenie activă la nivel local, național sau internațional și planificarea pentru implicarea viitoare în comunitate, când tinerii au șansa de a produce schimbări. Rolul ECD/EDO în formarea tinerilor se extinde dincolo de limitele formale ale clasei. Elevii învață și cum să devină cetățeni activi prin realizarea de legături între școală și diverși parteneri din comunitatea mai largă. Un aspect important al formării profesorilor în domeniul ECD/EDO este prin urmare asigurarea expertizei acestora de a organiza această dimensiune a ECD/EDO. Școlile pot fi uneori instituții închise în ceea ce privește practicile și abordările pe care le folosesc. Conceptul implicării în parteneriate pentru predarea curriculumului și inițiativelor ECD/EDO se depărtează de perspectiva tradițională a educației, în care profesorul individual planifică, aplică și revizuieste curriculumul. Nu există nicio îndoială că ECD/EDO devine mai eficientă dacă școlile pot privi în afară și dincolo de modurile existente de funcționare. Tinerii trebuie să-și dezvolte ceea ce Henry Giroux³² a numit „un limbaj al posibilității” pentru a se vedea pe ei înșiși ca agenți ai schimbării. Profesorii trebuie să își ajute elevii să își imagineze un viitor local și global mai bun și să le furnizeze mijloacele (cunoștințe, abilități și încrederea în sine) pentru a întreprinde acțiuni practice pentru realizarea aceluia viitor.

Abordările predării și învățării care aduc în prim plan proiectele ECD/EDO active, participative, în care tinerii simt că dețin în mod autentic proprietatea, pot fi considerate în mod clar o investiție în capitalul social pentru viitor.

Pentru a realiza schimbări cu adevărat, școlile și elevii trebuie să lucreze fără excepție alături de diverși parteneri care constituie „comunitatea” și să implice în procesul de educație atâtea sectoare ale comunității câte este necesar pentru a produce schimbarea: părinți, familii, ONG-uri și organizații ale societății civile, biserici, grupuri de interese, reprezentanți ai comunității, oficiali aleși, profesioniști din mass-media, administrații locale etc.

³¹Dewey, J., *Democracy and education* (Democrație și educație), (1916) 1966 NY Free Press. Disponibil și pe Google books: <http://books.google.com>. În opinia lui Dewey, rolul esențial al școlii publice este să dezvolte societăți democratice. El susține că școlile publice nu există atât de mult pentru a servi publicul, ci de fapt „crează un public” cu valori, viziuni și competențe comune care să sprijine o comunitate democratică. În acest sens, școala publică și comunitatea democratică sunt inseparabile.

³² Giroux, H., (1981) *Ideology culture and the process of schooling* (Cultura ideologiei și procesul școlarizării), Temple University Press, Philadelphia/Falmer press Ltd, Londra, 1981

Există câteva cercetări în sprijinul acestor afirmații:

- Dezvoltarea competențelor de cetățenie democratică prin crearea unor legături între școală și comunitate poate contribui la ameliorarea problemelor societății și promovarea coeziunii sociale prin acțiuni precum încurajarea formării de rețele și parteneriate civice în jurul ECD/EDO³³.
- Învățarea prin servicii în comunitate³⁴ (Billig, 2000) ca activitate specifică ce leagă școala de comunitate are efecte pozitive asupra diferitelor arii de dezvoltare ale elevilor:
 - responsabilitatea personală și socială a elevilor;
 - dezvoltarea interpersonală a elevilor și abilitatea de a stabili legături cu diverse grupuri culturale: le face plăcere să îi ajute pe alții, crează legături cu mai mulți adulți și acceptă că ar putea lucra cu persoane în vârstă și cu dizabilități;
 - simțul civic și de responsabilitate socială al elevilor și competențele civice: elevii de liceu au dobândit o înțelegere mai sofisticată a contextelor socio-istorice, se gândesc la politică și moralitate în societate, iau în considerare felul în care pot produce schimbări sociale; doresc să devină mai activi politic;
 - învățarea prin servicii are impact asupra membrilor comunității ca parteneri ai școlii: aceștia ajung să vadă tinerii ca pe o resursă valoroasă a comunității.
- Alte cercetări cu privire la impactul învățării arată că aceasta este o practică educațională legitimă și puternică ce le permite elevilor să înțeleagă mai bine conceptele cetățeniei democratice în timp ce își aduc contribuția în cadrul comunităților lor și răspund nevoilor autentice ale acestora (Shelley, 2000)³⁵.

Este important să se recunoască faptul că unele școli pornesc cu avantaje în ceea ce privește implicarea comunității în sprijinul ECD/EDO. Un pericol clar al concentrării pe capitalul social este acela că, la fel ca orice capital, cu cât este mai mare stocul inițial, cu atât mai puternică este poziția de a dezvolta mai mult potențialul (Zacharakis & Flora, 1997)³⁶. Școlile pot să nu servească o comunitate, ci de fapt mai multe, fragmentate și diverse. Profesorii trebuie să fie mulțumiți cu pașii siguri și uneori mici în ceea ce privește progresele în acest domeniu.

Strategiile pentru a pune în discuție orice formă de discriminare trebuie să fie predate pentru a ajuta elevii să înțeleagă complexitatea problemei. Înțelegerea rasismului și a altor forme de prejudecăți și discriminare, precum sexismul, homofobia și discriminarea religioasă din punct de vedere al felului în care acestea pot fi folosite colectiv pentru a submina democrația, este prin urmare o trăsătură esențială a oricărui program de educație care urmărește să promoveze cunoașterea politică în rândul cetățenilor. Elevii trebuie să înțeleagă că exprimarea liberă nu este un lucru absolut. Comentariile rasiste nu își au locul în școli, iar școlile sunt obligate prin lege să monitorizeze, să înregistreze și să acționeze în cazul incidentelor rasiste. Rasismul este recunoscut oficial de principiile globale ale ONU și de politicile guvernamentale la nivel european și național drept una dintre forțele care operează pentru a restricționa drepturile civice ale minorităților și care subminează principiile democrației. Art. 13 din Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului (1989) precizează: „Copilul are dreptul la libertatea de exprimare...în măsura în care acest lucru nu afectează drepturile și reputația altora”.³⁷ Convenția europeană cu privire la drepturile omului (1950) afirmă la Art. 10 alineatele 1 și 2

³³ Consiliul European, *Learning and Living Democracy. Concept Paper*. (A învăța și a trăi democrația. Cadru conceptual) Comitetul ad hoc de experți pentru Anul european al cetățeniei prin educație, CAHCIT, Consiliul European, Strasburg, 2005

³⁴ Billig, S., Shelley, H. *Research on K-12 school-based service-learning. The evidence builds*. (Cercetare cu privire la învățarea bazată pe servicii în școală, de la grădiniță la clasa a XII-a. Dovezile se acumulează). PhiDelta Kappan, Science Education, Bloomington, într-un studiu sponsorizat de Carnegie Corporation of New York și CIRCLE (Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement), 2000

³⁵ Ibid.

³⁶ Zacharakis-Jutz, Jeff & Flora Jan “Issues and Experiences using participatory research to strengthen social capital in community development” (Probleme și experiențe legate de utilizarea cercetărilor referitoare la participare pentru consolidarea capitalului social în dezvoltarea comunitară). În Armstrong, P., Millerm, N. and Zukas, M (Eds), *Crossing borders, breaking boundaries*, University of London, 1997

³⁷ http://www.unesco.org/education/pdf/CHILD_E.PDF

că „Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare, dar exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor... condiții... într-o societate democratică.”³⁸

Școlile sunt locuri cheie pentru promovarea înțelegerii între comunități și combaterea intoleranței și extremismului religios. Educația are un rol potențial major în ceea ce privește punerea în discuție a prejudecăților; construirea înțelegerii între indivizi și comunități; abilitarea grupurilor dezavantajate și încurajarea dezbaterii deschise, respectuoase. Orice program serios ECD/EDO trebuie să ofere tinerilor cunoștințele și abilitățile de a pune în discuție rasismul ca forță anti-democratică. Un astfel de proiect trebuie să dea posibilitatea tinerilor să-și dezvolte o serie de identități sigure și de încredere ca cetățeni; „Cetățenii tineri încrezători în identitățile lor vor fi în măsură să pună în discuție imaginile preconceptuale ale minorităților care sprijină în prezent practicile discriminatorii”³⁹. Cercetările arată că o abordare adoptată de mulți profesori pentru predarea unor teme controversate precum discriminarea și rasismul este să le evite. De exemplu, într-o critică detaliată a felului în care o școală integrată din Irlanda de Nord a abordat „educația pentru înțelegerea reciprocă”⁴⁰ arată că: „Cei mai mulți profesori fac „alegeri critice” care reflectă și consolidează o „cultură a evitării”, în care probleme politice sau religioase discutabile sunt mai degrabă evitate decât explorate”. Școlile trebuie să fie pregătite să se ocupe de subiecte controversate actuale, precum dezbaterile despre imigrație și integrarea comunităților de imigranți: „Este de datoria tuturor școlilor să se ocupe de probleme ale „traului comun” și „gestionarea diferențelor”, oricât de dificile și controversate ar părea acestea”⁴¹.

ECD/EDO are astfel un rol fundamental în dezvoltarea cunoștințelor și abilităților pentru relații cu comunitatea, identități partajate și modalități sigure de exprimare a diferențelor. Aceasta implică o educație pentru o cetățenie cosmopolită [pentru dezvoltarea conceptului de „cetățenie cosmopolită”⁴². Este important ca tinerii să poată transcende perspectivele naționale înguste ale învățării despre identitate și diversitate și să-și bazeze gândirea pe o perspectivă mai globală a drepturilor omului. Abordarea drepturilor omului este importantă deoarece introduce ideea fundamentală că chiar guvernele democratice pot fi opresive, în special față de grupurile minoritare. Valorile drepturilor omului și codurile și principiile internaționale oferă o perspectivă din care se poate evalua critic nivelul real al egalității în societate.

Merită să se identifice proiecte din viața reală (posibil prin intermediul consiliului școlii) care pot contribui la coeziunea comunității și la organizarea unor evenimente importante precum expoziții, campanii și dezbateri, implicând nu numai școala, ci și comunitatea care vede „cine suntem”.

³⁸ Vezi <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html#C.Art10>

³⁹ Osler, A., “The Crick report: difference, equality and racial justice”, *Curriculum Journal*, Vol. 11(1), 2000, pp. 25-37.

⁴⁰ Donnelly, C., “What price harmony? Teachers’ methods of delivering an ethos of tolerance and respect for diversity in an integrated school in Northern Ireland”, *Educational Research*, Vol. 46 (1), 2004, pp. 3-16.

⁴¹ Ajegbo, K., *Curriculum review: diversity and citizenship*, DfES, 2007.

⁴² Pentru conceptul de „cetățenie cosmopolită”, vezi Held, D., “Democracy and the new international order”, in Achibugi, D. and Held, D (eds), *Cosmopolitan democracy*, Polity Press, Cambridge, 1995; Osler, A. and Starkey, H., “Learning for cosmopolitan citizenship: theoretical debates and young people’s experiences”, *Educational Review*, Vol. 55 (3), 2003, pp. 243-254.

6.2. Competența 10

Competența 10: Un mediu de învățare care promovează utilizarea unor surse diverse

Un mediu de învățare care permite elevilor să analizeze subiecte sau evenimente politice, etice, sociale și culturale de actualitate, în mod critic, folosind informații din diferite surse, inclusiv mass-media, statistici și resurse TIC.

6.2.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

În mod specific, profesorii care dețin această competență ECD/EDO vor da dovadă, de exemplu, că:

- Utilizează date de la disciplina lor pentru a construi argumente cu privire la necesitatea proiectelor ECD/EDO. De exemplu:
 - profesorii de istorie pot cere elevilor să afle din diferite surse din mass-media informații despre societățile nedemocratice din trecut. Datele colectate și concluziile pot servi drept bază de comparație cu situația din lumea contemporană;
 - profesorii de geografie pot cere elevilor să colecteze date despre poluare sau deșeuri, iar apoi să discute despre perspectivele de viitor ale dezvoltării durabile globale, cu o puternică dimensiune legată de responsabilitate și consum etic;
 - profesorii de muzică sau arte pot folosi moștenirea culturală și influența artelor în promovarea simțului identității.
- Dau elevilor posibilitatea de a analiza și a discuta aspecte din mass-media care contribuie la cunoștințele și abilitățile ECD/EDO. De exemplu: analiza reclamelor și a impactului lor; explorarea relațiilor unor știri în diferite surse; libertatea presei; cum poate televiziunea să formeze opinii, cum pot influența mass-media și polii de opinie alegerile în țările democratice.
- Creează oportunități pentru elevi de a explora atât valoarea, cât și limitările statisticilor:
 - valoarea pozitivă: dovezile statistice, care ar trebui supuse unei cercetări atente ca orice fel de dovezi, servesc pentru a asigura câteva dintre piesele de bază ale argumentației și dezbaterii. Statisticile pot ajuta la formarea unei imagini clare, independente și corecte despre ceea ce se întâmplă în viața publică; guvernele locale și naționale folosesc statisticile la elaborarea politicilor, iar serviciile publice emit periodic statistici care urmăresc să măsoare dacă se fac progrese în anumite domenii de politici. Grupurile de presiune produc de asemenea statistici pentru a-și susține argumentele;
 - limitările: valoarea statisticilor depinde de acuratețea modurilor în care sunt colectate și prezentate informațiile; de modul în care sunt puse întrebările; de certitudinea celor care produc informațiile. Statisticile pot fi fabricate de regimuri politice fără scrupule sau manipulate în regimurile democratice. Statisticile sunt parțiale și/sau selective; unele lucruri sunt greu de măsurat cantitativ.
- Folosesc eficient surse bazate pe TIC pentru a dezvolta cunoștințele și abilitățile ECD/EDO ale elevilor, pentru că:
 - sunt posibile investigațiile în profunzime și analiza problemelor contemporane sociale și politice;
 - informațiile nu sunt tratate pasiv - investigațiile sunt structurate. Elevii fac ceva cu informațiile pe care le iau în considerare;
 - sunt incluse oportunități de a avea o influență și a-i convinge pe alții în activitățile de colaborare și în proiecte;
 - elevii fac alegeri critice și creative legate de modul în care își comunică ideile.

6.2.2. Diagramă de progres

Competența 10: Un mediu de învățare care promovează utilizarea unor surse diverse	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Nu v-ați gândit la modul în care diferite mijloace mass-media, statistice și TIC pot face parte din activitatea dvs. didactică, sub formă de sursă, metodă și subiect. Nu ați luat în considerare felul în care aceste resurse vă pot îmbogăți orele și vă pot ajuta să introduceți conținuturile și metodologia ECD/EDO. Nu vă simțiți pregătiți pentru a folosi mass-media, statisticele și TIC la orele dvs.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Începeți prin a găsi resurse disponibile și adecvate din mass-media, statistici și TIC (ziare, reviste, buletine, rapoarte, emisiuni radio, site-uri etc) care sprijină curriculumul dvs.; • Asigurați-vă că puteți folosi cu încredere metode de utilizare a acestor resurse, iar dacă este necesar, căutați oportunități de formare; • Consultați-vă cu colegii și descoperiți noi idei; • Analizați resursele pe care le-ați identificat. Cum se potrivesc curriculumului? Cum pot contribui la dezvoltarea abilităților de investigație și analitice ale elevilor cu privire la problemele contemporane?
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Sunteți conștienți de felul în care mass-media, statisticele și TIC pot avea o contribuție la orele dvs. Identificați unele conținuturi relevante și planificați câteva activități la clasă. Efortul este unul limitat și nu sunteți siguri cât de eficienți ați fost în ceea ce privește dezvoltarea abilităților de investigație și analitice ale elevilor.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • În timp ce planificați lecțiile, includeți activități bazate pe mass-media, statistici sau TIC, identificând clar scopurile pentru care faceți acest lucru; • Asigurați-vă că aveți suficiente resurse pentru fiecare elev sau grup; • Pregătiți instrucțiuni clare (foi de lucru, sarcini, liste cu ce e de făcut etc.) pentru elevi; • Predați și evaluați o lecție, folosind activitatea elevilor ca indicator cheie de succes; • Cereți-le elevilor să împărtășească clasei ce au învățat în cursul procesului.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Ați elaborat un mod sistematic de a utiliza mass-media, statisticele și TIC la orele dvs. și de a crea legături cu ECD/EDO. Le folosiți deseori, uneori implicit, pentru a aduce în prim plan dezvoltarea abilităților elevilor. Legăturile cu ECD/EDO pot încă să mai reprezinte o coincidență de conținuturi, nu ceva profund.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Acordați elevilor un rol mai independent cu privire la planificarea utilizării mass-media, statisticilor și TIC la ore. Încercați să includeți subiecte de interes pentru elevi atât să maximizați implicarea și interesul lor; • Colaborați cu colegii dvs. Încurajați-i să dezvolte lucrul în echipă implicând diferite discipline, pentru a atinge obiectivele ECD/EDO și pentru a sprijini abordarea democratică a la nivelul școlii; • Obțineți întotdeauna feedback cu privire la efectele eforturilor dvs. (posibil prin utilizarea metodelor de autoevaluare sau evaluare între colegi).
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Folosirea mass-media, statisticilor și TIC la ore - și realizarea de legături explicite cu temele, preocupările și valorile ECD/EDO - a devenit ceva natural și de durată în activitatea dvs. profesională.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Transformați-le dvs. din utilizatori de mass-media și TIC în creatori și producători de informații; • Încurajați-i să-și dezvolte abilitățile de susținere și convingere cu privire la un subiect care îi preocupă, folosindu-se de informații și de argumente pentru a-și susține punctele de vedere; • Împărtășiți colegilor cunoștințele și abilitățile.

6.3. Competența 11

Competența 11: Colaborarea în cadrul unor parteneriate adecvate cu comunitatea

Colaborarea cu partenerii potriviți (precum organizațiile comunitare, ONG-uri sau reprezentanți ai unor organizații de voluntariat) pentru a planifica și implementa o serie de oportunități pentru implicarea elevilor în probleme de cetățenie democratică din comunitățile lor.

6.3.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență EDC vor da dovadă, de exemplu, că:

- Pot stabili legături de colaborare cu grupuri comunitare prin identificarea unor parteneri potriviți și dedicați care sunt de acord cu beneficiile reciproce și care lucrează în mod structurat.
- Sunt capabili să construiască și să dezvolte parteneriate (cu părinți, familii, ONG-uri și organizații ale societății civile, biserici, grupuri de interese, reprezentanți ai comunității, oficiali aleși, profesioniști din mass-media, administrații locale, muzee, biblioteci etc., agreând cu partenerii o viziune comună și stabilind obiective. Printre principiile orientative ale parteneriatelor școală/comunitate se pot regăsi: egalitatea și respectul reciproc, centrarea pe elev și incluziunea, claritatea viziunii și a scopurilor, deschiderea, dedicarea susținută, dorința de a încerca noi abordări și realismul cu privire la ceea ce se poate realiza.
- Nu pierd din vedere aspectele legate de echilibru în învățare; este important să se monitorizeze natura interacțiunii cu tinerii pentru a evita „implantarea necoordonată a unor predispoziții ideologice de către cei care presupun că au dreptate”⁴³.
- Pot identifica o serie de posibile „acțiuni pentru schimbare” care vor îmbunătăți cunoștințele și abilitățile ECD ale elevilor și vor aduce în același timp beneficii comunității. De exemplu:
 - descrierea și/sau prezentarea unui caz în legătură cu o problemă sau preocupare; comunicarea și exprimarea unor puncte de vedere în mod public, prin intermediul unui ziar, site sau alt mijloc mass-media;
 - organizarea unei consultări, unui vot sau organizarea de alegeri; contribuția la politicile locale/comunitare;
 - organizarea unei reuniuni, conferințe, forum sau dezbateri; reprezentarea altor puncte de vedere (de exemplu, într-o organizație, la o întâlnire sau un eveniment);
 - crearea, verificarea sau revizuirea unei politici organizaționale;
 - organizarea și desfășurarea unei expoziții, campanii, prezentări, eveniment comunitar (de exemplu, o piesă de teatru, o aniversare, o zi deschisă);
 - înființarea și dezvoltarea unui grup de acțiune sau a unei rețele⁴⁴.
- Pot gestiona implicarea partenerilor din comunitate, oferind asistență, de exemplu, atunci când adulții care nu predau „se adresează” tinerilor pentru perioadă mai lungă. Profesorul trebuie să se asigure că toți adulții din clasă știu clar care este rolul lor la oră și cum pot contribui;
- Pot revizui și evalua împreună succesul unui proiect comun, consultă elevii cu privire la impresiile lor; se gândesc bine la cum să comunice părinților și comunității mai largi despre activitatea ECD a elevilor, prin buletine informative, prezentări, site-uri etc; sunt clari cu privire la parteneriate viitoare.

⁴³ Gearon, L., “NGOs and education: some tentative considerations”, *Reflecting Education*, p. 17, 2 October 2006.

⁴⁴ Listă inspirată de Autoritatea pentru Calificări și Curriculum, *Play your part: post-16 citizenship*, QCA, London, 2004..

6.3.2. Diagramă de progres

Competența 11: Colaborarea în cadrul unor parteneriate adecvate cu comunitatea	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p>Se apelează prea puțin sau deloc la parteneri din comunitate pentru a sprijini activitățile curriculare. Se apelează la vizitatori ad hoc și individual. Părinții și comunitatea nu cunosc în general abordarea școlii față de ECD/EDO. Școala nu s-a gândit să creeze o pagină ECD/EDO pe site-ul său care să fie accesibilă comunității.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Căutați câțiva aliați inițiali care ar fi doriți să colaboreze cu elevii din școala dvs. (de ex., părinți care au legături cu ONG-uri sau grupuri de presiune; reprezentanți ai politicilor locale care întreprind activități educaționale; consilieri locali). • Creațiți unul sau două proiecte curriculare care conțin o „acțiune pentru schimbare” și/sau încurajează elevii „să aibă o influență” cu privire la un subiect care îi interesează. Evaluați rezultatele. • Încercați să stabiliți unele recomandări la nivel de școală cu privire la utilizarea eficientă a vizitatorilor externi.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p>Folosiți într-o anumită măsură agențiile locale și naționale ca resursă pentru a sprijini activitățile de la clasă. Apelați într-o anumită măsură la reprezentanții comunității pentru a sprijini activitățile ECD/EDO. ECD/EDO se regăsește în buletinul informativ al școlii pentru părinți și comunitate. Școala are un site care include o pagină ECD/EDO.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să dezvoltați parteneriate cu anumite grupuri comunitare sau ONG-uri care sprijină proiectele ECD/EDO - de exemplu, prin căderea de acord asupra unei viziuni comune și stabilirea de obiective anuale. • Discutați cu părinții pentru a identifica probleme de interes pentru comunitatea locală, iar apoi orientați căutarea unor parteneri relevanți pentru a vă ocupa de aceste probleme. • Împreună cu colegii, încercați să stabiliți amploarea și tipul de parteneriate externe cu comunitatea școlii dvs. cu privire la problemele și posibilitățile ECD/EDO. • Asigurați o informare mai bună privind vizitatorii din comunitate sau din partea ONG-urilor astfel încât implicarea lor să nu fie văzută ca eveniment singular, ci ca parte a unui proces de învățare.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p>Identificarea resurselor din comunitate sprijină planificarea activităților ECD/EDO. Partenerii din comunitate sunt bine orientați cu privire la rolul lor. Comunicarea cu privire la activități este continuă. Rezultatele proiectelor și realizările elevilor sunt publicate (și traduse dacă e cazul) pe un site și prezentate părinților la evenimente speciale (de exemplu, conferințe cu profesorii și părinții).</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diversificați canalele de comunicare prin care faceți cunoscut faptul că ECD/EDO există și exemplificați ce înseamnă pentru părinți și părțile locale interesate. • Încercați să informați factorii locali cheie cu privire la progresele înregistrate în școală și/sau clasă în domeniul ECD/EDO, prin buletine informative sau diseminarea realizărilor elevilor în presa locală, site-ul școlii sau alte canale mass-media. • Identificați modalități de a îmbogăți în continuare experiențele ECD/EDO ale elevilor printr-o mai mare implicare a ONG-urilor în școală/clasă - de ex., reprezentanți ai unor organizații din domeniul mediului, organizații de caritate, grupuri de presiune sau organizații globale. Încercați să declanșați și să descoperiți idealismul elevilor (uneori latent).
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p>Partenerii din comunitate organizează, sprijină și inițiază activități ECD/EDO în școală, în cadrul unor parteneriate depline și eficiente. Mecanismele de comunicare sunt dirijate de elevi și dinamice - asigurând informații și resurse pentru părinți și comunitate.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Întreaga comunitate beneficiază de o școală prosperă. Inițiază proiecte care permit elevilor să lucreze alături de o serie de parteneri din comunitate pentru a îmbunătăți diferite servicii care îi privesc pe tineri (de exemplu, facilități de petrecere a timpului liber; transport; ecologie). • Continuați să revizuiți și să evaluați parteneriatele și căutați posibilități pentru proiecte viitoare. • Sprijiniți elevii în eforturile de a strânge fonduri pentru campaniile și inițiativele lor. • Căutați modalități ca proiectele să fie conduse mai mult de elevi și mai puțin de adulți/profesori.

6.4. Competența 12

Competența 12: Strategii pentru a pune în discuție orice formă de discriminare

Strategiile pentru a pune în discuție toate formele de prejudecăți și discriminare și a promova anti-rasismul.

6.4.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

În mod specific, profesorii care dețin această competență ECD/EDO vor da dovadă, de exemplu, că:

- Creează medii de învățare inclusive la clasă în care este apreciată contribuția tuturor elevilor, prejudecățile sunt puse în discuție, iar elevii învață să aprecieze și să vadă într-un fel pozitiv diferențele. Inițiază proiecte pentru a valorifica diversitatea din clasă și din școală.

De exemplu:

- crearea unor afișe cu reflecții asupra unor probleme;
- prezentarea de imagini pozitive ale realizărilor *tuturor* grupurilor;
- selectarea resurselor de învățare pentru elevi, în funcție de interesele, experiențele și nevoile lor;
- descurajarea ideilor preconceptuate și încurajarea atitudinilor pozitive față de contribuția în societate a unor grupuri variate;
- încurajarea atitudinilor pozitive față de diversitatea lingvistică în rândul elevilor;
- flexibilitate în gruparea strategiilor care le oferă elevilor oportunități de a lucra și a învăța prin colaborare cu colegi din diverse medii și cu diferite nevoi. Cu alte cuvinte: elevii sunt pregătiți pentru a trăi într-o societate diversă și interdependentă.
- Înțeleg că discriminarea, rasismul și anti-semitismul pot apărea sub diferite forme. Ar putea fi definite ca orice cuvinte sau acțiuni care vizează un individ sau un grup, de față sau nu, și care implică agresiune, umilință, ridiculizare, subminarea încrederii în sine și a stimei de sine din cauza unor motive legate de mediu, naționalitate, religie, sex, orientare sexuală, dizabilitate, aparență. Printre incidentele de acest gen se numără:
 - abuzul verbal, amenințările, folosirea unor denumiri peiorative, insultele, anti-feminismul, glume rasiste/anti-semite/discriminatorii, comentariile rasiste „întâmplătoare” în cursul discuțiilor, ridicularizarea obiceiurilor culturale (de exemplu, mâncare, muzică, religie, îmbrăcăminte);
 - atacul fizic, hărțuirea, comportamentul provocator precum purtarea unor insigne rasiste, incitarea altora să se comporte în mod rasist;
 - refuzul de a coopera cu alți elevi și adulți din cauza diferențelor percepute; aducerea de materiale rasiste la școală.
- Demonstrează în practică conștientizarea conceptului de identități multiple și în schimbare și felul în care adoptăm aceste identități. Dezvoltarea de identități multiple este esențială pentru toți tinerii, astfel încât să poată reconcilia valorile personale sau „private” cu cele ale comunității.
- Cunosc politicile și procedurile naționale și locale pentru incidente de comportament inacceptabil și măsurile care se vor lua în școală în cazul unor incidente rasiste, anti-semite. Sunt clari în legătură cu regulile clasei - de exemplu, „fără jigniri” sau „fără atacuri personale”.
- Promovează activ oportunitățile egale și înțeleg cum funcționează inegalitățile în școală și în afara școlii. Sunt conștienți de „dinamicile puterii” și de rolul distinctiv al rasismului, antisemitismului și al tuturor formelor de discriminare în societate, care determină perpetuarea unor modele

economice și politice de dominație. Își dezvoltă abilități de facilitare a proiectelor lucrând alături de elevi pentru a le oferi ocazia să înceapă să respingă diferite tipuri de inegalități și să se implice în proiecte care crează legături și contribuie la reconcilierea diferențelor, dând naștere la un sentiment împărtășit de apartenență și comunitate.

6.4.2. Diagramă de progres

Competența 12: Strategii pentru a pune în discuție orice formă de discriminare (partea I)	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Nu credeți că problemele legate de prejudecățile elevilor, ideile preconcepute sau opiniile rasiste (implicite sau explicite) sunt de interes pentru școală, profesori sau mediul local sau nu doriți să vă ocupați de astfel de lucruri. Tindeți să evitați subiectele care ar putea implica aspecte ce țin de rasism. Nu sunteți siguri de cunoștințele dvs. despre diferite culturi și religii și credeți că este mai bine să nu spuneți nimic decât să jigniți pe cineva fără să vă dați seama. Prezența unor astfel de teme în curriculum este limitată. Este posibil să existe politici naționale sau ale școlii legate de punerea în discuție a discriminării și promovarea egalității rasiale, dar aceste documente zac undeva pe un raft. Au existat puține activități de formare a cadrelor didactice cu privire la aceste probleme sau deloc.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informați-vă și apelați la activități de formare cu privire la aceste probleme. • Citiți cărți despre probleme de inegalitate și discriminare în sistemele școlare; situația comunităților de romi în Europa; a rasismului și antisemitismului din societățile noastre. • Nu presupuneți că prejudecățile, discriminarea și rasismul reprezintă o problemă dacă populația școlii este relativ omogenă și nu există multe grupuri minoritare; începeți prin a vă asigura că schemele dvs. de lucru și planurile de lecție pentru ECD/EDO includ oportunități pentru ca elevii să discute despre prejudecăți, să-și facă o imagine despre natura prejudecăților și a discriminării și includeți o varietate de perspective culturale. • Încercați să elaborați activități care promovează empatia și conștientizarea cu privire la natura dinamică a culturii și identităților.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Școala are o politică de egalitate actualizată care acoperă cele mai multe aspecte și funcții relevante. Literatura rasistă este interzisă, iar desenele graffitti ofensatoare sunt interzise și eliminate. Remarcile negative și generalizările cu privire la grupuri întregi de oameni sunt puse constant în discuție. Personalul școlii răspunde corect și consecvent în cazul incidentelor cu motivație rasială, beneficiind și de formare în acest sens. Materialele didactice reflectă din ce în ce mai mult diversitatea locală, națională și globală, dar abordările învățării adoptate tind să fie destul de prudente și urmăresc să evite aspecte controversate. Vă temeți că regulile de bază normale pentru discuții și debateri deschise nu se pot aplica atunci când este vorba de subiecte rasiale. Vă temeți că discuțiile deschise încurajează sau chiar autorizează vederile rasiste ale elevilor, jignindu-i pe alți elevi din clasă și răspândind posibil puncte de vedere inacceptabile în școală.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • În prezent, cele mai multe eforturi ale dvs. legate de prejudecăți, discriminare și rasism sunt reactive, nu pro-active. Vedeți ce pași pozitivi puteți face pentru a îmbunătăți oportunitățile de învățare din jurul acestor probleme; dacă este posibil, încurajați elevii care se percep ca fiind diferiți să interacționeze și să învețe împreună. • Încercați să beneficiați de formare cu privire la strategiile pentru predarea unor aspecte controversate. • Încercați să beneficiați de formare cu privire la metodologiile pentru conștientizarea pozițiilor interculturale. Intercultural se referă aici la înțelegerea individualității egale și conștientizarea naturii dinamice a culturii și pluralismul identităților fiecărui cetățean. <p>Asigurați-vă că există spațiu în curriculum pentru relațiile interpersonale ale elevilor, incluzând folosirea porecelor și hărțuirea și că astfel de lucruri sunt legate de subiecte mai ample ale ECD.</p>

Competența 12: Strategii pentru a pune în discuție orice formă de discriminare (partea a II-a)	
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Politica școlii de egalitate este ușor de înțeles și adecvată pentru diferite categorii de public și diferite utilizări. Școala transmite mesaje evidente și consecvente de celebrare a diversității și respingere a rasismului. Deși nu există încă activități de formare pentru tot personalul școlii cu privire la metodologiile potrivite pentru schimbarea atitudinilor față de ceilalți, aspectele ce țin de calitate sunt tot mai des abordate prin formarea continuă.</i></p> <p><i>Activitățile și resursele scot în evidență probleme, experiențe și preocupări globale.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creați un cod de conduită pentru a promova relațiile bune și respectul reciproc; afișați-l astfel încât să iasă în evidență în spațiile comune. • Gândiți-vă la felul în care planurile dvs. de lecție, resursele și opțiunile didactice reflectă nevoile de învățare ale tuturor elevilor dvs. • Încurajați-vă colegii să discute despre politicile de egalitate/șanse egale și alte aspecte asociate și să lucrați împreună pentru a identifica soluții; organizați activități de formare între colegi făcând apel la resursele de formare. • Încurajați elevii să formuleze întrebări despre ideile preconcepute din mass-media, materialele didactice și cultura populară. • Încercați să promovați imagini pozitive prin postere, expoziții și alte expuneri. • Încercați să găsiți resurse și studii de caz care înfățișează minorități în roluri lipsite de idei preconcepute. • Invitați oaspeți, părinți sau reprezentanți ai comunității pentru o discuție bine pregătită cu elevii pe tema egalității. • Susțineți formarea la nivelul întregii școli cu privire la conștientizarea interculturală (a se vedea pasul 2).
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Școala a elaborat un plan pentru a deveni o școală incluzivă. Politica privind egalitatea este prezentă activ în viața școlii și activitatea de zi cu zi, inclusiv la nivelul curriculumului, etosului și politicilor de angajare și este legată de un plan de acțiune. Personalul școlii înțelege nevoia de a pune în discuție toate formele de discriminare și de a promova relațiile inclusive și beneficiază de formare, sprijin și posibilitatea reală de a aplica aceste lucruri.</i></p> <p><i>Posterele, expozițiile și alte modalități de expunere accentuează diversitatea, includerea și cetățenia globală și se regăsesc în spațiile comune. Inegalitățile și injustiția socială sunt puse în discuție și dezbătute.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să raportați și să monitorizați incidentele rasiste, sexiste sau discriminatorii în mod mai sistematic și folosiți datele pentru a fundamenta politicile, curriculumul, managementul comportamentelor și răspunsurile strategice locale/regionale. • Găsiți parteneri în comunitate care să vă ajute să puneți în practică proiecte cu scopul de a consolida mediul incluziv al școlii. • Încurajați revizuirea și monitorizarea rezultatelor tuturor elevilor: pot fi indicate acțiuni și intervenții ca urmare a tiparelor care apar. • Continuați să vă îmbunătățiți practica. • Sărbătoriți succesele și etosul pozitiv și incluziv al școlii.

7. Grupul D: implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO

7.1. Scurtă descriere și bazele teoretice

Acest grup de competențe ajută profesorii să reflecteze și să evalueze natura și eficiența abordărilor ECD/EDO care au fost implementate, atât cu privire la întreaga cultură școlară și etosul școlar, cât și pentru practica didactică la fiecare clasă. Se referă la întrebarea „Cum putem să facem mai bine?”.

- Cât de eficienți am fost cu privire la implicarea elevilor în procesele de luare a deciziilor?
- Cât de bine am creat oportunități pentru învățarea *implicită* prin modelarea ECD/EDO în loc de a preda *despre* ECD/EDO?
- În vederea evaluării elevilor⁴⁵, cât de eficientă a fost abordarea noastră didactică?
- Ce mai trebuie să învățăm pentru a putea să ne îmbunătățim rezultatele?

Competența 13: Evaluarea implicării elevilor în luarea deciziilor

Evaluarea măsurii în care elevii au un cuvânt de spus cu privire la lucrurile care îi afectează și asigurarea de oportunități pentru ca elevii să participe la luarea deciziilor.

Competența 14: Modelarea valorilor, atitudinilor și dispozițiile asociate cu cetățenia democratică și drepturile omului

Demonstrarea unor valori, atitudini și dispoziții pozitive ale ECD/EDO, care se doresc de la tineri - de exemplu, modelarea unei poziții civice active; relații corecte, deschise și respectuoase cu elevii; aplicarea unui stil democratic de predare; implicarea elevilor în planificarea și inițierea activităților educaționale.

Competența 15: Revizuirea, monitorizarea și evaluarea metodelor didactice și a învățării

Ocazia și dorința de a revizui, monitoriza și evalua metodele de predare și ceea ce au învățat elevii și utilizarea evaluării în vederea fundamentării planificării viitoare și dezvoltării profesionale în domeniul ECD/EDO.

Tabelul7: Implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO: Grupul D

Opiniile elevilor și participarea la luarea deciziilor sunt importante. Elevii au dreptul de a fi implicați în deciziile care îi afectează; acest lucru îmbunătățește relațiile și promovează dialogul în școală; și cel mai important, aceasta este o ocazie de învățare pentru ECD/EDO.

Mulți profesori care predau ECD/EDO cred că o mai bună implicare a elevilor în luarea deciziilor în clasă este un prim pas bun spre un proces care le va da în cele din urmă posibilitatea de a avea o participare activă și responsabilă în societate. Cu toate acestea, dovezile unor cercetări arată că, în realitate, elevii iau foarte puține decizii legate de ceea ce învață și rareori se implică în proiecte în care ei și colegii lor stabilesc obiective care sunt importante pentru ei. Profesorul nu trebuie prin urmare să presupună că este ușor să asigure un rol de luare a deciziilor în mod independent în educația elevilor: structura clasei, timpul limitat alocat activităților neinstrucive și luarea deciziilor de sus în jos creează condiții dificile pentru ca profesorii să colaboreze cu alți profesori și alți membri ai personalului.⁴⁶ (Goodlad, 1984).

⁴⁵ Evaluare folosind abordările ECD/EDO, precum: implicarea elevilor în evaluare, evaluarea formativă, evaluarea pentru învățare, proces vs. conținut, evaluarea fără niveluri.

⁴⁶ Goodlad,(1984). *A Place Called School* (Un loc numit școală), Mc Graw-Hill, NY. Disponibil pe Google books: <http://books.google.com>.

Pentru a iniția schimbarea, cadrele didactice se vor concentra pe arii în care participarea elevilor este cât se poate de directă:

- regulile și politicile școlii, politici privind sancțiunile și recompensele (de ex., politicile anti-sexiste, anti-rasiste, împotriva hărțuirii, șanse egale, codul vestimentar și uniforma);
- conținutul și structura curriculumului și metodele de predare și învățare;
- aspecte sociale: facilități sociale/activități în afara programului, întâmpinarea elevilor noi, organizarea întâlnirilor cu părinții, asistență socială pentru elevi.

Există trei elemente interconectate ce țin de cunoștințe și înțelegere de care profesorii au nevoie pentru a stăpâni această competență:

- cunoașterea strategiilor și activităților didactice care promovează luarea deciziilor și procesele de gândire;
- gândirea critică și analiza⁴⁷ oportunităților de învățare existente pentru elevi;
- cunoașterea și înțelegerea scopurilor educației civice și - în particular - care trebuie să fie natura „vocii elevilor” cu privire la problemele care îi afectează.

Modelarea și demonstrarea valorilor, atitudinilor și dispozițiilor asociate cu cetățenia democratică și drepturile omului reprezintă cel mai eficient, „implicit” mod de a preda aceste lucruri. Mesajul și mediul trebuie să fie coerente, scopul și mijloacele să fie corespunzătoare. Există câteva principii de bază esențiale pentru această abordare distinctivă bazate pe coerență⁴⁸:

- Cetățenia activă se învață cel mai bine prin aplicare, nu prin predici - indivizii au nevoie de oportunități ca să exploreze ei înșiși probleme de cetățenie democratică și drepturile omului, nu să li se spună cum să gândească și să se poarte.
- Educația pentru cetățenie activă nu înseamnă doar absorbirea de cunoștințe factice - ci înțelegere, abilități și aptitudini și valori și dispoziții în practică.
- Mediul de învățare reprezintă mesajul - elevii pot învăța la fel de mult despre cetățenia democratică, dacă nu mai mult, ca prin metodele formale de instruire prin exemplul dat de profesori și modurile în care este organizată viața școlii.

În cadrul formării, modelarea pune profesorii în poziția de elevi. Le permite acestora să vadă și să experimenteze ce implică domeniul ECD/EDO din perspectiva elevului. Activitățile de predare și învățare ECD/EDO trebuie să fie modelate de formator, de exemplu, pentru gestionarea discuțiilor, cum se pornește un proiect, cum se planifică lecțiile și schemele de lucru. Formatorii trebuie să modeleze, de asemenea, tipul de valori și dispoziții democratice pe care se așteaptă ca profesorii să le demonstreze elevilor, precum respectul și dorința de a rezolva conflictele prin argumente și dezbateri.

Totuși, pentru a fi eficientă, modelarea trebuie să fie urmată de o perioadă de reflecție. Profesorii au nevoie de timp pentru a reflecta cum pot aplica ceea ce au experimentat în cursul formării. Au nevoie de timp pentru a reflecta cum pot aplica aceste lucruri în situații viitoare. Este important ca formatorul să proiecteze activitățile astfel încât să încurajeze participanții să se gândească la predare, învățare, concepte și valori și să împărtășească ceea ce gândesc colegilor. Profesorii și formatorii trebuie să fie încurajați să practice autorefecția. Există diferite categorii de reflecție în funcție de scopul sau obiectul reflecției⁴⁹. Cea mai distinctivă trăsătură a procesului critic de reflecție este

⁴⁷ *Gândirea critică* a profesorului este utilă în acele situații când acesta trebuie să ia decizii în mod rezonabil și bine gândit; de exemplu, ce să facă, în ce fel și în ce situații să-i implice pe elevi în procesele de luare a deciziilor. *Analiza critică* a profesorului este o formă de judecată, concentrată în mod specific pe observarea reacției sau indicilor elevilor, care ia în considerare dovezile și credibilitatea diferitelor surse de informații, precum gândirea, comportamentul, preocupările și emoțiile elevilor. Profesorul înțelege în acest caz contextul activităților de învățare și se poate implica într-un proces de evaluare transversală a dezvoltării curriculumului și a intereselor și preocupărilor elevilor.

⁴⁸ Huddleston, T., 2005, op. cit.

⁴⁹ Cf. Zeichner, K. "The reflective practitioner", (Practicianul reflexiv) în Reason, P., Bradbury, H. (eds.), *Handbook of Action Research: Participative Inquiry and Practice*. (2001). O reflecție critică înseamnă că profesorii sau formatorii sunt stimulați să reflecteze la aspectele etice, sociale și politice ale practicii lor. O activitate metacognitivă îi ajută pe elevi să reflecteze la convingerile și valorile lor.

concentrarea pe identificarea supozițiilor⁵⁰. Astfel, este util atât pentru profesorii începători, cât și pentru cei cu experiență să descopere supozițiile implicite pe care le fac.

Există diverse moduri de a descoperi supozițiile. De exemplu:

- putem deveni mai conștienți de experiențele noastre ca elevi sau profesori scriind în jurnale personale. Folosim reflecția autobiografică deoarece este un bun punct de pornire pentru a ne vedea mai clar ca profesori, elevi sau formatori. Aceste perspective au o influență profundă și de durată;
- a ne vedea prin ochii elevilor noștri poate fi ceva surprinzător și ne poate dezorienta pentru că putem descoperi că elevii noștri nu ne interpretează acțiunile în sensul la care ne-am gândit noi. Deseori, suntem profund surprinși de diversitatea semnificațiilor pe care elevii le găsesc în acțiunile și cuvintele noastre;
- a ne vedea prin ochii colegilor noștri este o altă modalitate de a reflecta critic. De exemplu, dacă îi întrebăm pe unii dintre colegii noștri care cred că sunt cauzele tipice ale rezistenței elevilor față de educație și cum s-au ocupat de cauzele acestea, putem afla răspunsuri care sugerează noi interpretări ale unei probleme;
- a confrunța punctele noastre de vedere cu cele expuse în literatura specifică reprezintă o altă modalitate de a descoperi supoziții.

Modelarea trebuie să fie planificată și implementată cu atenție. Deoarece modelarea este o metodă didactică „implicită”, trebuie să protejată de indoctrinare. Acesta este motivul pentru care este important să se promoveze libertatea de expresie a elevilor, reflecția asupra convingerilor și așteptărilor, gândirea critică, luarea de decizii și participarea activă liberă în viața civică. Acest lucru implică cunoașterea și înțelegerea teoriei cognitive sociale și implicațiilor educaționale ale practicilor de modelare pentru formarea competențelor civice ale elevilor.

Revizuirea, monitorizarea și evaluarea metodelor didactice și a învățării le oferă cadrelor didactice ocazia de a îmbunătăți continuu procesele de predare/învățare. Profesorii trebuie să fie capabili să găsească modalități de a utiliza în totalitate feedbackul elevilor și din alte surse (cum ar fi colegi, consilieri, mentori din învățământul superior etc.) pentru a-și îmbunătăți performanțele. Pot fi luate în considerare patru întrebări tipice și simple⁵¹:

- Ce încerc să fac?
- Cum fac acest lucru?
- Cum pot să știu că ceea ce fac este bine?
- Ce pot face pentru a aduce îmbunătățiri?

(A se vedea instrumentele de autoevaluare și lista de verificare ECD/EDO pentru evaluare din anexa xx).

⁵⁰ Cf. Brookfield, S. D. , *Becoming a critically reflective teacher* (Cum să devii un profesor care reflectează critic), Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1995. Supozițiile sunt convingeri considerate adevărate în legătură cu lumea și locul nostru în lume. Pot părea evidente și de obicei sunt implicite. Practicanții acționează deseori pe baza unor supoziții care nu sunt examinate cu atenție.

⁵¹ EUA (Asociația Europeană Universitară) Guidelines for self-evaluation (Recomandări pentru autoevaluare), www.eua.be.

7.2. Competența 13

Competența 13: Evaluarea implicării elevilor în luarea deciziilor

Evaluarea măsurii în care elevii au un cuvânt de spus cu privire la lucrurile care îi afectează și asigurarea de oportunități pentru ca elevii să participe la luarea deciziilor.

7.2.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO demonstrează că:

- Permite și măsoară influența elevilor cu privire la aspecte centrale ale procesului de învățare și ale vieții lor de zi cu zi în școală, precum metodele didactice, politicile școlii sau planificarea curriculumului. Au încredere în capacitatea elevilor de a-și asuma responsabilitatea pentru ce învață; Încurajează elevii să se implice în procesul didactic. Profesorii și elevii planifică împreună activitățile civice. Procedurile didactice sunt evaluate sistematic de către elevi. Elevii își evaluează și propria lor activitate.
- Îi ajută pe elevi să analizeze ce învață prin organizarea de procese de evaluare astfel încât metodele de învățare și predare să fie deschise evaluării de către elevi. Această evaluare îi va ajuta în schimb pe profesori să-și îmbunătățească practica.
- Sunt preocupați în primul rând de formarea abilităților necesare elevilor pentru a practica efectiv cetățenia, oferindu-le posibilități de explorare, și urmăresc să realizeze un cadru clar în care tinerii pot gândi liber.
- Știu cum să ajute elevii să definească situații și probleme, pe baza experiențelor civice ale elevilor care implică îndoială, nesiguranță sau dificultate, când aceștia trebuie să decidă ce să facă sau ce să creadă. Confruntă percepțiile personale ale elevilor legate de ce este corect și ce este greșit și setul personal de valori cu alte puncte de vedere. Prin acest proces, pot evalua cât de bine au asigurat ocazii pentru gândirea critică a elevilor.
- Implică elevii în probleme din viața reală cu privire la comunitatea școlară și îi ajută să identifice și să selecteze strategii de rezolvare a problemelor, să coopereze cu alții pentru a rezolva probleme și să fie deschiși față de diferite soluții și dovezi care pot contrazice punctele de vedere favorizate. Profesorul poate evalua apoi participarea lor, împreună cu elevii, revăzând situația problematică înainte și după.
- Ajută elevii să delibereze în situații cu o anumită ambiguitate și complexitate. De exemplu, într-un conflict școlar sau o dilemă, profesorii îi pot ajuta pe elevi să decidă critic și etic asupra soluției utilizând întrebări precum: Ce ați face dacă ați fi ...? De ce credeți că...? Care sunt punctele de vedere ale altor persoane? Care sunt sentimentele și valorile lor? Profesorii păstrează o înregistrare (texte, filme) a răspunsurilor elevilor pentru a observa modificări în ceea ce privește abilitățile lor ECD/EDO.

7.2.2. Diagramă de progres

Competența 13: Evaluarea implicării elevilor în luarea deciziilor	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Vă temeți de implicarea elevilor în luarea deciziilor sau poate vă opuneți acestui lucru.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aflați mai multe despre acest subiect. Găsiți informații și studii despre teoria luării deciziilor și citați câteva exemple de pași pentru a promova un proces mai incluziv de luare a deciziilor, de exemplu: cum funcționează consiliile elevilor în alte părți? Reflecțați la experiențele dvs. anterioare legate de situații cu alternative complexe de luare a deciziilor. Gândiți-vă și concentrați-vă pe valori care contează pentru dvs.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Nu vă opuneți participării elevilor, dar vă temeți să nu pierdeți controlul situației. Simțiți că aveți nevoie de mai multe informații despre exemple concrete în care profesorii promovează procesele de luare a deciziilor.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Găsiți o școală sau o clasă unde se practică lucrul acesta și observați exemple concrete; identificați și vizionați filme cu privire la activitățile de la clasă. Observați și înregistrați tipurile de întrebări folosite de profesori pentru a sprijini procesul de luare a deciziilor de către elevi. Întrebările socratice sunt exemple bune pentru a sprijini gândirea critică a elevilor și luarea deciziilor. Sustineți oportunitățile de formare cu privire la învățarea prin cooperare și lucrul în grup.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Înțelegeți importanța implicării elevilor în luarea deciziilor. Ați început să introduceți activități ale elevilor pentru a promova luarea deciziilor. Folosiți diverse metode pentru a-i consulta pe copii. Dar acest lucru necesită timp și uneori reveniți la metodele tradiționale centrate pe profesor.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Cereți-le să observe și să facă observații. Puteți pregăti o grilă pentru comentarii, dacă doriți. Observați filmarea și faceți propriile observații. Comparați observațiile cu cele ale elevilor sau colegilor; reflectați la diferențe și similități între ce ați observat dvs. și ce au observat elevii sau colegii. Concepeți strategii de a vă îmbunătăți metodele: mai puțin timp, sarcini mai clare și mai scurte, înregistrarea deciziilor pentru referințe viitoare, stabilirea de rutine etc. Îmbogățiți repertoriul dvs. și pe cel al școlii de strategii pentru consultarea elevilor. De exemplu: consilii ale clasei și școlii, discuții în grup, petreceri de lucru ale elevilor, grupuri de planificare, chestionare/sondaje, cutii de sugestii.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Acceptați responsabilitatea dvs. de profesor de a le asigura elevilor un proces deschis și responsabil de luare a deciziilor și ocazii de a-și face vocea auzită. Credeți că este nevoie de o reflecție mai etică cu privire la opțiuni și de mai multe oportunități de reflecție metacognitivă.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Urmăriți să nu existe o lipsă de coerență între responsabilitatea dvs. de profesor și acțiunile dvs., pentru a conferi autoritate elevilor, a le acorda libertate și ocazia de a se face auziți. Puteți extinde sfera implicării elevilor? Elaborați un plan de acțiune pentru a vă asigura de includerea consultării elevilor în planul de dezvoltare sau ameliorare al școlii. Alocați timp pentru reflecție în activitatea dvs. didactică și concepeți strategii pentru ca elevii să își dezvolte autoreflexia în mod autonom.

7.3. Competența 14

Competența 14: Modelarea valorilor, atitudinilor și dispozițiile asociate cu cetățenia democratică și drepturile omului

Demonstrarea unor valori, atitudini și dispoziții pozitive ale ECD/EDO, care se doresc de la tineri - de exemplu, modelarea unei poziții civice active; relații corecte, deschise și respectuoase cu elevii; aplicarea unui stil democratic de predare; implicarea elevilor în planificarea și dreptul de proprietate asupra activităților educaționale.

7.3.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO pot da dovadă că:

- Reflectă la motivul pentru care predau și de ce predau așa cum o fac. Încearcă să își fundamenteze practica pe valori democratice de bază, precum justiția, corectitudinea și compasiunea. Pe baza acestor valori, se orientează cu privire la interacțiunea cu elevii și organizarea clasei. Fac efortul de a crea condiții în care toate vocile (inclusiv propria voce) se pot face auzite și în care procesele educaționale sunt percepute ca fiind deschise față de negocierea autentică. Profesorii au încredere să reflecteze la propriul proces de învățare legat de democrație și cetățenie.
- Sunt conștienți cu privire la limbajul pe care îl folosesc în clasă, sunt deschiși și transparentți atunci când formulează procesele de învățare împreună cu elevii și sunt pregătiți să modeleze pentru elevi propriile procese mentale. Aceste procese pot include reflecția critică, evaluarea și împărtășirea experiențelor și cunoștințelor.
- Îi încurajează pe elevi să reflecteze la propriile experiențe și procese de învățare; aceasta presupune alegerea temelor care îi interesează și influențarea etapelor de planificare transcurriculară.
- Modelează comunicarea democratică. Profesorii asigură oportunități ca elevii să își exprime liber opiniile despre subiecte politice, sociale și controversate. Îi încurajează pe elevi să aducă astfel de subiecte în discuție în clasă. Sunt deschiși față de opiniile elevilor care sunt contrare propriilor opinii. Încurajează elevii să exprime opinii care sunt diferite de cele ale majorității colegilor sau de ale lor. Prezintă diferite puncte de vedere sau perspective asupra unui subiect. Îi încurajează pe elevi să discute subiecte politice sau sociale despre care oamenii au opinii diferite. Profesorii modelează exprimarea respectuoasă a dezacordului și critice constructive. Creează reguli pentru discursul democratic care explorează și pun în discuție supoziții despre „ceilalți”, care sunt inevitabil aduse la clasă din societatea mai largă.
- Sunt conștienți și alerti față de poziția lor de putere în clasă, potențialul de a o folosi greșit și efectele asupra elevilor. Știu că acțiunile lor pot opri sau activa vocile elevilor. Ascultă serios și cu atenție ce spun elevii. Creează în mod deliberat momente de reflecție când preocupările elevilor - nu obiectivele profesorului - reprezintă punctul de interes al activității la clasă. Caută constant să afle ce simt elevii despre preocupările împărtășite și fac aceste lucruri publice. Îi încurajează pe elevi să se gândească la propriile acțiuni și comportamente și încearcă să adapteze felul în care răspund preocupărilor elevilor. Au încredere în elevi și încorporează învățarea reciprocă între colegi în repertoriul didactic.
- Știu cum să perceapă diferitele stiluri de învățare și moduri de gândire ale elevilor. Își proiectează orele astfel încât să invite la reflecție și aplică strategii flexibile pentru a face posibile procesele de gândire ale elevilor, precum investigația, experimentarea, căutarea înțeleșului, creativitatea, reflecția metacognitivă și punerea în discuție a ideilor preconceptuate.

7.3.2. Diagramă de progres

Competența 14: Modelarea valorilor, atitudinilor și dispozițiile asociate cu cetățenia democratică și drepturile omului	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Vă simțiți mai confortabil atunci când „dețineți controlul”. Nu sunteți conștienți de puterea și influența pe care o aveți asupra altora atunci când vorbiți și prezentați o temă.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Căutați informații și citiți mai mult despre această metodă. • Reflectați la experiențele dvs. anterioare legate de abilitățile dvs. de comunicare despre care simțiți că au influențat ceea ce au învățat sau felul în care s-au comportat alții. Gândiți-vă cum și de ce ați avut puterea de a-i influența pe alții. Au fost persoane care nu au fost influențate de abilitățile dvs. de comunicare? De ce? • Planificați o lecție sau o activitate folosind modelarea.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Simțiți că aveți nevoie de mai multe informații despre exemple concrete de practici de modelare și să clarificați ce se poate preda prin modelare. Vă preocupă și vă îngrijorează efectele cunoașterii propriei puteri și influențe asupra învățării altora.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să îi observați pe alții practicând modelarea. • Găsiți câteva filme despre dezbateri la clasă cu privire la teme civice. • Reflectați și comparați situația pe care ați observat-o cu propria evaluare a modurilor în care comunicați și efectele dvs. asupra altora.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Ați început să introduceți teme ECD/EDO. De exemplu, tema democrației în școală și „greutatea” pe care o are vocea elevilor. Vă simțiți îngrijorați deoarece sunt multe modalități și multe aspecte de luat în considerare și mulți actori implicați. Vă temeți că tocmai ați deschis „cutia Pandorei” și că nu veți fi capabili să controlați consecințele.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să modelați același subiect mai întâi cu colegii dvs. și folosiți evaluarea acestei sesiuni pentru a îmbunătăți și a pregăti mai bine modelarea în clasă. • Cereți-le elevilor sau colegilor să vă înregistreze video în timp ce predați. • Urmăriți filmarea și faceți propriile observații; cereți-le colegilor sau elevilor să facă același lucru. • Comparați observațiile dvs. cu cele ale elevilor sau colegilor; reflectați la diferențe și similități între ce ați observat dvs. și ce au observat elevii sau colegii.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Recunoașteți responsabilitatea dvs. de profesor de a te asigura elevilor competențe civice într-un mediu democratic, respectând voința lor. Aveți încredere că principiile ECD/EDO se reflectă în atitudinea dvs. în clasă. Credeți că este nevoie de o reflecție mai etică.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urmăriți să nu existe o lipsă de coerență între responsabilitatea dvs. de profesor și acțiunile dvs. pentru a oferi posibilități elevilor, a le acorda libertate și ocazia de a se face auziți. • După o sesiune, organizați o activitate de feedback cu privire la ceea ce au experimentat elevii. Folosiți acest feedback pentru a rămâne alerți în legătură cu metoda dvs. de modelare. • Invitați colegii să observe orele dvs. și oferiți-le sprijin dacă doresc să-și dezvolte și ei abilitățile pe care le-ați demonstrat.

7.4. Competența 15

Competența 15: Revizuirea, monitorizarea și evaluarea metodelor didactice și a învățării

Ocazia și dorința de a revizui, monitoriza și evalua metodele de predare și ceea ce au învățat elevii și utilizarea evaluării în vederea fundamentării planificării viitoare și dezvoltării profesionale în domeniul ECD/EDO.

7.4.1. Descriere și exemple „profesorii care dețin această competență vor da dovadă că...”

Profesorii care dețin această competență ECD/EDO demonstrează că:

- Știu că pentru a evalua ce au învățat elevii prin cetățenia activă este necesar să fie conștienți de procese, experiențe și practici specifice proiectelor eficiente de cetățenie activă și să analizeze critic contextele/activitățile ECD/EDO și procesele de învățare și rezultatele elevilor.
- Se văd pe ei ca cetățeni și profesori care predau cetățenia prin ochii elevilor care îi evaluează cu privire la atitudinile, strategiile și activitățile pe care le folosesc.
- Se autoevaluează cu privire la diferite aspecte ale predării ECD și folosirea diferitelor instrumente.
- Reflectează la pedagogie și procesele de predare și învățare pe care le utilizează în activitatea lor. De exemplu, reflectează asupra utilizării unor diferite tipuri de întrebări care pot împiedica sau permite exprimarea liberă a elevilor.
- Sunt capabili să reflecteze la sistemul de valori etice, sociale și politice și la sistemele de valori considerate indiscutabile pe care se bazează atitudinile lor față de ECD.
- Cunosc diferite modalități de a dezvolta autoreflexia și autoevaluarea. Folosesc jurnale didactice personale ca punct de plecare pentru a se vedea mai clar pe ei înșiși ca profesori și elevi.
- Își compară experiențele didactice cu cele ale colegilor care pot scoate în evidență imagini ale propriilor acțiuni și atitudini. De exemplu, pot întreba colegii care cred că sunt cauzele tipice ale rezistenței elevilor față de schimbarea atitudinilor și pot dezvolta activități și strategii care promovează implicarea și participarea activă.
- Își compară acțiunile/practicile și atitudinile cu cele din literatura referitoare la predarea și învățarea ECD. De exemplu, ar putea interpreta agresiunea/lipsa de disciplină a elevilor ca fiind cauzate de personalitatea acestora. Literatura cu privire la elevii minoritari poate explica lipsa de disciplină ca o contradicție educațională și politică bazată pe ideea că educația poate depăși opresiunea și realitatea.

7.4.2. Diagramă de progres

Competența 15: Revizuirea, monitorizarea și evaluarea metodelor didactice și a învățării	
<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>Simțiți că transmiterea cunoștințelor despre ECD/EDO elevilor este de ajuns pentru a arăta că sunteți dedicați disciplinei și că nu este nevoie de o schimbare a metodologiei deoarece faceți tot ce puteți mai bine. Nu vă evaluați cu adevărat în privința ECD/EDO și se poate să nu fiți motivați sau să nu dețineți resursele pentru a vă autoevalua practica.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utilizați rezultatele evaluării elevilor, de către dvs., pentru a discuta cu ei despre cele mai frecvente concepții greșite pe care le arată evaluarea. Încercați să înțelegeți motivele din practica dvs., care pot explica aceste interpretări greșite. • Revizuiți-vă rezultatele învățării. • Încercați să înțelegeți efectul metodologiei dvs. asupra percepției ECD/EDO, discutând cu elevii despre câteva aspecte pe care credeți că le-au asimilat. • Vorbiți cu colegii dvs. despre practicile lor, cu un interes special față de obiective și metode.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Școala nu are o politică cu privire la evaluarea predării ECD/EDO. Le dați elevilor, din când în când, câteva chestionare despre eficiența predării doar pentru a ști cum vă descurcați. Discutați cu colegii dvs. rezultatele acestor chestionare. Luați încă foarte rar în considerare feedbackul pentru a vă schimba metodologia.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să dați chestionare elevilor. Concepeți chestionarul astfel încât să puteți percepe efectul metodologiei dvs. asupra comportamentului elevilor. • Discutați rezultatele chestionarelor cu elevii. • Încercați să implicați școala în procesul de autoevaluare și să treziți interesul colegilor față de monitorizarea, evaluarea și îmbunătățirea experiențelor ECD/EDO ale elevilor. • Țineți cont de observațiile elevilor și de cele ale colegilor. Încercați să schimbați metodologia în funcție de acest feedback. Încercați să folosiți observațiile pentru a face îmbunătățiri.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Școala are un proiect pentru a îmbunătăți calitatea ECD/EDO, deși acesta încă nu este clar. Se cunoaște foarte bine că școala încearcă să îmbunătățească procesele de predare/învățare ECD/EDO. Sunteți dispuși să cooperați. Totuși, nu știți cum să sprijiniți aceste politici.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dați chestionare elevilor și organizați o discuție pe tema metodologiei și impactului acesteia asupra comportamentului elevilor. • Incorporați în activitățile dvs. de predare și învățare problemele ridicate de elevi. • Încercați să implicați școala în conștientizarea elevilor cu privire la ECD/EDO.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Școala are un proiect clar pentru a îmbunătăți calitatea ECD/EDO. Elevii și factorii interesați sunt auziți și implicați în procese. Rezultatele chestionarelor aplicate elevilor sunt luate în considerare pentru a îmbunătăți procesele de predare/învățare. Metodologia și rezultatele învățării sunt revizuite periodic. Elevii participă activ la acest proiect și contribuie la identificarea aspectelor care necesită îmbunătățiri.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să utilizați tot feedbackul posibil pentru a vă monitoriza continuu performanțele, creând astfel oportunități de îmbunătățire continuă. • Încercați să faceți elevii să fie conștienți de scopurile dvs., folosiți angajamentul lor pentru îndeplinirea acestor scopuri. • Încercați să evaluați măsura în care elevii folosesc ceea ce au învățat cu dvs. în viața lor de zi cu zi. Discutați rezultatele cu ei și încercați să învățați lecții comune pentru viitor. • Căutați bune practici din alte surse astfel încât să puteți să vă măsurați activitatea cu cazuri similare. • Invitați alți profesori la ore pentru a „răspândi” practicile dvs. reușite!!

8. Resurse pentru alți factori interesați

Deși competențele prezentate aici se adresează în primul rând cadrelor didactice și formatorilor de cadre didactice, importanța, întinderea și universalitatea ECD/EDO implică evident și alți factori interesați importanți - incluzând factorii responsabili de adoptarea politicilor, administratori școlari și instituțiile de învățământ superior.

8.1. Factorii responsabili de adoptarea politicilor

Pentru a avea succes, ECD/EDO are nevoie de recunoașterea și sprijinul factorilor responsabili de adoptarea politicilor: parlamentari, oficiali guvernamentali, administrația locală, consilieri etc., care formulează principiile și definesc condițiile pentru ECD/EDO. Este cel mai bine dacă:

- importanța ECD/EDO este subliniată în documente legislative;
- sunt încorporate recomandări practice în alte acte normative;
- domeniul este susținut și are garanția alocărilor bugetare necesare pentru a implementa curriculumul și schimbări mai ample.

Seria de publicații a Consiliului Europei referitoare la ECD/EDO - inclusiv acest manual - urmărește să asigure pentru factorii responsabili de politici o înțelegere mai clară a esenței și necesității ECD/EDO în vederea obiectivului de promovare a incluziunii sociale. Se subliniază:

- importanța ECD/EDO în educația tinerilor;
- obiectivele ECD/EDO de a dezvolta abordări noi și antrenante ale predării și învățării.

8.2. Administratori școlari și directori de școală

Abordările ECD/EDO s-au dezvoltat cel mai bine când au beneficiat de dedicarea și implicarea liderilor școlari cu experiență. Toate dovezile și cercetările arată că sprijinul acestora este crucial.

Toți profesorii din școli participă, într-un fel sau altul, la crearea culturii școlare. Cu cât mai mult cultura îndeplinește scopurile și obiectivele democrației, cu atât mai bine. Administratorii școlari și directorii de școală ar putea să ia în considerare implicațiile legate de formarea referitoare la competențele prezentate aici și beneficiile includerii unor obiective de dezvoltare ECD/EDO în planurile anuale de acțiune ale școlilor. Un „audit” la nivelul școlii privind situația ECD/EDO și identificarea pașilor următori poate fi un bun început în implementarea unui plan de acțiune.

Se recomandă de asemenea ca ECD/EDO să devină o componentă esențială a formării continue a cadrelor didactice și a dezvoltării profesionale continue. Se speră că aceste competențe și exemplele care le însoțesc vor oferi idei practice pentru toți formatorii cadrelor didactice⁵². Seminariile sau activitățile de formare ale acestora vor urmări să le asigure cadrelor didactice cunoștințele, abilitățile, atitudinile, valorile și dispozițiile pentru dezvoltarea unor abordări eficiente ale ECD/EDO în practica lor. Există câteva forme distinctive de învățare pe care toate cadrele didactice trebuie să le stăpânească, inclusiv discuțiile, jocul de roluri, simulări și proiectele de colaborare/cooperare, care pot fi folosite eficient la toate disciplinele, inclusiv pentru ECD/EDO. Profesorii trebuie să își dezvolte și abilități pentru a proiecta activități de învățare în jurul unor situații reale din comunitate sau mediul mai larg, elaborând strategii pentru a aborda subiecte delicate sau controversate.

Următoarea „diagramă de progres” conține un set de recomandări pentru administratorii școlari și directorii de școală cu scopul de a identifica în ce etapă se află cu privire la înțelegerea aspectelor ECD/EDO și implicarea în acest domeniu și apoi să înceapă să implementeze unele schimbări ale abordărilor existente.

⁵² Incluzând organizațiile non-guvernamentale, formatori din rândul colegilor etc.

<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p>Școala (și cei mai mulți profesori) se află într-o etapă incipientă a dezvoltării ECD/EDO. Este posibil ca natura și scopurile ECD/EDO să vă fie neclare. Oferta curriculară pentru ECD/EDO nu este deloc planificată în mod coerent sau specific. Școlile și/sau profesorii pot să creadă că este suficient să aibă un etos care promovează ECD/EDO în sensul larg.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> Formarea și conștientizarea cu privire la schimbările pozitive pe care ECD/EDO le poate aduce în școală (îmbunătățirea metodelor didactice și a învățării, crearea unei școli inclusive, educarea viitorilor cetățeni democrațici activi etc.) sunt acțiuni cheie.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p>→ Școlile și/sau cadre didactice individuale doresc să avanseze lucrurile în domeniul ECD/EDO. Profesorii încep să înțeleagă potențialul ECD/EDO de a-i implica pe tineri și de a le îmbunătăți cunoștințele și abilitățile. Personalul a început să identifice un program comun.</p> <p>→ Expertiza personalului se dezvoltă prin acțiuni de formare și sprijin. Posibile probleme:</p> <ul style="list-style-type: none"> bazarea exagerată pe resurse publicate; lipsa unor cunoștințe specifice ECD/EDO; lipsa de încredere în abilitățile necesare pentru a preda ECD/EDO în mod activ și deschis. 	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> În această etapă, este imperativ să se mențină nivelul de interes. Încurajați personalul să continue eforturile și asigurați formare ECD/EDO pentru tot personalul. Ajutați profesorii să identifice parteneri locali și să lucreze împreună cu aceștia pentru a stabili bazele unei colaborări pentru proiecte de cetățenie activă în care să fie implicați elevii.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p>→ În această etapă, școlile vor avea implementate structuri de conducere efective pentru ECD/EDO (cf. Democratic Governance of Schools (Guvernarea democratică a școlilor), Consiliul European, 2006). Se dezvoltă un program coerent ECD/EDO la nivelul fiecărei clase și în afara claselor individuale. Profesorii au început să dezvolte legături eficiente cu comunitatea. Cunoștințele specifice disciplinei sunt relativ sigure, fiind identificate nevoile de formare în continuare cu privire la o gamă largă de abordări active ale predării și învățării. Preocupările în această etapă țin de managementul schimbării și temerile legate de consecințele neprevăzute ale inovării.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <p>Printre obiectivele cheie pentru cadrele didactice individuale se pot număra:</p> <ul style="list-style-type: none"> crearea de legături cu părinții, agențiile locale și alți membri ai comunității; TIC în scopul îmbunătățirii predării și învățării; dezvoltarea profunzimii și calității cunoștințelor, abilităților și participării elevilor la ECD/EDO; sărbătorirea succesului!
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p>→ În această etapă, școala va avea o ofertă efectivă pentru ECD/EDO, iar profesorii vor dezvolta abordări sofisticate și eficiente ale predării și învățării. Vor exista echipe de profesori cu o viziune și o înțelegere comune, dar flexibile în modul în care fac modificări pentru a răspunde nevoilor elevilor. Școlile au dezvoltat legături eficiente cu comunitatea.</p> <p>→ Realizările elevilor sunt recunoscute și apreciate. Profesorii au așteptări mari în ceea ce privește realizările elevilor, valorificând rezultatele lor anterioare. Noile tehnologii vor fi un factor cheie pentru eficiența profesorilor la ore. Profesorii au suficientă încredere pentru a le permite elevilor să-și exprime punctul de vedere la stabilirea obiectivelor și încearcă idei noi. Obiectivele în această etapă privesc inovarea și noile strategii pentru a menține interesul și angajamentul față de dezvoltarea competențelor profesionale. Temele sunt legate de colaborare și reorientare.</p>	<p>Încercați următoarele:</p> <p>Printre obiective se pot număra:</p> <ul style="list-style-type: none"> împărtășirea bunelor practici cu alți colegi și alte școli; dezvoltarea în continuare a abordărilor inovatoare pentru a încuraja implicarea civică activă și autentică și învățarea independentă; sustenerea și dezvoltarea în continuare a evaluării participative și a proceselor de evaluare, cu implicarea elevilor și a partenerilor școlii. sărbătorirea succesului.

Tabelul 8: Diagramă de progres pentru administratori școlari și directori de școală

8.3. În învățământul superior

Este corect să spunem că, în general, a existat o lipsă de conștientizare la nivelul formării cadrelor didactice în Europa cu privire la ECD/EDO ca o cerință de bază a pregătirii profesionale pentru profesia didactică. În prezent, există diferite concepte și moduri de a înțelege scopurile educației și rolul profesional al cadrului didactic care influențează implementarea de cursuri ECD/EDO. În general, discursul educațional este dominat de două concepte diferite ale rolului profesorului:

- Un concept este caracterizat de sprijinul predominant pentru dezvoltarea cognitivă a copiilor în domenii definite de cunoaștere. În cadrul acestui concept, profesorul este definit ca un specialist care furnizează informații și cunoștințe specifice unei discipline și care se simte mai puțin responsabil de educația socială și democratică.
- Un al doilea concept teoretic are legătură mai mult cu o înțelegere mai amplă a procesului educativ și a importanței procesului de socializare care are loc în mediul școlar. Este mai obișnuit în etapa primară a educației. Cadrele didactice care se identifică cu cel de-al doilea concept tind să aducă în prim plan rolul lor pastoral și se percep mai mult ca educatori sociali. Acești profesori se concentrează mai mult pe sprijinirea dezvoltării personale și sociale a elevilor.

Activitatea legată de ECD/EDO oferă o ocazie de a echilibra aceste concepte teoretice diferite și de a le integra într-o viziune cuprinzătoare a rolului profesional al profesorului ca instructor și educator în mai multe privințe.

Nu putem cere instituțiilor de învățământ superior (IIS) - instituții independente și autonome, în mod corect - să introducă ECD/EDO ca disciplină obligatorie în curriculumul comun pentru formarea cadrelor didactice sau în conținutul cursurilor. Credem, totuși, că este important să convingem decanii (sau deținătorii unor funcții echivalente) de avantajele profesionale pozitive ale acoperirii lipsei mai sus menționate și să integreze ECD/EDO printre obiectivele centrale ale instituțiilor lor. Acesta este un proces de învățare care necesită timp și acțiune continuă. Totuși, se pot face unele încercări pentru a îmbunătăți acceptarea poziției centrale a ECD/EDO ca parte a expertizei de bază a profesorilor începători și a adapta și dezvolta noi abordări în consecință.

Organismele esențiale pentru sprijinirea implementării ECD/EDO sunt instituțiile de formare a cadrelor didactice. Decanii tuturor departamentelor de formare a cadrelor didactice din cadrul colegiilor și universităților și dezvoltatorii și conducătorii de cursuri pot construi capacitatea și dezvoltarea de durată în domeniul ECD/EDO prin includerea de module speciale în cadrul programelor școlare pentru cadre didactice începătoare și cu experiență și prin indicarea importanței acestor cursuri. Pentru instituțiile de formare a cadrelor didactice, principala provocare poate fi recunoașterea ECD/EDO ca o abordare generală care să fie inclusă în formarea tuturor profesorilor viitori, indiferent de disciplina sau specializarea lor. Este important să se găsească modalități de a informa și influența colegiile de formare a cadrelor didactice pentru toate specializările cu privire la beneficiile ECD/EDO și posibilitățile de aplicare și succes în diferite contexte disciplinare.

Următoarea „diagramă de progres” conține un set de recomandări despre felul în care instituțiile de învățământ superior pot identifica în ce etapă se află cu privire la înțelegerea aspectelor ECD/EDO și implicarea în acest domeniu și apoi să înceapă să implementeze unele schimbări ale abordărilor existente.

<p>Pasul 1 (Focalizare)</p> <p><i>În cadrul instituției, există o abordare limitată a ECD/EDO, care se bazează în principal pe profesorii de istorie și științe sociale; nu există o perspectivă generală a ECD/EDO. Instituția de învățământ superior se află într-o etapă incipientă a dezvoltării ECD/EDO și consideră că este suficient să adopte o poziție care promovează ECD/EDO în sensul larg (de ex., asigurarea de oportunități egale de învățare pentru studenții, predarea metodelor interactive și de colaborare la discipline specifice).</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Încercați să dobândiți mai multe cunoștințe cu privire la principiile și valorile ECD/EDO și potențialul pe care îl oferă pentru o mai bună educație a viitorilor cetățeni activi. • Încercați să folosiți toate oportunitățile temelor ECD/EDO legate de conținuturile unei discipline, să faceți cunoscut acest subiect. De exemplu, încercați să vă ocupați de teme precum justiția socială, dreptul la educație pentru toți, includerea socială și diversitatea etc. și să elaborați strategii pentru a face față unora dintre aceste realități.
<p>Pasul 2 (Dezvoltare)</p> <p><i>Instituțiile de învățământ superior și/sau profesori individuali doresc să avanseze lucrurile în domeniul ECD/EDO. Începe să existe o înțelegere comună mai profundă a potențialului ECD/EDO de a-i implica pe elevi și de a le îmbunătăți cunoștințele și abilitățile. Instituțiile au început să identifice un program de bază ca parte a educației pentru toți studenții. Există un interes tot mai mare din partea altor formatori ai cadrelor didactice și profesori cu alte specializări față de domeniul ECD/EDO.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • În această etapă, menținerea și creșterea nivelului de interes sunt imperative, precum și sprijinul constant față de implicare, care altfel ar dispărea. • Încercați să vă dezvoltați expertiza cu ajutorul unor parteneri din afară. • Este de dorit sprijinul din partea conducerii IIS, prin integrarea ECD/EDO în profilul instituțional, astfel încât să fie implicați câți mai mulți profesori și studenți.
<p>Pasul 3 (Fixare)</p> <p><i>Instituțiile de învățământ superior vor avea implementate structuri efective pentru ECD/EDO. Se dezvoltă un program coerent ca parte a formării cadrelor didactice. Profesorii încorporează în disciplinele lor aspecte ale ECD/EDO. Instituțiile oferă o gamă largă de cursuri referitoare la oportunități de predare și învățare activă pentru a dezvolta calitatea cunoștințelor și abilităților elevilor în domeniul ECD/EDO.</i></p>	<p>Încercați următoarele :</p> <p>Ideea de participare activă/implicare democratică este explorată în mod consecvent. Printre aspectele cheie se pot număra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dezvoltarea participării active a studenților în activități legate de ECD/EDO; • implicarea uniunilor studențești în organizarea de activități împreună cu instituția; • crearea de legături cu agențiile locale, alți membri ai comunității și ONG-uri; • familiarizarea studenților cu activitățile de planificare legate de comunitate (învățarea prin proiecte/servicii), stagiile de practică sunt utile în acest sens. • crearea de rețele cu instituții similare și sectorul educației non-formale.
<p>Pasul 4 (Aprofundare)</p> <p><i>Instituțiile de învățământ superior, în această etapă, vor avea o ofertă efectivă pentru ECD/EDO, profesorii vor dezvolta abordări sofisticate și eficiente ale predării și învățării în acest domeniu. Există o legătură tot mai mare între programele de formare inițială și cele de formare continuă. Obiectivele în această etapă privesc inovarea și noile strategii pentru a menține interesul și angajamentul la toate nivelurile instituției.</i></p>	<p>Încercați următoarele:</p> <p>Printre obiective se pot număra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • consolidarea echipelor în rândul colegilor; • predarea interdisciplinară a ECD/EDO; • elaborarea unor cursuri aprofundate pentru o diplomă de master în domeniul ECD/EDO; • extinderea oportunităților de formare ECD/EDO la formarea continuă; • îmbunătățirea evaluării rezultatelor pentru a sprijini practicile didactice.

Tablel 9: Diagramă de progres pentru instituții de învățământ superior

8.4. Semnalarea competențelor ECD/EDO pentru diferiți factori interesați

Factori interesați	Cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO	Planificare, managementul clasei, predare și evaluare	ECD/EDO în acțiune - parteneriate și implicarea comunității	Implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO
Responsabili de adoptarea politicilor	<ul style="list-style-type: none"> → Asigurați-vă că rezultatele învățării ECD/EDO sunt clar formulate în cadrele curriculare și în recomandări. → Asigurați-vă că liderii școlari sunt informați și beneficiază de formare. → Alocați unele resurse pentru a sprijini activitățile de formare și reformele în acest domeniu. 	<ul style="list-style-type: none"> → Asigurați-vă că liderii naționali în domeniul educației subliniază statutul și importanța ECD/EDO. → Plasați ECD/EDO în centrul curriculumului. → Asigurați pentru toți profesorii sprijin și exemple de bune practici ECD/EDO la clasă, prin materiale tipărite, studii de caz filmate și activități de formare. 	<ul style="list-style-type: none"> → Sprijiniți ONG-urile cu resurse și facilitați inițiativele școlare. → Creați registre naționale și regionale ale grupurilor comunitare de sprijin. → Acordați statut și legitimitate campaniilor anti-discriminare/ anti-rasiste. 	<ul style="list-style-type: none"> → Fiți deschiși față de implicarea elevilor și ascultați ce au de spus. → Promovați consiliile școlare și alte moduri de a face școlile mai deschise și democratice; propuneți recomandări pentru consilii școlare inclusive. → Asigurați resurse și un buget pentru formarea continuă în domeniul ECD/EDO.
Directori de școală	<ul style="list-style-type: none"> → Familiarizați-vă cu aceste teme și cu studii de caz care arată efectele programelor eficiente ECD/EDO pentru școli. → Fiți disponibili pentru formarea și sprijinirea cadrelor didactice din școală pe măsură ce dezvoltă noi abordări. 	<ul style="list-style-type: none"> → Numiți un coordonator ECD/EDO și sprijiniți-l în dezvoltarea practicilor la nivelul școlii. → Dezvoltați strategii care avansează ECD/EDO în direcția celor trei „C” ai cetățeniei – cultura, întregii școlii, curriculumul și implicarea comunității. 	<ul style="list-style-type: none"> → Încurajați în mod activ abordări noi și inovatoare ale implicării comunității. → Exprimați-vă clar sprijinul pentru proiectele de cetățenie activă care dezvoltă abilități, atitudini și dispoziții ECD/EDO. 	<ul style="list-style-type: none"> → Apreciați sugestiile profesorilor și elevilor referitoare la modalitățile de a face școala un loc mai bun. → Dedicăți-vă personal includerii ECD/EDO și cetățeniei active în planul anual de dezvoltare al școlii. → Arătați-vă sprijinul pentru inițiativele personalului didactic susținându-le activitatea în fața nivelurilor superioare de administrație.
Formatori de cadre didactice	<ul style="list-style-type: none"> → Includeți referințe la conținutul și formularea acestor competențe „de cunoaștere” a ECD/EDO în modulele de formare inițială și continuă relevante. 	<ul style="list-style-type: none"> → Lucrați la planificarea pentru învățarea în cadrul ECD/EDO. → Asigurați îndrumare profesorilor pentru predarea aspectelor controversate. 	<ul style="list-style-type: none"> → Ajutați profesorii să se gândească foarte bine la provocările practice ale ECD/EDO. Oferiți câteva exemple de studii de caz și soluții. 	<ul style="list-style-type: none"> → Creați spațiu de reflecție în cadrul modulelor de formare. → Încercați să corelați oportunitățile de formare cu nevoile de formare ale cadrelor didactice pe măsură ce apar.
Cadre didactice	<ul style="list-style-type: none"> → Încercați să aplicați unele dintre recomandările privind cunoașterea ECD/EDO la clasă. 	<ul style="list-style-type: none"> → Experimentați câteva dintre activitățile la clasă recomandate. → Includeți aspecte controversate și de actualitate la orele dvs. 	<ul style="list-style-type: none"> → Planificați o serie de lecții care implică un partener din comunitate și în care elevii să susțină o schimbare. 	<ul style="list-style-type: none"> → Rămâneți deschiși și reflectați întotdeauna.

Tabelul 10: Semnalarea competențelor ECD/EDO pentru diferiți factori interesați

9. Concluzii

O dată cu apariția unor noi tendințe sociale, a schimbărilor în comunitățile locale și la nivel global, rolul educației evoluează pentru a răspunde nevoilor elevilor din prezent. ECD/EDO reprezintă cărămizile și mortarul *păcii* și dialogului în Europa și în lumea de mâine. Aspecte precum managementul conflictelor, respectul față de diversitate, sensibilitatea interculturală și înțelegerea drepturilor și responsabilităților cetățenești sunt elemente centrale în cadrul școlilor.

Profesorii au acum nevoie de competențe colective (legate de activitățile de colaborare și inteligența colectivă) și de competențe de schimbare (legate de adaptarea continuă și dezvoltarea profesională). Această carte reprezintă un efort de recunoaștere a ariei de acoperire tot mai mari a responsabilităților cadrelor didactice și un instrument care să le ajute să dobândească acele capacități necesare: cunoștințele, abilitățile și dispozițiile pentru a-i învăța pe tineri să *înțeleagă* lumea în care trăiesc și să devină cetățeni activi.

Prin elaborarea a patru arii de competențe de bază (cunoștințe specifice ECD/EDO, practica la clasă incluzând abordări transcurocurulare, dezvoltarea de parteneriate și evaluare), sperăm că toate cadrele didactice vor putea să folosească acest model de competențe pentru a implementa ECD/EDO în școală și în comunitate și că toți formatorii cadrelor didactice vor fi motivați să includă ECD/EDO în programele de formare. Deși în prezent accentul se pune deseori pe realizările academice, această publicație demonstrează importanța egală a valorilor și abilităților sociale și a participării, pe care educația trebuie să le asigure tinerilor într-o societate globală.

Sperăm că oportunitățile pentru creativitate pe care le oferă ECD/EDO, așa cum am demonstrat în această publicație, vor conduce profesorii și elevii într-o călătorie plăcută, unde ideile și idealurile au spațiu de exprimare: ECD/EDO este antrenantă; astfel, reprezintă un *bun* important pentru profesorii care doresc să implice deplin elevii în ceea ce învață.

Dorim să încheiem această lucrare cu o referire la incluziunea socială. Cititorul va vedea că în planificarea unui proiect ECD/EDO, scopul central, care se regăsește în toate activitățile, este incluziunea: bunele practici în domeniul ECD/EDO duc la clase inclusive, școli inclusive și tineri pregătiți să acționeze pentru o comunitate și o societate mai inclusive.

„Copilul are dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate.”

[Articolul12, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului]

10. Anexe

10.1. Pașii autoevaluării

Pașii autoevaluării reflectă datele cercetărilor cu privire la preocupările cadrelor didactice în diferite etape ale vieții profesionale.

Preocuparea este definită ca o reprezentare complexă a emoțiilor, interesului, gândurilor și atenției acordate unui anumit subiect sau unei sarcini. Reiman & Thies Sprinthall au identificat șase categorii de preocupări ale cadrelor didactice, pe care le grupează în patru pași⁵³. În funcție de etape, se recomandă câteva acțiuni posibile de formare și dezvoltare.

La pașii 1 și 2, profesorii sunt preocupați în mare măsură de ei înșiși.

La pasul 3, profesorii sunt mai preocupați de sarcina pe care trebuie să o îndeplinească.

La pasul 4, profesorii sunt preocupați de impactul activității lor de predare asupra elevilor.

În cadrul acestor etape, emoțiile trăite sunt diferite.

Pași/etape	Exemple/emoții	Acțiuni posibile pentru formare sau dezvoltare personală
Pasul 1 Nivel de ego <ul style="list-style-type: none"> Lipsa conștientizării 	Nu mă interesează deloc noul program. Sunt apatic.	<ul style="list-style-type: none"> Oferiți informații
Pasul 2 Nivel de ego <ul style="list-style-type: none"> Informațional Personal 	Am nevoie de mai multe informații despre... Sunt curios. Cum mă va afecta noul program? Le va plăcea părinților/elevilor și mă vor respecta pentru că m-am implicat și am încercat ceva nou? Sunt neliniștit.	<ul style="list-style-type: none"> Clarificați așteptările și motivația pentru inovare. Descrieți cum va afecta inovarea persoana. Ascultați activ. Organizați un grup de sprijin bazat pe preocupări.
Pasul 3 Nivel de sarcină <ul style="list-style-type: none"> Management 	Nu am niciodată suficient timp să fac tot ce trebuie. Cum pot să țin pasul cu toate aceste inițiative noi și atâtea hârtii? Sunt frustrat. O să pierd controlul clasei dacă folosesc o dezbatere pe un subiect controversat? Preocupări legate de învățare și management.	<ul style="list-style-type: none"> Oferiți sugestii concrete de management . Profesorul trebuie să observe alt profesor care are succes.
Pasul 4 Nivel de impact <ul style="list-style-type: none"> Consecințe Colaborare Reorientare 	Sunt toți elevii interesați de lecție? Sunt nedumerit și simt că am succes. Sunt nerăbdător să le spun și colegilor. Sunt încântat. Aș vrea să adaptez și să reșez felul în care predau și curriculumul pentru a răspunde mai bine nevoilor elevilor. Mă simt încrezător.	<ul style="list-style-type: none"> Colaborări externe și crearea de legături.

Tablul A1: Chestionarul privind etapele preocupării

⁵³ Reiman, A.J., & Thies-Sprinthall, L., *Mentoring and supervision for teacher development*. New York: Addison-Wesley Longman, 1998.

10.2. Grile de autoevaluare

Grupul	Competențe	Focalizare	Dezvoltare	Fixare	Aprofundare
Cunoașterea și înțelegerea ECD/EDO	Competența 1: Scopurile și obiectivele ECD/EDO				
	Competența 2: Cadrele internaționale cheie ale ECD/EDO				
	Competența 3: Conținutul programelor școlare pentru ECD/EDO				
	Competența 4: Contextele implementării ECD/EDO				
Activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO în clasă și în școală	Competența 5: Planificarea abordărilor, metodelor și oportunităților de învățare				
	Competența 6: Incorporarea principiilor și practicilor ECD/EDO în propria activitate didactică				
	Competența 7: Stabilirea unor reguli de bază pentru un etos școlar pozitiv				
	Competența 8: Dezvoltarea unor strategii pentru a facilita abilitățile de discuție ale elevilor				
	Competența 9: Folosirea unei serii de abordări ale evaluării				
Activități de predare și învățare care dezvoltă ECD/EDO prin parteneriate și implicarea comunității	Competența 10: Mediul de învățare care promovează utilizarea unor surse diverse				
	Competența 11: Colaborarea în cadrul unor parteneriate adecvate cu comunitatea				
	Competența 12: Strategii pentru a pune în discuție toate formele de discriminare				
Implementarea și evaluarea abordărilor participative ale ECD/EDO.	Competența 13: Evaluarea implicării elevilor în luarea deciziilor				
	Competența 14: Modelarea valorilor, atitudinilor și dispozițiilor specifice cetățeniei democratice și drepturilor omului				
	Competența 15: Revizuirea, monitorizarea și evaluarea metodelor didactice și a învățării				
Aprecieri generală	Toate competențele				

Tabelul A2: Grile de autoevaluare

10.3. Plan de acțiune pentru dezvoltarea profesională (Autoevaluarea planului de acțiune ECD/EDO pentru profesori și formatorii de profesori)

Aria de dezvoltare	Acțiuni	Cine?	Când?	Criterii de succes pentru îndeplinirea obiectivelor

Tabelul A3: Matricea planului de acțiune pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice

11. Referințe și resurse

11.1. Resurse citate în manual

Referințe citate în Prefață

Backman, E. and Trafford, B., *Democratic governance of schools*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007.

Bîrzea, C. et al., *All European study on education for democratic citizenship policies*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2004.

Bîrzea, C. et al., *Tool for quality assurance of education for democratic citizenship in schools*, Council of Europe Publishing, Council of Europe, 2005.

Council of Europe, Education for Democratic Citizenship and Human Rights, *Programme of Activities (2006-2009)*, "Learning and living democracy for all", DGIV/EDU/CAHCIT (2006) 5, 14 March 2006.

Eurydice, *Citizenship education at school in Europe*, 2005.

Huddleston, T., *From student voice to shared responsibility: effective practice in democratic school governance in European schools*, Network of European Foundations and Council of Europe, 22 May 2007.

Huddleston, T. (ed.), *Tool on teacher training for education for democratic citizenship and human rights education*, Council of Europe, Strasbourg, 2005.

Naval, Print and Iriate, "Civic education in Spain: a critical review of policy", (Online) *Journal of Social Science Education*; and Osler and Starkey, chapter 10, 2005 (see below, Cluster A).

Referințe citate în Introducere

Bîrzea, C. et al., *Tool for quality assurance of education for democratic citizenship in schools*, Council of Europe Publishing, Council of Europe, 2005.

Bolivar, *Non scholae sed vitae discimus: limites y problemas de la transversalidad* [Limits and problems of the cross-curricular approach] *Revista de Educacion*, 309, pp. 23-65, Enero-Abril 1995.

European Commission, Directorate General of Education and Culture, *Common European principles for teacher competences and qualifications*, presented at the European Testing Conference on Common European Principles for teacher competences and qualifications, Brussels, 20-21 June 2005.

Kerr, D., "Citizenship: local, national and international", in Gearon, L. (ed.), *Learning to teach citizenship in the secondary school*, London, 2003.

OECD, "The definition and selection of key competencies", DeSeCo publications, 2005, www.oecd.org/dataoecd/47/61/35070367.pdf.

ORE (Observatoire des Reformes en Education), *Revisiting the concept of competence as an organizing principle for programs of study: from competence to competent action*, ORE, Montreal, 2006.

Weinert, Franz E., *Concepts of competence*, Max Planck Institute for Psychological Research, Munich, 1999.

Referințe și resurse citate în Overview

Crick, B., *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools*, the Crick report, London: QCA, 1998.

Davies, I., "What subject knowledge is needed to teach citizenship education and how can it be promoted? A discussion document for consideration by initial teacher education tutors", 2003, Citized website: www.citized.info.

Habermas J., *The theory of communicative action*, Volume 1, Cambridge, UK: Polity Press, 1984.

Habermas, J., *The theory of communicative action*, Volume 2, Cambridge, UK: Polity Press, 1987.

Luke, A., Muspratt, S., & Freebody, P. (eds), *Constructing critical literacies: teaching and learning textual practice*, Cresskill NJ: Hampton Press, 1997.

McNamara, D., "Subject knowledge and its application: problems and possibilities for teacher educators", *Journal of Education for Teaching*, 17 (2), pp. 113-128, 1991.

Reece, P. and Blackall, D., "Making news: literacy for citizenship", <http://makingnewstoday.uow.edu.au> (March 2008).

Schulman, L., "Those who understand: knowledge growth in teaching", *Educational Researcher*, 15, pp. 4-14, 1986.

Referințe pentru Grupul A

Audigier, F., *Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship*, Council of Europe, 2000.

Banks, J.A., *Handbook of research on multicultural education*, Simon & Schuster/Macmillan, New York, 1995.

Davies, I., "What subject knowledge is needed to teach citizenship education and how can it be promoted? A discussion document for consideration by initial teacher education tutors", Citized website: www.citized.info, 2003.

McNamara, D., "Subject knowledge and its application: problems and possibilities for teachereducators", *Journal of Education for Teaching*, 17(2), 1991.

Naval, C., Print, M. and Veldhuis, R., "Education for democratic citizenship in the new Europe", *European Journal of Education*, 37(2), 2002.

Osler, A. and Starkey, H., "Education for democratic citizenship: a review of research, policy and practice 1995-2005", *Academic Review*, BERA, 2005.

QCA, *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools* (the Crick report), QCA, London, 1998.

Shulman, L., "Those who understand: knowledge growth in teaching", *Educational Researcher*, 15, pp. 4-14, 1986.

Sliwka, E., Diedrick, M. and Hofer, M. (eds), *Citizenship education - Theory, research, practice*, Waxmann, Münster, 2006.

Torney-Purta, J. et al., *Citizenship and education in twenty-eight countries: civic knowledge and engagement at age fourteen*, International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA), Amsterdam, 2001.

Wieviorka, M., *The arena of racism*, Sage, London, 1995.

Referințe pentru Grupul B

Backman, E. and Trafford, B., *Democratic governance of schools*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007.

Black, P. et al., *Assessment for learning: putting it into practice*, Open University Press, New York, 2003.

Cunningham, J., "Rights, responsibilities and school ethos", in Baglin Jones, E. and Jones, N. (eds), *Education for citizenship: ideas and perspectives for cross-curricular study*, Kogan Page, London, 1992.

Devries, R. and Zan, B., *Moral classrooms, moral children: creating a constructivist atmosphere in early education*, Columbia University Press, New York, 1994.

Duerr, K., Spajic-Vrkas̃, V. and Ferreira Martins, I., *Strategies for learning democratic citizenship*, Council of Europe, 2000.

Goleman, D., *Emotional intelligence*, Bantam Books, New York, 1995.

QCA, *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools* (the Crick report), QCA, London, 1998.

Rogers, B., *The language of discipline: a practical approach to effective classroom management*, Northcote House Publishers, Plymouth, 1994.

Referințe pentru Grupul C

Ajegbo, K., "Curriculum review: diversity and citizenship", DfES, London, 2007.

Billig, S. and Shelley, H., *Research on K-12 school-based service-learning. The evidence builds*. PhiDelta Kappan, Science Education, Bloomington, in a study sponsored by the Carnegie Corporation of New York and CIRCLE (Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement), 2000.

Citizenship Foundation, *Education for citizenship, diversity and race equality: a practical guide*, Citizenship Foundation, London, 2003.

Council of Europe, "Learning and living democracy. Concept paper", Ad hoc Committee of Experts for the European Year of Citizenship through Education, CAHCIT, Council of Europe, Strasbourg, 2005.

Dewey, J., *Democracy and education*, NY Free Press, New York (1916) 1966. Also available at Google books: <http://books.google.com>.

Donnelly, C., "What price harmony? Teachers' methods of delivering an ethos of tolerance and respect for diversity in an integrated school in Northern Ireland", *Educational Research*, Vol. 46 (1), 2004.

Giroux, H., *Ideology culture and the process of schooling*, Temple University Press, Philadelphia/Falmer Press, London, 1981.

Gearon, L., "NGOs and education: some tentative considerations", *Reflecting Education*, 2 October 2006.

Gowran, S., *Opening doors: school and community partnership in poverty awareness and social education initiatives*, draft guidelines for partnership development, Curriculum Development Unit, CDVEC and Combat Poverty Agency, Dublin, 2004.

Hart, R., *Children's participation: the theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*, Earthscan, London, 1997.

Held, D., "Democracy and the new international order", in Achibugi, D. and Held, D. (eds), *Cosmopolitan democracy*, Polity Press, Cambridge, 1995.

Osler, A., "The Crick report: difference, equality and racial justice", *Curriculum Journal*, 11(1), 2000.

Osler, A. and Starkey, H., "Learning for cosmopolitan citizenship: theoretical debates and young people's experiences", *Educational Review*, 55 (3), 2003.

QCA, *Play your part: post-16 citizenship*, QCA, London, 2004.

Zacharakis-Jutz, J. and Flora, J., "Issues and experiences using participatory research to strengthen social capital in community development", in Armstrong, P., Millerm, N. and Zukas, M. (eds), *Crossing borders, breaking boundaries*, University of London, 1997.

Referințe pentru Grupul D

Backman, E. and Trafford, B., *Democratic governance of schools*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007.

Bandura, A., *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1986.

Barell, J., *Teaching for thoughtfulness. Classroom strategies to enhance intellectual development*, Longman, London, 1991.

Brookfield, S.D., *Becoming a critically reflective teacher*, Jossey-Bass, San Francisco, 1995.

Goodlad, J., *A place called school*, McGraw-Hill, New York, 1984. Available at Google books:

<http://books.google.com>.

Huddleston, T. (ed.), *Tool on teacher training for education for democratic citizenship and human rights education*, Council of Europe, Strasbourg, 2005.

Huddleston, T. and Kerr, D. (eds), *Making sense of citizenship: a continuing professional development handbook*, Hodder Education, London, 2006.

Rowe, D., *The business of school councils*, Citizenship Foundation, London, 2003.

Zeichner, K., "The reflective practitioner", in Reason, P. and Bradbury, H. (eds), *Handbook of action research: participative inquiry and practice*, Sage, London, 2001.

Referințe citate în Anexe

Reiman, A.J., & Thies-Sprinthall, L., *Mentoring and supervision for teacher development*, Addison-Wesley Longman, New York, 1998.

11.2. Alte resurse

Resurse pentru examinare și evaluare

Black, P. et al., "The nature and value of assessment for learning", 2003, www.umds.ac.uk/content/1/c4/73/57/formative.pdf.

Jerome, L., "Assessment in citizenship education", 2003, www.citized.info/pdf/commarticles/Lee_Jerome_Assessment_workshop.pdf.

Klenowski, V., *Developing portfolios for learning and assessment: processes and principles*, RoutledgeFalmer, London, 2002.

QCA, *Assessing citizenship*, HMSO, London, 2006.

Resurse pentru abordarea unor situații controversate

Citized, "Conference report on the teaching of controversial issues", 2006, www.citized.info/pdf/conferences/31_03_06report.pdf.

Citizenship Foundation, *Teaching about Iraq and other controversial issues*, 2003, www.citizenshipfoundation.org.uk/main/resource.php?s124

Claire, H. and Holden, C. (eds), *The challenge of teaching controversial issues*, Trentham Books, Oakhill, 2007.

Gollob, R. and Krapf, P., *Living in democracy - lesson plans for lower secondary level* (EDC/HRE Volume III), Council of Europe, Strasbourg, 2008.

OSCE, "Toledo Guiding Principles - Teaching about religions and beliefs", 2008. www.osce.org/publications/odihr/2007/11/28314_993_en.pdf.

Sales agents for publications of the Council of Europe
Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: order@libeurop.be
http://www.libeurop.be

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
http://www.jean-de-lannoy.be

BOSNIA AND HERZEGOVINA/

BOSNIE-HERZÉGOVINE
Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000, SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
1-5369 Canotek Road
CA-OTTAWA, Ontario K1J 9J3
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
http://www.renoufbooks.com

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovićeva 67
HR-21000, SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

**CZECH REPUBLIC/
RÉPUBLIQUE TCHÈQUE**

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
http://www.suweco.cz

**DENMARK/DANEMARK
GAD**

Vimmelskafte 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: gad@gad.dk
http://www.gad.dk

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
http://www.akateeminen.com

FRANCE

La Documentation française
(diffusion/distribution France entière)
124, rue Henri Barbusse
FR-93308 AUBERVILLIERS CEDEX
Tél.: +33 (0)1 40 15 70 00
Fax: +33 (0)1 40 15 68 00
E-mail: commande@ladocumentationfrancaise.fr
http://www.ladocumentationfrancaise.fr

Librairie Kléber
1 rue des Francs Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
http://www.librairie-kleber.com

GERMANY/ALLEMAGNE

AUSTRIA/AUTRICHE
UNO Verlag GmbH
August-Bebel-Allee 6
DE-53175 BONN
Tel.: +49 (0)228 94 90 20
Fax: +49 (0)228 94 90 222
E-mail: bestellung@uno-verlag.de
http://www.uno-verlag.de

GREECE/GRÈCE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
http://www.kauffmann.gr

HUNGARY/HONGRIE

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
http://www.euroinfo.hu

ITALY/ITALIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
http://www.licosa.com

MEXICO/MEXIQUE

Mundi-Prensa México, S.A. De C.V.
Río Pánuco, 141 Delegación Cuauhtémoc
MX-06500 MÉXICO, D.F.
Tel.: +52 (01) 55 55 33 56 58
Fax: +52 (01) 55 55 14 67 99
E-mail: mundiprensa@mundiprensa.com.mx
http://www.mundiprensa.com.mx

NETHERLANDS/PAYS-BAS

Roodveldt Import BV
Nieuwe Hemweg 50
NL-1013 CX AMSTERDAM
Tel.: + 31 20 622 8035
Fax: + 31 20 625 5493
Website: www.publidis.org
Email: orders@publidis.org

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
http://www.akademika.no

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
http://www.arspolona.com.pl

PORTUGAL

Livraria Portugal
(Dias & Andrade, Lda.)
Rua do Carmo, 70
PT-1200-094 LISBOA
Tel.: +351 21 347 42 82 / 85
Fax: +351 21 347 02 64
E-mail: info@livrariaportugal.pt
http://www.livrariaportugal.pt

**RUSSIAN FEDERATION/
FÉDÉRATION DE RUSSIE**

Ves Mir
17b, Butlerova ul.
RU-101000 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
http://www.vesmirbooks.ru

SPAIN/ESPAGNE

Mundi-Prensa Libros, s.a.
Castelló, 37
ES-28001 MADRID
Tel.: +34 914 36 37 00
Fax: +34 915 75 39 98
E-mail: libreria@mundiprensa.es
http://www.mundiprensa.com

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16 chemin des pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
http://www.tsoshop.co.uk

**UNITED STATES and CANADA/
ÉTATS-UNIS et CANADA**

Manhattan Publishing Company
468 Albany Post Road
US-CROTON-ON-HUDSON, NY 10520
Tel.: +1 914 271 5194
Fax: +1 914 271 5856
E-mail: Info@manhattanpublishing.com
http://www.manhattanpublishing.co

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: http://book.coe.int